

**Brussel, 16 september 2019
(OR. en)**

12189/19

**COARM 153
CFSP/PESC 683**

RESULTAAT BESPREKINGEN

van:	het secretariaat-generaal van de Raad
aan:	de delegaties
nr. vorig doc.:	11719/19
Betreft:	Gids voor de gebruiker bij Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB van de Raad tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie

Voor de delegaties gaat hierbij de gids voor de gebruiker bij Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB van de Raad tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie, zoals die door de Raad (Algemene Zaken) op 16 september 2019 is onderschreven.

GIDS VOOR DE GEBRUIKER BIJ GEMEENSCHAPPELIJK STANDPUNT
2008/944/GBVB VAN DE RAAD
(ALS GEWIJZIGD BIJ BESLUIT (GBVB) 2019/1560 VAN DE RAAD)
TOT VASTSTELLING VAN GEMEENSCHAPPELIJKE VOORSCHRIFTEN VOOR DE
CONTROLE OP DE UITVOER VAN MILITAIRE GOEDEREN EN TECHNOLOGIE

Inleidende opmerking

Alle lidstaten hebben afgesproken zich bij het beoordelen van aanvragen voor vergunningen voor de uitvoer van producten die voorkomen op de overeengekomen gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen te laten leiden door Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB van de Raad tot vaststelling van gemeenschappelijke voorschriften voor de controle op de uitvoer van militaire goederen en technologie. Het gemeenschappelijke standpunt moet ook de informatie-uitwisseling tussen de lidstaten en het wederzijds begrip van elkaars uitvoercontrolebeleid verbeteren.

De gids voor de gebruiker moet voor de lidstaten een hulpmiddel zijn bij de toepassing van het gemeenschappelijke standpunt. Deze gids komt geenszins in de plaats van het gemeenschappelijk standpunt, maar geeft een samenvatting van de richtsnoeren die overeengekomen zijn voor de interpretatie van de daarin gehanteerde criteria en de toepassing van de artikelen. De gids is in de eerste plaats bedoeld voor gebruik door ambtenaren die zich bezighouden met uitvoervergunningen.

De gids voor de gebruiker zal regelmatig worden geactualiseerd. De meest recente versie zal steeds te vinden zijn op de internetsite van de Europese Dienst voor extern optreden.

Hoofdstuk 1 - Vergunningspraktijken

Deel 1: Beste praktijken op het gebied van eindgebruikerscertificaten.....	5
Deel 2: Beoordeling van aanvragen voor verwerking en wederuitvoer.....	8
Deel 3: Verificatie na verzending	9
Deel 4: De uitvoer van gecontroleerd materieel voor humanitaire doelen	10
Deel 5: Definities	11

Hoofdstuk 2 - Richtsnoeren voor de toepassing van de criteria

Inleiding tot de beste praktijken met betrekking tot alle criteria.....	13
Deel 1: Beste praktijken voor de interpretatie van criterium 1 ("Internationale verplichtingen").....	14
Deel 2: Beste praktijken voor de interpretatie van criterium 2 ("Mensenrechten").....	40
Deel 3: Beste praktijken voor de interpretatie van criterium 3 ("Interne situatie")	73
Deel 4: Beste praktijken voor de interpretatie van criterium 4 ("Stabiliteit in de regio").....	80
Deel 5: Beste praktijken voor de interpretatie van criterium 5 ("Veiligheid van bevriende landen of bondgenoten")	90
Deel 6: Beste praktijken voor de interpretatie van criterium 6 ("Houding tegenover terrorisme")	103
Deel 7: Beste praktijken voor de interpretatie van criterium 7 ("Gevaar van bestemmingsverandering").....	121
Deel 8: Beste praktijken voor de interpretatie van criterium 8 ("Duurzame ontwikkeling").....	140

Hoofdstuk 3 - Transparantie

Voorschriften inzake de indiening van informatie voor het jaarverslag van de EU	152
---	-----

Hoofdstuk 4 - Gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen

De gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen - koppeling naar de elektronische versie	154
--	-----

Hoofdstuk 5 - Kennisgevingen van weigeringen, raadplegingen

Aanwijzingen inzake kennisgevingen van weigeringen en raadplegingen - geactualiseerd op het onlinesysteem	155
---	-----

Deel 1: Beste praktijken op het gebied van eindgebruik(er)documentatie

- 1.1. Er is een gemeenschappelijke kern van gegevens die moeten worden vermeld op eindgebruik(er)documentatie, indien die door een lidstaat wordt verlangd met betrekking tot de uitvoer van producten die voorkomen op de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen. Ook zijn er enkele gegevens die een lidstaat naar eigen goeddunken kan eisen.
- 1.2. De eindgebruik(er)documentatie moet in elk geval de volgende gegevens bevatten:
- gegevens over de uitvoerder (ten minste naam, adres en firmanaam);
 - gegevens over de eindgebruiker (ten minste naam, adres en firmanaam). Bij uitvoer naar een bedrijf dat de goederen op de lokale markt doorverkoopt, wordt dat bedrijf als de eindgebruiker aangemerkt;
 - het land van eindbestemming;
 - een beschrijving van de uitgevoerde goederen (aard, kenmerken) of anderszins het nummer van de met de autoriteiten van het land van eindbestemming gesloten overeenkomst of het daarin vermelde ordernummer;
 - hoeveelheid en/of waarde van de uitgevoerde goederen;
 - handtekening, naam en positie van de eindgebruiker en, in voorkomend geval, van de certificeringsautoriteit;

- de datum van het eindgebruikerscertificaat;
- clausule inzake eindgebruik of niet-wederuitvoer, indien van toepassing;
- vermelding van het eindgebruik van de goederen;
- een toezegging, waar zulks van toepassing is, dat de uitgevoerde goederen niet voor een ander dan het genoemde gebruik zullen worden aangewend;
- een toezegging, waar zulks van toepassing is, dat de goederen niet zullen worden gebruikt voor de ontwikkeling, de productie of het gebruik van chemische, biologische of nucleaire wapens, of voor raketten die zulke wapens kunnen overbrengen.

1.3. De gegevens die een lidstaat naar eigen goeddunken *kan* eisen zijn onder meer:

- een toezegging dat:
 - de goederen zullen worden gebruikt voor het civiele eindgebruik;
 - de goederen zullen worden verwerkt;
 - de goederen zullen worden wederuitgevoerd naar een bepaald land;
- een clausule die wederuitvoer van de onder het eindgebruikerscertificaat vallende goederen verbiedt. Die clausule kan onder meer:
 - een algeheel wederuitvoerverbod behelzen;
 - behelzen dat wederuitvoer onderworpen is aan de schriftelijke goedkeuring van het oorspronkelijke land van uitvoer;
 - wederuitvoer naar bepaalde, in het eindgebruikerscertificaat genoemde landen toestaan zonder voorafgaande toestemming van de autoriteiten van het land van uitvoer;
 - de toezegging van de uiteindelijke ontvanger/eindgebruiker bevatten dat de uitgevoerde goederen niet opnieuw zullen worden overgebracht naar een niet-gemachtigde interne eindgebruiker;
- volledige gegevens, indien van toepassing, over de tussenpersoon;

- indien het eindgebruikerscertificaat afkomstig is van de overheid van het land van bestemming van de goederen, moet het steeds door de autoriteiten van het land van uitvoer worden gewaarmerkt om de authenticiteit van de handtekening, alsmede de bevoegdheid van de ondertekenaar om namens zijn overheid verbintenissen aan te gaan, te verifiëren;
- een toezegging van de eindgeadresseerde dat hij de staat van uitvoer op verzoek een certificaat zal doen toekomen waaruit blijkt dat de levering heeft plaatsgevonden.
- de instemming van de eindgeadresseerde/eindgebruiker om verificatie ter plaatse mogelijk te maken;
- indien afgegeven door de regeringsautoriteit, een uniek identificatienummer van het certificaat/de verklaring.

Het eindgebruik en de eindgebruikerscontroles, met inbegrip van het vereiste van een eindgebruikerscertificaat, zijn van essentieel belang voor de beoordeling en de follow-up van de uitvoer van goederen op de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen. In dit verband moeten de lidstaten bij het uitvoeren van deze controles rekening houden met de bestaande goede praktijken inzake eindgebruik en eindgebruikerscontrole en met betrekking tot de documentatie voor eindgebruikers, met name de volgende documenten:

- Wassenaar Arrangement End-Use Assurances Commonly Used – Consolidated Indicative List (goedgekeurd tijdens de plenaire vergadering van 1999; gewijzigd tijdens de plenaire vergadering van 2005);
- Wassenaar Arrangement: Introduction to End User/End Use Controls for Exports of Military-List Equipment (goedgekeurd door de plenaire vergadering, 3 juli 2014);
- OVSE:handboek van beste praktijken inzake SALW;
- OVSE:standaardonderdelen voor eindgebruikerscertificaten en controleprocedures voor de uitvoer van SALW;
- OVSE:template voor eindgebruikerscertificaten voor SALW;
- ATT: Possible Measures to Prevent and Address Diversion (annex D of the ATT Working Group on Effective Treaty Implementation Chair's Draft Report to CSP4, verwelkomd door de verdragspartijen);
- ATT: List of Possible Reference Documents to be Considered by States Parties to Prevent and Address Diversion (annex C of the ATT Working Group on Effective Treaty Implementation Chair's Draft Report to CSP4, verwelkomd door de verdragspartijen).

- 2.1. De lidstaten passen, net als bij alle andere vergunningsaanvragen, het gemeenschappelijk standpunt onverkort toe op vergunningsaanvragen voor goederen indien duidelijk is dat die goederen worden verwerkt in producten die bestemd zijn voor wederuitvoer. Bij de beoordeling van die aanvragen letten de lidstaten echter onder andere ook op:
- i) het uitvoercontrolebeleid en de effectiviteit van het uitvoercontrolesysteem van het verwerkende land;
 - ii) het belang van hun defensie- en veiligheidsrelatie met dat land;
 - iii) de relevantie en het belang van de goederen voor de goederen waarin zij zullen worden verwerkt, en voor een eventueel eindgebruik van de eindproducten dat aanleiding tot bezorgdheid zou kunnen geven;
 - iv) het gemak waarmee de goederen of belangrijke onderdelen daarvan kunnen worden verwijderd uit de goederen waarin zij zullen worden verwerkt;
 - v) de vaste entiteit waarnaar de goederen worden uitgevoerd.

- 3.1. Bij uitvoercontrole blijft weliswaar de nadruk liggen op het stadium dat aan de vergunningverlening voorafgaat, maar controle na de verzending kan een belangrijk extra hulpmiddel zijn om de nationale uitvoercontrole doeltreffender te maken.

Na de verzending te nemen maatregelen, zoals inspecties ter plaatse of certificaten waaruit blijkt dat de levering heeft plaatsgevonden, zijn bijzonder nuttig om te helpen voorkomen dat goederen binnen het land van aankoop in ongewenste omstandigheden worden omgeleid naar een andere bestemming of opnieuw worden uitgevoerd.

Met het oog op het vrijwillig delen van beschikbare informatie wordt de lidstaten die controles na verzending verrichten gevraagd de partnerlanden te informeren over hun ervaringen dienaangaande en over bij maatregelen na verzending opgedane kennis van algemeen belang.

- 4.1. Er zijn situaties waarin de lidstaten overwegen de uitvoer van op de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen voorkomende producten toe te staan voor humanitaire doeleinden in omstandigheden waarin anders, op grond van de criteria in artikel 2 van het gemeenschappelijk standpunt, een vergunning zou worden afgewezen. In voormalige conflictgebieden kunnen bepaalde producten veel bijdragen tot de veiligheid van de burgerbevolking en de economische wederopbouw. De uitvoer van dergelijke producten is niet noodzakelijkerwijs strijdig met de criteria. Net zoals alle andere uitvoer zal deze uitvoer per geval worden beoordeeld. De lidstaten zullen afdoende garanties verlangen tegen misbruik van dit soort uitvoer en eventueel voorzieningen eisen voor de terugzending van het materieel.

Deel 5: Definities

- 5.1. Ten aanzien van het gemeenschappelijk standpunt gelden de volgende definities:
- 5.2. - Doorvoer": bewegingen waarbij de goederen (militair materieel) uitsluitend over het grondgebied van een lidstaat worden vervoerd
- Overlading": doorvoer waarbij goederen uit de transportmiddelen van invoer worden gelost en (in het algemeen) worden overgeladen in een ander transportmiddel ten behoeve van de uitvoer
- 5.3. Overeenkomstig de definitie in artikel 2 van Gemeenschappelijk Standpunt 2003/468/GBVB van de Raad wordt verstaan onder:
- Tussenhandel": de activiteiten van personen en entiteiten:
- die onderhandelen over transacties of transacties tot stand brengen die betrekking kunnen hebben op de overdracht van goederen die voorkomen op de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen, van een derde land naar een ander derde land; of
 - die dergelijke goederen, welke zij in hun bezit hebben, kopen, verkopen of overdragen, van een derde land naar een ander derde land.
- 5.4. - Uitvoervergunning": formele toestemming van de nationale voor vergunningverlening bevoegde instantie om militair materieel tijdelijk of definitief uit te voeren of over te dragen. Uitvoervergunningen omvatten:

- vergunningen voor feitelijke uitvoer, ook wanneer deze is bestemd voor de productie onder licentie van militair materieel;
- vergunningen voor tussenhandel;
- vergunningen voor doorvoer of overlading;
- vergunningen voor de immateriële overdracht van software en technologie via middelen als elektronische media, fax of telefoon.

Aangezien de procedures voor de behandeling van aanvragen door de nationale vergunningverlenende instanties sterk uiteenlopen, dienen de verplichtingen inzake informatie-uitwisseling (bijvoorbeeld kennisgevingen van weigering) in voorkomend geval te worden vervuld in het stadium dat aan de vergunning voorafgaat, bijvoorbeeld in het stadium van de voorlopige vergunning of van de vergunning voor het verrichten van marketingactiviteiten of voor het tot stand brengen van een overeenkomst.

De wetgeving van de lidstaten bepaalt in welke gevallen een uitvoervergunning vereist is.

Inleiding tot de beste praktijken met betrekking tot alle criteria

Deze beste praktijken hebben ten doel meer samenhang te brengen in de toepassing, door de lidstaten, van de criteria van artikel 2 van Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB betreffende wapenuitvoer door de factoren te bepalen waarmee bij de beoordeling van aanvragen voor uitvoervergunningen rekening moet worden gehouden. Zij zijn niet bedoeld als een geheel van voorschriften, maar om de beste praktijken bij de interpretatie van de criteria samen te brengen. Beoordeling per geval blijft een essentieel onderdeel van het proces en de lidstaten hebben het volste recht hun eigen interpretatie te hanteren. De beste praktijken zijn bestemd voor de ambtenaren die belast zijn met de verlening van uitvoervergunningen en andere ambtenaren van overheidsdiensten en -instanties wier expertise, met name op regionaal, juridisch (bv. mensenrechten, internationaal publiekrecht), technisch of ontwikkelingsgebied, alsmede inzake militaire en veiligheidsvraagstukken, het besluitvormingsproces moet ondersteunen.

De beste praktijken worden op gezette tijden geëvalueerd en kunnen tevens worden herzien op verzoek van een of meer lidstaten of indien de formulering van de criteria van artikel 2 van Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB in de toekomst wordt gewijzigd.

Toepassing van criterium 1

- 1.1. Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB geldt voor alle uitvoer door lidstaten van militaire technologie en militair materieel, en voor goederen voor tweërlei gebruik die vermeld worden in artikel 6 van het gemeenschappelijk standpunt. Criterium 1 is derhalve bij voorbaat van toepassing op de uitvoer naar alle ontvangende landen, zonder onderscheid. De beste praktijken berusten evenwel op het beginsel dat als het risico bestaat van strijdigheid met de internationale verbintenissen of verplichtingen van lidstaten of van de EU in haar geheel, een zorgvuldige analyse aan de hand van criterium 1 moet plaatsvinden.

Criterium 1 heeft in het bijzonder ten doel ervoor te zorgen dat sancties die door de VN, de OVSE of de EU, of bij non-proliferatieovereenkomsten of andere ontwapeningsovereenkomsten zijn opgelegd, worden nageleefd. Alle uitvoervergunningen moeten per geval worden beoordeeld en bij mogelijke strijdigheid met internationale verbintenissen of verplichtingen aan criterium 1 worden getoetst.

- 1.2. **Informatiebronnen:** Over het risico op strijdigheid met internationale verbintenissen of verplichtingen moet in de eerste plaats navraag worden gedaan bij de afdelingen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken die zich met het land in kwestie en met de toepasselijke non-proliferatie-, ontwapenings- en uitvoercontroleovereenkomsten bezighouden. Evenzeer aanbevolen is het advies van de diplomatieke missies en andere overheidsdiensten van de lidstaten, waaronder de inlichtingendiensten.

Een gemeenschappelijk EU-bestand aan informatiebronnen zijn de landenverslagen van de EU-missiehoofden, de EU-gegevensbank inzake afgewezen vergunningen, en de conclusies en verklaringen van de Raad betreffende afzonderlijke landen of veiligheidskwesties.

Daarnaast zijn er de lijsten van beperkende maatregelen, waaronder wapenembargo's, die door de EDEO regelmatig worden geactualiseerd en via de gebruikelijke informatiekanalen te raadplegen zijn. De algemene richtsnoeren betreffende het non-proliferatiebeleid van de EU zijn te vinden in de Strategie van de EU ter bestrijding van de verspreiding van massavernietigingswapens en in de non-proliferatiebepalingen van bilaterale overeenkomsten.

Documentatie van de Verenigde Naties en andere betrokken organisaties, zoals de Internationale Organisatie voor Atoomenergie en de Organisatie voor het verbod van chemische wapens, kan nuttig zijn om na te gaan welke voorschriften van welke internationale regelingen of overeenkomsten gelden en welk beleid het ontvangende land te dien aanzien volgt.

De betreffende internetwebsites zijn vermeld in bijlage 1 bij deel 1 van hoofdstuk 2.

Elementen die in de beoordeling meegenomen dienen te worden

- 1.3. Volgens criterium 1 wordt een uitvoervergunning geweigerd indien de verlening ervan strijdig is met onder andere:
 - a) de internationale verplichtingen van de lidstaten en de door hen aangegane verbintenissen om wapenembargo's van de Verenigde Naties, de Organisatie voor veiligheid en samenwerking in Europa en de Europese Unie te doen naleven

De lidstaten dienen na te gaan of de opgegeven of vermoedelijke bestemming van de uitvoer en de plaats waar de eindgebruiker zich bevindt, gelegen zijn in een land waartegen een wapenembargo van de VN, de OVSE of de EU geldt. De lijsten van onder een embargo vallende landen, niet-statelijke entiteiten en individuele personen (zoals terroristische groepen en individuele terroristen) worden stelselmatig geactualiseerd en de jongste ontwikkelingen moeten dan ook uiterst zorgvuldig in aanmerking worden genomen.

De door de VN, de OVSE en de EU opgelegde sancties gelden doorgaans grotendeels voor dezelfde landen, niet-statelijke entiteiten en individuele personen. Welke goederen (zowel militaire goederen als producten voor tweërlei gebruik) onder de diverse tegen dezelfde eindgebruiker ingestelde embargo's vallen, kan evenwel per embargo variëren en de opgelegde beperkingen kunnen al dan niet een dwingend karakter hebben. Om een uniforme interpretatie van de werkingssfeer van juridisch bindende VN-sancties in de hele EU te garanderen, worden de toepasselijke resoluties van de Veiligheidsraad in EU-recht omgezet door middel van een besluit en, indien nodig, een verordening van de Raad. Bij twijfel over de interpretatie van dwingende VN-sancties dient derhalve de lijst van EU-sancties te worden geraadpleegd. De interpretatie van door de VN en de OVSE opgelegde sancties die geen juridisch bindend karakter hebben, wordt aan de lidstaten overgelaten.

Bij de beoordeling of al dan niet een vergunning moet worden verleend, dienen de lidstaten strijdigheid met hun internationale verplichtingen te vermijden door zich te houden aan de strengste beperkingen waaraan zij gebonden of onderworpen zijn.

- b) de internationale verplichtingen van de lidstaten uit hoofde van het Verdrag inzake de niet-verspreiding van kernwapens, het Verdrag inzake biologische en toxine wapens en het Verdrag inzake chemische wapens

VERDRAG INZAKE DE NIET-VERSPREIDING VAN KERNWAPENS (NPV)

Het NPV is een juridisch bindend verdrag. In het verdrag wordt de overtuiging uitgedragen dat alle staten die partij zijn het recht hebben om deel te nemen aan een zo uitgebreid mogelijke uitwisseling van uitrusting of materialen en gegevens ten behoeve van het vreedzame gebruik van kernenergie. Artikel 1 NPV verplicht iedere kernwapenstaat er evenwel toe, geen kernwapens of andere nucleaire explosiemiddelen aan welke ontvanger dan ook over te dragen. Bij artikel III, lid 2, NPV, hebben kernwapenstaten en niet-kernwapenstaten zich ertoe verbonden basismaterialen of bijzondere splijtbare materialen of uitrusting of materialen die in het bijzonder zijn bestemd of gemaakt voor de verwerking, het gebruik of de vervaardiging van bijzondere splijtbare materialen niet te leveren aan niet-kernwapenstaten voor vreedzame doeleinden, tenzij voor deze producten passende (IAEA) waarborgen gelden.

Producten, materialen en uitrusting, vallend onder de werkingssfeer van het NPV (artikelen I en III):

- kernwapens of andere nucleaire explosiemiddelen;
- basismaterialen of bijzondere splijtbare materialen;
- uitrusting of materialen die in het bijzonder zijn bestemd of gemaakt voor de verwerking, het gebruik of de vervaardiging van bijzondere splijtbare materialen.

Het NPV bevat geen omschrijving of uitvoerige lijsten van de bovenbedoelde middelen en producten. Wat kernwapens of andere nucleaire explosiemiddelen betreft, heeft het VN-Instituut voor Ontwapeningsonderzoek (UNIDIR)¹ een werk gepubliceerd waarin de volgende omschrijving is opgenomen: "Een kernwapen bestaat uit een nucleair explosiemiddel en een overbrengingssysteem; een nucleair explosiemiddel is een middel dat energie doet vrijkomen door kernsplijting of door een splijting- en fusiereactie (overbrengingssystemen voor zo'n explosiemiddel kunnen zijn luchtbommen, ballistische en kruisraketten, artilleriegranaten, zeemijnen en torpedo's en landmijnen)." Een omschrijving van basismaterialen of bijzondere splijtbare materialen is te vinden in het Statuut van de Internationale Organisatie voor Atoomenergie (artikel XX). De toepasselijke informatie inzake nucleaire producten en technologieën, al dan niet voor tweeeërlei gebruik, is te vinden in de controlelijsten van de Groep van Nucleaire Exportlanden en van het Comité-Zangger, alsmede in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen (categorie ML7.a) en in bijlage I bij Verordening (EG) nr. 428/2009 van de Raad tot instelling van een EU-regeling voor controle op de uitvoer, de overbrenging, de tussenhandel en de doorvoer van producten voor tweeeërlei gebruik en in de toepasselijke Raadsverordeningen waarbij tegen bepaalde landen sancties worden opgelegd.

Bij de beoordeling of al dan niet een vergunning moet worden verleend voor onder het NPV vallende goederen en technologieën dienen de lidstaten te bezien of het land van bestemming een NPV-staat is waar de nodige IAEA-waARBorgen van kracht zijn.

¹ Coming to terms with security, A Lexicon for Arms Control, Disarmament and Confidence Building (2004), UNIDIR Publication.

VERDRAG INZAKE BIOLOGISCHE EN TOXINEWAPENS (BTWC)

Het BTWC is een juridisch bindend verdrag dat een verbod behelst om biologische en toxinewapens, en de overbrengingsmiddelen daarvoor, te ontwikkelen, te produceren, er voorraden van aan te leggen, te verwerven of in bezit te hebben. Opgemerkt zij evenwel dat artikel X van het verdrag de partijen het recht biedt tot een zo uitgebreid mogelijke uitwisseling van uitrusting, materialen en informatie dienaangaande, ten behoeve van vreedzame doeleinden.

De volgende producten vallen onder de werkingssfeer van het BTWC (artikel I):

- microbiologische of andere biologische agentia of toxines, ongeacht hun oorsprong of wijze van vervaardiging, van soorten en in hoeveelheden die niet kunnen worden gerechtvaardigd uit hoofde van profylactische, beschermende of andere vreedzame doeleinden;
- wapens, uitrusting of middelen voor overbrenging, ontworpen om zodanige agentia of toxines te gebruiken voor vijandige doeleinden of in een gewapend conflict.

In het BTWC zelf is geen uitvoerige opsomming van de bedoelde producten opgenomen. De toepasselijke informatie is te vinden in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen (categorie ML 7), in de controlelijsten van de Australiëgroep en in bijlage I bij Verordening (EG) nr. 428/2009 van de Raad tot instelling van een EU-regeling voor controle op de uitvoer, de overbrenging, de tussenhandel en de doorvoer van producten voor tweërlei gebruik.

Bij de beoordeling of al dan niet een vergunning moet worden verleend voor onder het BTWC vallende goederen en technologie moet in aanmerking worden genomen dat, overeenkomstig het BTWC:

- vergunningen voor de uitvoer van biologische agentia van soorten en in hoeveelheden die niet kunnen worden gerechtvaardigd uit hoofde van profylactische, beschermende of andere vreedzame doeleinden moeten worden afgewezen; (onder meer ziektebestrijding en maatregelen voor de volksgezondheid kunnen als vreedzame doeleinden opgevat worden;)
- de overdracht van conventionele wapens, militaire uitrusting of middelen voor verspreiding van welke aard ook, bestemd om zodanige agentia of toxines te gebruiken voor vijandige doeleinden of in een gewapend conflict, verboden is.

VERDRAG INZAKE CHEMISCHE WAPENS (CWC)

Het CWC is een juridisch bindend verdrag dat de ontwikkeling, de productie, de aanleg van voorraden en het gebruik van chemische wapens verbiedt, en gebiedt dat deze wapens zo spoedig mogelijk worden vernietigd. Ook wordt in het verdrag nadrukkelijk gesteld dat de verdragsstaten het recht hebben deel te nemen aan de internationale uitwisseling van wetenschappelijke informatie, chemische stoffen en apparatuur voor ingevolge dit verdrag niet verboden doeleinden.

Onder chemische wapens wordt in artikel II CWC het volgende verstaan, tezamen of afzonderlijk:

- giftige stoffen (chemische stoffen die de dood of tijdelijke functie aantasting kunnen veroorzaken) en hun voorlopers, behalve wanneer deze zijn bestemd voor ingevolge het CWC niet verboden doeleinden;
- munitie en andere inzetmiddelen, specifiek ontworpen om de dood of andere schade te veroorzaken door de toxische eigenschappen van de hierboven bedoelde giftige stoffen, die zouden vrijkomen als gevolg van het gebruik van zulke munitie en andere inzetmiddelen;
- uitrusting specifiek ontworpen voor rechtstreeks met de aanwending van bovenbedoelde munitie en andere inzetmiddelen verband houdend gebruik.

Het CWC heeft een uitvoerige bijlage inzake chemische stoffen. Deze vormt een integrerend deel van het verdrag. De toepasselijke informatie is te vinden in de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen (categorie ML 7), in de controlelijsten van de Australiëgroep en in bijlage I bij Verordening (EG) nr. 428/2009 van de Raad tot instelling van een EU-regeling voor controle op de uitvoer, de overbrenging, de tussenhandel en de doorvoer van producten voor tweërlei gebruik.

Bij de beoordeling of al dan niet een vergunning moet worden verleend voor onder het CWC vallende goederen en technologieën dienen de lidstaten onder meer de volgende elementen in beschouwing te nemen:

- Een algemene verplichting van de verdragsstaten is nimmer chemische wapens in de zin van artikel II CWC over te dragen.
 - De bijlage inzake chemische stoffen van het CWC telt drie lijsten (lijsten van chemische stoffen). De regeling voor het overdragen van stoffen van Lijst 1, Lijst 2 en Lijst 3 wordt respectievelijk uiteengezet in de afdelingen VI, VII en VII van de CWC-verificatiebijlage. Aangezien categorie ML7 van de EU-lijst van militaire goederen en de CWC-lijsten elkaar ten dele overlappen, moet allereerst worden nagegaan of een bepaalde chemische stof of voorloper op de ML7-lijst niet ook op de CWC-lijsten voorkomt. Bij een uitvoervergunningsaanvraag voor een chemische stof op een CWC-lijst moeten vervolgens de voorschriften van de desbetreffende afdeling van de CWC-verificatiebijlage worden gevolgd.
 - Gebruik voor onderzoeksdoeleinden, medische of farmaceutische doeleinden of beschermingsdoeleinden is ingevolge het CWC niet verboden.
- c) de internationale verplichtingen van de lidstaten die het Verdrag inzake clustermunitie hebben geratificeerd
- d) de internationale verplichtingen van de lidstaten die het Verdrag inzake het verbod of de beperking van het gebruik van bepaalde conventionele wapens hebben geratificeerd, die geacht kunnen worden buitensporig leed te veroorzaken of een niet-onderscheidende werking te hebben, en de daaraan gehechte protocollen

Het Conventionelewapensverdrag (CWV) bevat verboden of beperkingen op het gebruik van bepaalde conventionele wapens. Aan het verdrag zijn vijf protocollen gehecht:

- de Protocollen I, II en III (Protocol I inzake niet-waarneembare deeltjes, gewijzigd Protocol II inzake het verbod of de beperking van het gebruik van mijnen, valstrikmijnen en andere mechanismen, en Protocol III inzake het verbod of de beperking van het gebruik van brandwapens);
- Protocol IV inzake blindmakende laserwapens;
- Protocol V inzake ontplofbare oorlogsresten.

- e) de internationale verplichtingen van de lidstaten uit hoofde van het Wapenhandelsverdrag

Artikel 1 – Voorwerp en doel

Voorwerp van dit Verdrag is: - De hoogst mogelijke gemeenschappelijke internationale standaard vast te stellen voor de regulering of verbetering van de regulering van de internationale handel in conventionele wapens; - De illegale handel in conventionele wapens te voorkomen en uit te bannen en de omleiding ervan te voorkomen; met het doel: - bij te dragen aan de internationale en regionale vrede, veiligheid en stabiliteit; - menselijk lijden te verminderen; - samenwerking, transparantie en verantwoord optreden van de staten die partij zijn ten aanzien van de internationale handel in conventionele wapens te bevorderen, en daardoor bij te dragen aan het vertrouwen tussen de staten die partij zijn.

- f) de internationale verplichtingen van de lidstaten uit hoofde van het Verdrag inzake het verbod van het gebruik, de aanleg van voorraden, de productie en de overdracht van antipersoneelmijnen en inzake de vernietiging van deze wapens

Het meest uitvoerige internationale instrument betreffende antipersoneelmijnen is het Verdrag van 1997 inzake het verbod van het gebruik, de aanleg van voorraden, de productie en de overdracht van antipersoneelmijnen en inzake de vernietiging van deze wapens (ook bekend als het Verdrag van Ottawa). De staten die partij zijn bij het verdrag hebben zich er onder meer toe verplicht onder geen enkele omstandigheid antipersoneelmijnen te gebruiken, ontwikkelen, produceren, anderszins te verwerven, voorraden daarvan aan te leggen, onder zich te houden of over te dragen, anders dan met het oogmerk deze te vernietigen. Voorts zijn zij overeengekomen om onder geen enkele omstandigheid wie dan ook op enige manier bij te staan, aan te moedigen of aan te sporen over te gaan tot een activiteit die voor een staat die partij is verboden is.

Ook sommige landen die geen partij zijn bij het Verdrag van Ottawa hebben een moratorium op de uitvoer van antipersoneelmijnen aangekondigd.

Bij de beoordeling of al dan niet een vergunning moet worden verleend dienen de lidstaten die partij zijn bij het Verdrag van Ottawa, overeenkomstig hun internationale verplichtingen een daartoe strekkende vergunning te weigeren, tenzij de uitvoer tot oogmerk heeft de antipersoneelmijnen te vernietigen.

- g) de verplichtingen van de lidstaten uit hoofde van het VN-actieprogramma ter voorkoming, bestrijding en uitroeiing van de illegale handel in handvuurwapens en lichte wapens in al zijn aspecten

Een van de doelstellingen van het programma is het voorkomen, bestrijden en uitbannen van de illegale handel in handvuurwapens en lichte wapens in al zijn aspecten. Men is het erover eens dat dit ten dele zal worden bereikt door middel van samenwerking op nationaal, regionaal en mondiaal niveau. De lidstaten zijn overeengekomen om de nationale wetgeving inzake handvuurwapens, in- en uitvoercontroles en voorraadbeheer te verbeteren en samen te werken en hulp te bieden. De resultaten van de vergaderingen van het actieprogramma zijn onder meer: het internationaal traceringsinstrument, de aanbevelingen van een groep van regeringsdeskundigen inzake tussenhandel en het Programme of Action Implementations Support System van de Verenigde Naties (PoA-ISS).

- h) de verbintenissen van de lidstaten binnen het raamwerk van de Australiëgroep, het controleregime voor de uitvoer van rakettechnologie, het Comité-Zangger, de Groep van Nucleaire Exportlanden, het Wassenaar Arrangement en de Haagse Gedragscode tegen de verspreiding van ballistische raketten

Verordening (EG) nr. 428/2009 van de Raad van 5 mei 2009 tot instelling van een EU-regeling voor controle op de uitvoer, de overbrenging, de tussenhandel en de doorvoer van producten voor tweërlei gebruik. De verordening bevat in bijlage een volledige lijst van alle aan uitvoercontrole onderworpen producten, alsmede een lijst van de meest kritieke producten voor tweërlei gebruik, waarvoor nog strengere regels gelden. Deze lijsten kunnen als referentie dienen voor het merendeel van de producten vallende onder de Australiëgroep, het controleregime voor de uitvoer van rakettechnologie, het Comité-Zangger, de Groep van Nucleaire Exportlanden, het Wassenaar Arrangement en de Haagse Gedragscode tegen de verspreiding van ballistische raketten.

DE AUSTRALIËGROEP (AG)

De AG is een informele regeling. De participerende landen gaan geen juridisch bindende verplichtingen aan: hoe doeltreffend zij samenwerken, hangt louter af van de mate waarin zij de doelstellingen inzake de non-proliferatie van chemische en biologische wapens (CBW) nastreven en van de nationale maatregelen ter voorkoming van de verspreiding van deze wapens.

Het "no undercut-beginsel" is de hoeksteen van de afspraken die de AG-leden hebben gemaakt om een gemeenschappelijke benadering van controles op de uitvoer van CBW-gerelateerde producten te bewerkstelligen. Indien één AG-land uit overwegingen van CBW-non-proliferatie een uitvoervergunning afwijst voor een product van de AG-lijst, is de afspraak dat andere AG-landen in wezen identieke uitvoervergunningaanvragen niet zullen goedkeuren dan nadat daarover overleg is gepleegd met het land dat de afgewezen vergunning in eerste instantie heeft aangemeld.

Overdrachten van onder de AG-uitvoercontrole vallende chemische of biologische agentia mogen slechts worden toegestaan indien het participerende land van uitvoer zich ervan heeft vergewist dat het eindgebruik niet met CBW verband houdt.

Bij de beoordeling of al dan niet een vergunning tot overdracht moet worden verleend dienen de lidstaten onder meer de volgende elementen in beschouwing te nemen:

- in hoeverre de overdracht van betekenis is ten aanzien van de ontwikkeling, de productie of de aanleg van voorraden van chemische of biologische wapens;
- of de over te dragen uitrusting, materialen of technologie overeenstemmen met het opgegeven eindgebruik;

- of er een significant risico op bestemmingsverandering naar CBW-programma's lijkt te zijn;
- of een overdracht aan de eindgebruiker eerder is afgewezen dan wel of de eindgebruiker een eerder toegestane overdracht heeft omgeleid voor doeleinden die niet met non-proliferatiedoelstellingen te verenigen zijn;
- of er goede redenen zijn om aan te nemen dat de ontvangers zich met clandestiene of illegale wapenaankoop hebben ingelaten;
- of er goede redenen zijn om aan te nemen, dan wel of bekend is, dat de ontvangende staat programma's voor chemische of biologische oorlogvoering had of heeft lopen;
- of de eindgebruiker in staat is het overgedragen product veilig te behandelen en op te slaan;
- of de uit te voeren goederen niet voor wederuitvoer bestemd zijn. Bij eventuele wederuitvoer dienen de uit te voeren goederen door de ontvangende overheid deugdelijk gecontroleerd te worden en moeten er afdoende garanties zijn dat de goederen niet zonder toestemming van die overheid aan een derde land worden overgedragen;
- of de ontvangende staat en de eventuele doorvoerlanden over effectieve uitvoercontrolesystemen beschikken;
- of de ontvangende staat partij is bij het Verdrag inzake chemische wapens en het Verdrag inzake biologische en toxinewapens en zijn verplichtingen in het kader van deze verdragen nakomt;
- of het optreden, de verklaringen en het beleid van de ontvangende staat getuigen van steun voor de non-proliferatie van chemische en biologische wapens en of de ontvangende staat zijn internationale verplichtingen inzake non-proliferatie nakomt.

HET CONTROLEREGIME VOOR DE UITVOER VAN RAKETTECHNOLOGIE (MTCR)

Het MTCR is een informele regeling tussen landen die het eens zijn met de doeleinden van non-proliferatie van onbemande systemen voor de overbrenging van massavernietigingswapens en hun nationale inspanningen ter voorkoming van de proliferatie van overbrengingsmiddelen pogen te coördineren. Het MTCR berust op de naleving van gemeenschappelijke richtlijnen voor het uitvoerbeleid (MTCR Guidelines) die gelden ten aanzien van een geïntegreerde gemeenschappelijke lijst van aan controle onderworpen producten in de bijlage bij de regeling (MTCR Equipment, Software and Technology Annex). Ieder deelnemend land past de richtlijnen overeenkomstig zijn nationale wetgeving toe; besluiten betreffende vergunningaanvragen voor overdrachten worden op nationaal niveau genomen.

Bij de beoordeling van vergunningaanvragen voor overdracht van in de bijlage opgenomen producten nemen de lidstaten de volgende factoren in beschouwing:

- of er gevaar is dat de overdracht voor de verspreiding van massavernietigingswapens wordt gebruikt;
- wat de capaciteiten en doelstellingen van de raketten- en ruimteprogramma's van de ontvangende staat zijn;
- of de overdracht van betekenis is met het oog op de ontwikkeling van systemen, andere dan bemande luchtvaartuigen, die voor de overbrenging van massavernietigingswapens kunnen worden gebruikt;
- voor welk eindgebruik de overdrachten bestemd zijn. Indien de overdracht tot overbrengingssystemen voor massavernietigingswapens kan bijdragen, mag een vergunning voor overdracht pas worden verleend nadat de overheid van de ontvangende staat afdoende garanties heeft verstrekt dat:

- de producten uitsluitend voor het opgegeven doel zullen worden gebruikt, en dat er geen wijzigingen komen in het gebruik noch producten worden gewijzigd of nagebouwd zonder toestemming van de vergunningverlenende overheid;
- noch de producten, noch daarvan nagebouwde of afgeleide producten opnieuw zullen worden overgedragen zonder instemming van de vergunningverlenende overheid;
- of er ten aanzien van de producten multilaterale overeenkomsten van toepassing zijn;
- of er gevaar bestaat dat onder de controle vallende producten in handen komen van terroristische groepen of individuele terroristen.

Indien een ander deelnemend land voor een in wezen identieke overdracht een afgewezen vergunning heeft gemeld, is de afspraak dat de andere deelnemende landen in wezen identieke uitvoervergunningaanvragen niet zullen goedkeuren dan nadat daarover overleg is gepleegd met het land dat de afgewezen vergunning in eerste instantie heeft aangemeld.

DE GROEP VAN NUCLEAIRE EXPORTLANDEN (NSG)

De NSG is een informele regeling waarbij de deelnemers trachten bij te dragen tot de non-proliferatie van kernwapens door toepassing van richtlijnen voor nucleaire en nucleair gerelateerde uitvoer (Guidelines for nuclear exports and nuclear related exports). De NSG-richtlijnen worden door ieder deelnemend land overeenkomstig de nationale wetgeving en de nationale praktijken toegepast. Besluiten over uitvoervergunningaanvragen worden op nationaal niveau genomen overeenkomstig de nationale voorschriften voor de verlening van uitvoervergunningen.

Grondbeginsel is dat leverende landen geen vergunning verlenen voor overdrachten van in de bijlage bij de regeling opgenomen uitrusting, materialen, software of technologie:

- bestemd voor gebruik in een niet-kernwapenstaat bij activiteiten inzake nucleaire explosiemiddelen of bij een niet-gewaarborgde splijfstofkringloopactiviteit, of
- meer in het algemeen wanneer er een onaanvaardbaar risico is dat de overdracht naar een dergelijke activiteit wordt omgeleid of wanneer overdrachten strijdig zijn met het beginsel dat verspreiding van kernwapens wordt tegengegaan, of
- wanneer er een onaanvaardbaar risico bestaat van bestemmingswijziging naar daden van nucleair terrorisme.

Bij de beoordeling of, overeenkomstig de richtlijnen van de NSG, toestemming mag worden verleend voor overdrachten voor nucleaire of daarmee verband houdende doeleinden, moeten de lidstaten, indachtig het grondbeginsel, met de nodige omzichtigheid te werk gaan en onder meer de volgende factoren in beschouwing nemen:

- of de ontvangende staat partij is bij het NPV, het Verdrag tot verbod van kernwapens in Latijns-Amerika of een soortgelijke juridisch bindende internationale overeenkomst tegen de verspreiding van kernwapens en of die staat een overeenkomst inzake IAEA-waarborgen heeft gesloten die al zijn vreedzame nucleaire activiteiten bestrijkt;
- of een ontvangende staat die geen partij is bij het NPV, het Verdrag tot verbod van kernwapens in Latijns-Amerika of een soortgelijke juridisch bindende internationale overeenkomst tegen de verspreiding van kernwapens niet-gewaarborgde splijfstof-kringloopactiviteiten ontplooit waarvoor geen IAEA-waarborgen gelden;
- of de over te dragen nucleair gerelateerde technologie overeenstemt met het opgegeven eindgebruik en of het opgegeven eindgebruik overeenstemt met de eindgebruiker;
- of de over te dragen nucleair gerelateerde technologie bestemd is voor gebruik bij onderzoek inzake, of bij ontwikkeling, ontwerp, fabricage, constructie, werking of onderhoud van, verrijkings- of opwerkingsinstallaties;
- of het optreden, de verklaringen en het beleid van de ontvangende staat getuigen van steun voor de non-proliferatie van kernwapens en of de ontvangende staat zijn internationale verplichtingen inzake non-proliferatie nakomt;
- of de ontvangers zich met clandestiene of illegale activiteiten hebben ingelaten; en
- of een overdracht aan de eindgebruiker eerder is geweigerd dan wel of de eindgebruiker een eerder toegestane overdracht heeft omgeleid naar doeleinden die niet met de richtlijnen te verenigen zijn;

- of er redenen zijn om een risico van bestemmingswijziging ten behoeve van daden van nucleair terrorisme te veronderstellen;
- of er een risico is dat er, in strijd met het grondbeginsel, heroeverdrachten van in de bijlage bij de regeling opgenomen uitrusting, materialen, software of technologie plaatsvinden, of overdrachten van daarvan nagebouwde producten, omdat de ontvangende staat er niet in geslaagd is om, overeenkomstig resolutie 1540 van de VN-Veiligheidsraad, een passende, effectieve nationale controle op uitvoer en overlading te ontwikkelen en toe te passen.

HET WASSENAAR ARRANGEMENT (WA)

Het Wassenaar Arrangement betreffende de controle op de uitvoer van conventionele wapens en van goederen en technologieën voor tweërlei gebruik is een informele uitvoercontroleregeling. Deelname aan het WA schept geen juridische verplichtingen voor de deelnemende staten. Het besluit om de overdracht van een product af te wijzen of toe te staan komt volledig voor de verantwoordelijkheid van de deelnemende staat. Alle maatregelen met betrekking tot het Arrangement worden overeenkomstig de nationale wetgeving en het nationale beleid genomen en naar eigen inzicht van de deelnemende staat toegepast.

Ter sturing van het nationale beleid, mede omvattende besluiten betreffende de weigering of verlening van vergunningen, zijn binnen het Arrangement beste praktijken, richtlijnen en elementen vastgesteld. Voor de volledige (Engelse) tekst van deze documenten wordt verwezen naar de website van het WA <http://www.wassenaar.org>.

Bij de beoordeling of toestemming mag worden verleend voor overdrachten van door de WA in lijsten opgenomen goederen worden de lidstaten geacht te letten op de voornaamste bij het WA aangegane verbintenissen:

- er worden nationale controles verricht op de uitvoer van in de controlelijsten opgenomen producten;
- er wordt op vrijwillige basis informatie uitgewisseld om overdrachten van wapens en gevoelige goederen en technologieën voor tweërlei gebruik transparanter te maken;
- voor producten op de munitielijst wordt om de zes maanden informatie uitgewisseld over leveranties van conventionele wapens aan niet-deelnemende staten;
- voor producten op de lijst tweërlei gebruik wordt tweemaal per jaar op geaggregeerde basis kennisgeving gedaan van alle afgewezen vergunningen voor uitvoer naar niet-deelnemende staten;

- voor producten op de lijst gevoelige producten en de lijst zeer gevoelige producten wordt kennisgeving gedaan van iedere afzonderlijke afgewezen vergunning voor uitvoer naar niet-deelnemende staten, alsmede tweemaal per jaar, op geaggregeerde basis, van alle verleende vergunningen voor uitvoer naar niet-deelnemende staten;
- aan deelnemende staten wordt kennisgeving gedaan van iedere goedkeuring van een vergunningaanvraag die in de drie voorafgaande jaren door een andere deelnemende staat voor een in wezen identieke transactie is afgewezen (undercut-kennisgeving). Het besluit om de overdracht van een product af te wijzen of toe te staan komt volledig voor de verantwoordelijkheid van de deelnemende staat.

COMITÉ-ZANGGER

Het Comité-Zangger is een informele regeling die een bijdrage van betekenis levert aan de interpretatie van artikel III, lid 2, van het Verdrag inzake de niet-verspreiding van kernwapens (NPV) en waaraan alle verdragspartijen derhalve sturing kunnen ontleen.

Bij de beoordeling van vergunningaanvragen voor overdracht van door het Comité-Zangger bestreken producten nemen de lidstaten de volgende factoren in beschouwing:

- De levering van basismaterialen of bijzondere splijtbare materialen aan niet-kernwapenstaten voor vreedzame doeleinden is niet toegestaan, tenzij de basismaterialen of de bijzondere splijtbare materialen ingevolge een overeenkomst met de Internationale organisatie voor atoomenergie (IAEA) aan passende waarborgen onderworpen zijn.
- Een regering die aan een niet-kernwapenstaat basismaterialen of bijzondere splijtbare materialen voor vreedzame doeleinden wenst te leveren, dient:
 - van de ontvangende staat als voorwaarde tot levering te verlangen dat de basismaterialen of bijzondere splijtbare materialen, of bijzondere splijtbare materialen die worden geproduceerd bij of door het gebruik van deze materialen, niet worden omgeleid naar kernwapens of andere nucleaire explosiemiddelen; en
 - zich ervan te vergewissen dat daartoe strekkende waarborgen, ingevolge een overeenkomst met de IAEA en overeenkomstig het IAEA-waarsborgstelsel, op de basismaterialen of de bijzondere splijtbare materialen in kwestie van toepassing zullen zijn.

- In geval van rechtstreekse uitvoer van basismaterialen of bijzondere splijtbare materialen naar niet-kernwapenstaten die geen partij bij het NPV zijn, dient de overheid, alvorens vergunning tot uitvoer van de materialen in kwestie te verlenen, zich ervan te vergewissen dat de materialen aan een waarborgovereenkomst met de IAEA worden onderworpen zodra de verantwoordelijkheid voor de materialen aan de ontvangende staat wordt overgedragen, maar ten laatste wanneer de materialen hun bestemming bereiken.
- Een overheid die basismaterialen of bijzondere splijtbare materialen uitvoert naar een kernwapenstaat die geen partij bij het NPV is, dient afdoende garanties te verlangen dat de materialen niet bestemd zijn voor wederuitvoer naar een niet-kernwapenstaat die geen partij bij het NPV is, tenzij ervoor is gezorgd dat de staat die de wederuitvoer ontvangt, de IAEA-waarborgen aanvaardt.
- De regering stelt een jaaroverzicht op van de uitvoer van basismaterialen of bijzondere splijtbare materialen naar niet-kernwapenstaten die geen partij bij het NPV zijn.

HAAGSE GEDRAGSCODE TEGEN DE VERSPREIDING VAN BALLISTISCHE RAKETTEN (HCOC)

De HCOC is een politiek bindend non-proliferatie-instrument dat ten doel heeft het gebruik van ballistische raketten als overbrengingsmiddel voor massavernietigingswapens te beteugelen. De gedragscode moet vooral zorgen voor meer transparantie en meer vertrouwen onder de onderschrijvende landen met specifieke vertrouwenwekkende maatregelen in de vorm van aankondigingen van lanceringen van ballistische raketten en ruimteraketten en jaarlijks afgelegde verklaringen over het beleid inzake ballistische raketten en ruimtelanceervoertuigen.

Bij de beoordeling of al dan niet een vergunning moet worden verleend dienen de lidstaten in beschouwing te nemen of een land al dan niet de HCoC onderschrijft, waarin de volgende beginselen centraal staan:

- de proliferatie van ballistische raketten als overbrengingsmiddel voor massavernietigingswapens met spoed te voorkomen en om te buigen;
- multilaterale ontwapenings- en non-proliferatie-instrumenten aan belang en kracht te doen winnen;
- te erkennen dat het landen niet mag worden belet de ruimte voor vreedzame doeleinden te benutten, maar dat zij daarbij niet mogen bijdragen tot de verspreiding van ballistische raketten waarmee massavernietigingswapens overgebracht kunnen worden;
- de noodzaak van passende transparantie met betrekking tot programma's inzake ballistische raketten en ruimtelanceervoertuigen.

1.4. **Resultaat van de beoordeling.** Op grond van de beoordeling volgens de hierboven geschetste lijnen komt een lidstaat tot de bevinding of de uitvoer strijdig is met de verbintenissen en de verplichtingen van de lidstaat of van de EU en of de vergunning moet worden geweigerd.

BIJLAGE I (bij Hoofdstuk 2 Deel 1)

NIET-UITPUTTENDE LIJST MET INTERNETWEBSITES VAN RELEVANTE INFORMATIEBRONNEN:

Lijst van EU-sancties (EDEO):

<https://www.sanctionsmap.eu/#/main>

Embargolijst van het Internationaal Instituut voor Vredesonderzoek (SIPRI):

<http://www.sipri.org/databases/embargoes>

Internationale Organisatie voor Atoomenergie (NPV):

www.iaea.org

Het Kantoor van de Verenigde Naties te Genève (Ontwapening, BTWC):

www.unog.ch

Organisatie voor het verbod van chemische wapens (OVCW):

www.opcw.org

Verdrag inzake antipersoneelmijnen

<https://www.apminebanconvention.org/>

[https://www.unog.ch/80256EE600585943/\(httpPages\)/CA826818C8330D2BC1257180004B1B2E?
OpenDocument](https://www.unog.ch/80256EE600585943/(httpPages)/CA826818C8330D2BC1257180004B1B2E?OpenDocument)

Verdrag inzake clustermunitie

<http://www.clusterconvention.org/>

[https://www.unog.ch/80256EE600585943/\(httpPages\)/F27A2B84309E0C5AC12574F70036F176?
OpenDocument](https://www.unog.ch/80256EE600585943/(httpPages)/F27A2B84309E0C5AC12574F70036F176?OpenDocument)

Verdrag inzake bepaalde conventionele wapens

[https://www.unog.ch/80256EE600585943/\(httpPages\)/4F0DEF093B4860B4C1257180004B1B30?
OpenDocument](https://www.unog.ch/80256EE600585943/(httpPages)/4F0DEF093B4860B4C1257180004B1B30?OpenDocument)

Internationale campagne voor een verbod op landmijnen:

www.icbl.org

Geneefs Internationaal Centrum voor Humanitair Ontmijnen:

www.gichd.ch

Australiëgroep:

www.australiagroup.net

MTCR:

www.mtc.info

Comité-Zangger:

www.zanggercommittee.org

Groep van Nucleaire Exportlanden:

www.nuclearsuppliersgroup.org

Wassenaar Arrangement

www.wassenaar.org

Haagse Gedragscode tegen de verspreiding van ballistische raketten (HCOC):

www.hcoc.at

Toepassing van criterium 2

- 2.1. Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB geldt voor alle uitvoer door lidstaten van militaire technologie en militair materieel, en, zoals vermeld in artikel 6 van het gemeenschappelijk standpunt, voor goederen voor tweërlei gebruik. Criterium 2 is derhalve bij voorbaat van toepassing op de uitvoer naar alle ontvangende landen, zonder onderscheid. Omdat in criterium 2 echter een verband wordt gelegd met de eerbiediging van de mensenrechten en de naleving van het internationaal humanitair recht door het land van eindbestemming, moet bijzondere aandacht uitgaan naar de uitvoer van militaire technologie en materieel naar landen waarvoor er aanwijzingen zijn dat de mensenrechten of het internationaal humanitair recht er worden geschonden.
- 2.2. **Informatiebronnen:** Een voor alle lidstaten toegankelijk gemeenschappelijk EU-bestand van informatiebronnen zijn de verslagen van de EU-missiehoofden, de landenstrategieën van de EU inzake mensenrechten en, in sommige gevallen, de verklaringen/conclusies van de Raad van de EU over de betrokken ontvangende landen. Meestal wordt in die documenten al rekening gehouden met beschikbare informatie van andere internationale organen en uit andere bronnen. Omdat de analyse in wezen per geval moet geschieden en iedere vergunningsaanvraag specifiek is, zou waar nodig gebruik kunnen worden gemaakt van aanvullende informatie afkomstig van:

- de diplomatieke missies van de lidstaten en andere overheidsinstellingen,
- documenten van de Verenigde Naties, het Internationale Comité van het Rode Kruis (ICRC) en andere internationale en regionale organen,
- rapporten van internationale ngo's,
- rapporten van lokale niet-gouvernementele mensenrechtenorganisaties en andere betrouwbare lokale bronnen;
- informatie vanuit de civiele samenleving.

De EU heeft ook specifieke richtsnoeren opgesteld en aangenomen, die bedoeld zijn als raamwerk voor de bescherming en de bevordering van de mensenrechten in derde landen, bijvoorbeeld de richtsnoeren inzake de doodstraf, foltering, kinderen en gewapende conflicten en mensenrechtenverdedigers en het Actieplan inzake mensenrechten en democratie 2015-2019. Bijlage I bevat een niet-uitputtende lijst met relevante internetwebsites.

Elementen die in de beoordeling meegenomen dienen te worden

2.3. ***Sleutelbegrippen:*** Uit de bestudering van criterium 2 blijkt dat een aantal sleutelbegrippen in elke beoordeling moet worden meegenomen. Ze zijn in onderstaande tekst cursief weergegeven.

"De lidstaten evalueren de houding van het ontvangende land ten opzichte van belangrijke, in internationale mensenrechteninstrumenten vastgelegde beginselen, en

- a) weigeren een uitvoervergunning wanneer er een duidelijk risico bestaat dat uit te voeren militaire goederen of technologie gebruikt worden voor binnenlandse onderdrukking;
- b) gaan zeer zorgvuldig te werk wanneer zij per geval en rekening houdend met de aard van de militaire goederen of technologie, vergunningen afgeven voor landen waar door de ter zake bevoegde instanties van de Verenigde Naties, de Europese Unie of de Raad van Europa ernstige schendingen van de mensenrechten zijn geconstateerd."

"De lidstaten evalueren de houding van het ontvangende land ten opzichte van belangrijke, in instrumenten van internationaal humanitair recht vastgelegde beginselen, en

- c) weigeren een uitvoervergunning indien er een duidelijk risico bestaat dat de uit te voeren militaire goederen of technologie gebruikt worden bij het begaan van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht."

"Met militaire goederen en technologie die voor binnenlandse onderdrukking kunnen worden gebruikt, wordt hier onder meer bedoeld militaire goederen of technologie waarvan bewezen is dat zulke of soortgelijke goederen of technologie voor binnenlandse onderdrukking zijn gebruikt door de beoogde eindgebruiker, of die naar mag worden aangenomen een ander eindgebruik of een andere eindgebruiker zullen krijgen dan is opgegeven en gebruikt zullen worden voor binnenlandse onderdrukking. Overeenkomstig artikel 1 van dit gemeenschappelijk standpunt wordt de aard van de goederen zorgvuldig onderzocht, in het bijzonder indien ze bedoeld zijn voor binnenlandse veiligheidsdoeleinden.

Binnenlandse onderdrukking omvat onder meer foltering en andere wrede, onmenselijke en ontorende behandeling of bestraffing, standrechtelijke en willekeurige executies, verdwijningen, willekeurige gevangenneming en andere ernstige schendingen van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden die staan omschreven in de desbetreffende internationale mensenrechteninstrumenten, waaronder de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten."

Bij de beoordeling of er een duidelijk risico bestaat dat de uit te voeren goederen kunnen worden gebruikt voor binnenlandse onderdrukking, bekijken de lidstaten de huidige situatie en de staat van dienst met betrekking tot de eerbiediging van de mensenrechten, zowel van de beoogde eindgebruiker als van het ontvangende land in het algemeen. In het laatste geval letten zij onder meer op het regeringsbeleid in het ontvangende land, significante recente ontwikkelingen, met name het effect van de terrorismebestrijding, de effectieve bescherming van de mensenrechten in de grondwet, het verstrekken van opleiding inzake mensenrechten aan belangrijke actoren (bv. rechtshandavingsinstanties), het al dan niet bestraffen van schendingen van de mensenrechten, de aanwezigheid van onafhankelijke toezichtsorganen en nationale organen voor de bevordering en de bescherming van de mensenrechten.

2.4. **Internationale mensenrechteninstrumenten:** Bijlage II bevat een niet-uitputtende lijst van de belangrijkste internationale en regionale instrumenten.

Deze instrumenten en de bijbehorende aanvullende protocollen zijn de belangrijkste internationale normen en standaarden op het gebied van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden. Zij garanderen burgerrechten en politieke rechten (zoals bijvoorbeeld het recht op leven, het verbod op slavernij en dwangarbeid, de vrijheid en veiligheid van de persoon, gelijkheid voor de wet, het recht op een onpartijdig gerecht en doeltreffende voorziening in rechte, de vrijheid van meningsuiting en informatie, de vrijheid van vergadering, de vrijheid van verplaatsing, de vrijheid van denken, geweten en godsdienst, het recht om asiel te zoeken en te genieten), vrouwenrechten, de rechten van het kind, non-discriminatie, de rechten van minderheden en inheemse volkeren, economische, sociale en culturele rechten.

2.5. **De houding van het ontvangende land:** Bij de beoordeling of een land alle mensenrechten en fundamentele vrijheden eerbiedigt en naleeft, dient waar nodig rekening te worden gehouden met de volgende indicatoren (inclusief het risico dat de onder artikel 2.1, artikel 3 of artikel 4 van het WHV vallende producten worden gebruikt voor het plegen of vergemakkelijken van ernstige vormen van gendergerelateerd geweld of ernstige vormen van geweld tegen vrouwen en kinderen):

- de bereidheid van de overheid van het ontvangende land om de mensenrechten te eerbiedigen en te bevorderen en diegenen die de mensenrechten schenden voor de rechter te brengen;
- de mate waarin internationale en regionale mensenrechteninstrumenten in het land in beleid en praktijk zijn omgezet;
- de staat van dienst van het land met betrekking tot de ratificatie van relevante internationale en regionale mensenrechteninstrumenten;
- de mate van samenwerking met internationale en regionale mensenrechtenmechanismen (bv. verdragsorganen van de VN en speciale procedures);
- De eerbiediging van de democratische beginselen in het land van eindbestemming. Democratie is onlosmakelijk verbonden met de volledige eerbiediging van alle mensenrechten.

- de politieke bereidheid om interne mensenrechtenaangelegenheden op transparante wijze, bijvoorbeeld in een bilaterale of multilaterale dialoog, met de EU of met andere partners, waaronder de civiele samenleving, te bespreken.

2.6. *Ernstige schendingen van de mensenrechten*: In de Verklaring van Wenen en het bijbehorende actieprogramma, die tijdens de Wereldconferentie over de mensenrechten in Wenen in juni 1993 aangenomen zijn, werd opnieuw de plechtige belofte van alle staten bevestigd dat zij hun verplichting zullen nakomen om wereldwijd de eerbiediging, de naleving en de bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden van allen [en democratie te bevorderen, zulks overeenkomstig het Handvest van de Verenigde Naties, andere mensenrechteninstrumenten en het internationaal recht. Ook de beginselen van universaliteit, ondeelbaarheid, onderlinge afhankelijkheid en onderlinge verbondenheid van alle mensenrechten werden bekrachtigd.

Wat het als "ernstig" bestempelen van schendingen van de mensenrechten betreft, moet iedere situatie op zichzelf en per geval worden beoordeeld en moet rekening worden gehouden met alle relevante aspecten. Belangrijke factoren in de beoordeling zijn de aard en de gevolgen van de betrokken schending. Systematische en/of wijdverbreide schendingen van de mensenrechten wijzen op een ernstige mensenrechtensituatie. Schendingen hoeven echter niet systematisch of wijdverbreid te zijn om in de analyse met betrekking tot criterium 2 als "ernstig" aangemerkt te worden. Volgens criterium 2 is een belangrijk element in de analyse de vraag of door de ter zake bevoegde instanties van de VN, de EU of de Raad van Europa (zie lijst in bijlage III) in het ontvangende land ernstige schendingen van de mensenrechten zijn geconstateerd. In dit verband is het geen essentiële voorwaarde dat deze bevoegde organen zelf uitdrukkelijk de term "ernstig" gebruiken. Het volstaat dat zij hebben geconstateerd dat er schendingen hebben plaatsgevonden. Het is aan de lidstaten om uiteindelijk uit te maken of de schendingen als ernstig moeten worden beschouwd. Evenzo belet het feit dat geen beslissing van deze organen voorligt, de lidstaten niet om onafhankelijk te beoordelen of er ernstige schendingen hebben plaatsgevonden.

- 2.7. ***Binnenlandse onderdrukking, duidelijk risico, "kan worden gebruikt ", per geval:*** De tekst van criterium 2 bevat een reeks voorbeelden van wat onder binnenlandse onderdrukking kan worden verstaan. Om te beoordelen of er al dan niet een duidelijk risico bestaat dat de beoogde uitvoer kan worden gebruikt om dergelijke daden te begaan of in de hand te werken, is een grondige analyse vereist. Het feit dat in de tekst "duidelijk risico" wordt gecombineerd met "kan worden gebruikt", is veelzeggend. Dit valt gemakkelijker te bewijzen dan dat er sprake is van een duidelijk risico dat de militaire technologie of het militaire materieel voor binnenlandse onderdrukking zal worden gebruikt.

Of er sprake is van een duidelijk risico moet per geval worden beoordeeld op grond van het beschikbare bewijsmateriaal en de staat van dienst van en de huidige omstandigheden in de ontvangende staat/met betrekking tot de beoogde eindgebruiker, alsmede aan waarneembare trends en/of toekomstige gebeurtenissen (zoals naderende verkiezingen) waarvan redelijkerwijze kan worden aangenomen dat zij bevorderlijk zijn voor een klimaat waarin repressief optreden mogelijk is. Men zou zich allereerst de volgende vragen kunnen stellen:

- Is het optreden van de ontvangende staat/de beoogde eindgebruiker als negatief bestempeld in verklaringen/conclusies van de Raad van de EU?
- Is bezorgdheid geuit in recente verslagen van de EU-missiehoofden in de ontvangende staat/ met betrekking tot de beoogde eindgebruiker?
- Hebben andere internationale of regionale organen (zoals de VN, de Raad van Europa, de OVSE) bezorgdheid geuit?
- Worden dezelfde bezorgdheden geuit door lokale of internationale ngo's en de media?

Voordat een analyse definitief wordt afgerond, dient bijzondere aandacht te worden besteed aan de huidige situatie in de ontvangende staat. Het is mogelijk dat er zich in het verleden misbruiken hebben voorgedaan maar dat de ontvangende staat, onder invloed van interne of internationale druk, of na een regeringswissel, maatregelen heeft genomen om daarin verandering te brengen. Vragen die men zich kan stellen zijn:

- Heeft de ontvangende staat ingestemd met extern of anderszins onafhankelijk toezicht op en/of onderzoek naar vermeende repressieve handelingen?
- Zo ja, hoe heeft hij gereageerd op of uitvoering gegeven aan eventuele bevindingen?
- Is de regering van de ontvangende staat zodanig veranderd dat men erop kan vertrouwen dat het beleid/de praktijk veranderd is?
- Lopen er EU-, multilaterale of bilaterale programma's die verandering/hervormingen beogen?

Verzachtende factoren, zoals een grotere openheid en een lopende dialoog om mensenrechtenvraagstukken in het ontvangende land aan te pakken, kunnen wellicht tot een positievere beoordeling leiden. Het is echter belangrijk te onderkennen dat het feit dat er zich in de ontvangende staat al een tijd lang geen geruchtmakende gevallen van repressie hebben voorgedaan, op zich geen betrouwbaar bewijs vormt dat er geen duidelijk risico bestaat. Actuele informatie uit betrouwbare bronnen kan als basis voor een echte beoordeling per geval door niets anders worden vervangen.

2.8. ***De aard van de militaire technologie of goederen in kwestie*** is voor alle aanvragen een belangrijk element. Het is essentieel dat de beoordeling van materieel in het licht van criterium 2 realistisch is (d.w.z. kunnen de betrokken producten werkelijk als repressie-instrument worden gebruikt?). Maar het is ook belangrijk te beseffen dat zeer uiteenlopend materieel in het verleden gebruikt is om repressieve handelingen te stellen of te vergemakkelijken. Materieel zoals gepantserde personeelsvoertuigen, lichaamsbepantsering en communicatie-/surveillancematerieel kan een belangrijke rol spelen bij het vergemakkelijken van repressie.

2.9. ***De eindgebruiker*** speelt ook een belangrijke rol. Indien het materieel bestemd is voor de politie of de veiligheidstroepen in het ontvangende land moet worden nagegaan aan welk onderdeel daarvan de producten precies moeten worden geleverd. Welke delen van het veiligheidsapparaat bij repressie betrokken zijn, is niet aan vaste regels gebonden. Het leger kan daar bijvoorbeeld in veel staten een rol in spelen, terwijl daar in andere landen geen sprake van is. Initiële vragen zijn bijvoorbeeld:

- Zijn er gevallen bekend waarin dit materieel in de ontvangende staat of elders voor repressie is gebruikt?
- Zo niet, wat is dan de kans dat dit in de toekomst gebeurt?
- Wie is de eindgebruiker?

- Wat is de rol van de eindgebruiker in de ontvangende staat?
- Is de eindgebruiker betrokken geweest bij repressie?
- Zijn er relevante meldingen van een dergelijke betrokkenheid?

2.10. *De toepasselijke beginselen uit hoofde van de instrumenten van het internationaal*

humanitair recht. Het internationaal humanitair recht (eveneens bekend als het "recht inzake gewapende conflicten" of het "oorlogsrecht") omvat regels waarmee beoogd wordt bij een gewapend conflict mensen die niet of niet meer aan de vijandelijkheden deelnemen (bijvoorbeeld burgers en gewonde, zieke en gevangengenomen strijders) te beschermen en de vijandelijkheden te reguleren (namelijk de middelen en methoden van oorlogsvoering). Dit recht is van toepassing op gewapende conflicten en bepaalt niet of geweld door staten in een bepaald geval rechtmatig is. Het internationaal humanitair recht legt alle bij een gewapend conflict betrokken partijen, met inbegrip van georganiseerde gewapende groepen, verplichtingen op.

De belangrijkste beginselen van het internationaal humanitair recht dat van toepassing is op het gebruik van wapens in gewapende conflicten zijn de regels omtrent onderscheid en de regel tegen niet-onderscheidende aanvallen, de proportionaliteitsregel, de regel inzake praktisch uitvoerbare voorzorgen, de regels inzake buitensporige schade en onnodig leed en de regel betreffende de bescherming van het milieu.

De belangrijkste instrumenten van het internationaal humanitair recht zijn de vier verdragen van Genève van 1949 en de aanvullende protocollen daarbij uit 1977. Ze worden aangevuld door verdragen over bijzondere zaken, zoals het verbod op bepaalde wapens en de bescherming van bepaalde categorieën van personen en zaken, zoals kinderen en culturele goederen (zie bijlage IV voor een lijst van de belangrijkste verdragen).

Enige relevante vragen betreffende de bekrachtiging en de nationale uitvoering van de verdragen betreffende het internationaal humanitair recht zijn:

- Werden de vier verdragen van Genève van 1949 en de aanvullende protocollen daarbij uit 1977 bekrachtigd?
- Werden de andere basisverdragen van het internationaal humanitair recht bekrachtigd?
- Werden de verdragen waarin de overdracht van specifieke wapens uitdrukkelijk wordt verboden of ingeperkt, bekrachtigd?
- In hoeverre heeft het ontvangende land de nationale wet- en regelgeving vastgesteld die op grond van de instrumenten van het internationaal humanitair recht waarbij het land partij is, noodzakelijk is?

2.11. Onder **ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht** vallen onder meer ernstige inbreuken op de vier Geneefse verdragen van 1949. In ieder verdrag is gedefinieerd wat ernstige inbreuken zijn (respectievelijk de artikelen 50, 51, 130 en 147). Daarnaast omvatten de artikelen 11 en 85 van Aanvullend protocol I van 1977 een breder gamma aan handelingen die als ernstige inbreuken op dit protocol dienen te worden beschouwd. Voor de lijst van definities, zie bijlage V. Het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof omvat andere ernstige schendingen van de wetten en gewoonten die in internationale en niet-internationale gewapende conflicten gelden, welke schendingen daarin als oorlogsmisdaden worden gedefinieerd (artikel 8, punten b), c) en e); zie voor de volledige tekst van het Statuut van Rome <http://legal.un.org/icc/statute/romefra.htm>.

- Zijn de schendingen gepleegd door een actor waarvoor de staat verantwoordelijk is? (bijvoorbeeld overheidsinstanties, zoals de strijdkrachten; personen en entiteiten die gemachtigd zijn bepaalde aspecten van het staatsgezag uit te oefenen; personen en groepen die in feite naar diens aanwijzingen of onder zijn leiding of controle opereren; particuliere personen of groepen van wie de staat de schendingen erkent en accepteert als zijn eigen handelen?)
- Heeft het ontvangende land nagelaten maatregelen te nemen om schendingen door zijn onderdanen of op zijn grondgebied te voorkomen en te stoppen?
- Heeft het ontvangende land nagelaten schendingen die door zijn onderdanen of op zijn grondgebied zouden zijn gepleegd, te onderzoeken?
- Heeft het ontvangende land nagelaten zijn onderdanen of anderen op zijn grondgebied die verantwoordelijk zijn voor schendingen van het internationaal humanitair recht op te sporen en te vervolgen (of uit te leveren)?
- Heeft het ontvangende land nagelaten in verband met de strafrechtelijke vervolging van schendingen van het internationaal humanitair recht met andere staten, ad hoc-tribunalen of het Internationaal Strafhof samen te werken?

- 2.12. **Wapenhandelsverdrag**, artikel 7, lid 1, letter b), punt i) ("ernstige schending van het internationaal humanitair recht") en punt ii) ("ernstige schending van het internationaal recht van de rechten van de mens") en artikel 7, lid 4 ("ernstige daden van genderspecifiek geweld of ernstige gewelddaden tegen vrouwen en kinderen")

Het Wapenhandelsverdrag bevat een bepaling die sterk lijkt op criterium 2 van het gemeenschappelijk standpunt van de EU. Artikel 7 luidt als volgt:

"Uitvoer en toetsing van uitvoer

1. *Indien uitvoer niet verboden is uit hoofde van artikel 6, toetst elke uitvoerende staat die partij is, alvorens de uitvoer toe te staan van conventionele wapens onder zijn rechtsmacht en nationale controlesysteem waarop artikel 2, eerste lid, van toepassing is of van goederen waarop artikel 3 of 4 van toepassing is, op onpartijdige en niet-discriminerende wijze, rekening houdend met relevante factoren waaronder informatie verschaft door de invoerende staat in overeenstemming met artikel 8, eerste lid, in hoeverre de conventionele wapens of goederen:*

[...]

b) gebruikt zouden kunnen worden voor:

i) het plegen of bevorderen van een ernstige schending van het internationaal humanitair recht;

ii) het plegen of bevorderen van een ernstige schending van het internationaal recht van de rechten van de mens;

[...]

De bovenstaande opmerkingen met betrekking tot criterium 2 gelden ook volledig voor de toepassing van artikel 7, lid 1, letter b), punten i) en ii).

Het Wapenhandelsverdrag bevat ook een bepaling betreffende een specifieke vorm van schendingen van de mensenrechten en van het internationaal humanitair recht die niet uitdrukkelijk in het gemeenschappelijk standpunt zijn vermeld, maar ook onder criterium 2 vallen, namelijk: genderspecifiek geweld of geweld tegen vrouwen en kinderen.

Artikel 7, lid 4, luidt als volgt:

“4. De uitvoerende staat die partij is neemt bij deze toetsing het risico in aanmerking dat de conventionele wapens waarop artikel 2, eerste lid, van toepassing is of de goederen waarop artikel 3 of 4 van toepassing is worden gebruikt voor het plegen of bevorderen van ernstige daden van genderspecifiek geweld of ernstige gewelddaden tegen vrouwen en kinderen.”

In lijn met deze bepalingen van het Wapenhandelsverdrag moet bij de beoordeling van criterium 2 rekening worden gehouden met genderspecifiek geweld en geweld tegen vrouwen en kinderen. Genderspecifiek geweld druist in tegen een aantal in internationale instrumenten verankerde mensenrechtenbeginselen en kan een inbreuk vormen op internationaal humanitair recht voor zover het tijdens een gewapend conflict wordt gepleegd. Gangbare voorbeelden van genderspecifiek geweld zijn onder meer seksueel geweld (waaronder verkrachting), gedwongen prostitutie en mensenhandel. Ook moet worden bedacht dat het risico op gendergerelateerd geweld altijd hoger is in noodsituaties/conflictsituaties.

De eerbiediging van de mensenrechten en van het internationaal humanitair recht wordt door de EU zodanig ingevuld dat ook de in artikel 7, lid 4, van het Wapenhandelsverdrag bedoelde handelingen daaronder vallen. Criterium 2 voldoet dus volledig aan de verplichtingen die uit artikel 7, lid 4, van het Wapenhandelsverdrag voortvloeien.

2.13. ***Duidelijk risico.*** Bij een grondige beoordeling van het risico dat de voorgestelde uitvoer van militaire technologie of goederen gebruikt zal worden bij het plegen van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht dient tevens onderzoek gedaan te worden naar de huidige en vroegere staat van dienst van de ontvanger op het gebied van het internationaal humanitair recht, de bedoelingen van de ontvanger als kenbaar gemaakt via formele toezeggingen, en het vermogen van de ontvanger om ervoor te zorgen dat de overgedragen technologie of goederen worden gebruikt op een wijze die in overeenstemming is met het internationaal humanitair recht, en niet omgeleid of overgebracht worden naar andere bestemmingen waar zij voor ernstige schendingen van dit recht zouden kunnen worden gebruikt.

Indien in geïsoleerde gevallen het internationaal humanitair recht wordt geschonden zegt dit niet per se iets over hoe het ontvangende land aankijkt tegen dit recht, en kan niet automatisch op grond hiervan overdracht van wapens worden geweigerd. Indien er echter een bepaald patroon van schendingen kan worden onderscheiden of het ontvangende land nalaat passende maatregelen te nemen om schendingen te bestraffen, kan dit aanleiding geven tot ernstige bezorgdheid.

Volgens de gebruikelijke interpretatie van het gemeenschappelijke artikel 1 van de verdragen van Genève rust op staten die als derde partij niet bij een gewapend conflict betrokken zijn de verantwoordelijkheid om partijen bij een gewapend conflict niet aan te moedigen het internationaal recht te schenden, om zelf geen stappen te zetten om aan dergelijke schendingen mee te werken en om passende maatregelen te nemen om dergelijke schendingen te stoppen. Zij dragen een bijzondere verantwoordelijkheid om bij staten of gewapende groepen waarop zij enigerlei invloed kunnen uitoefenen, te bemiddelen. In het bijzonder van staten die wapens produceren en uitvoeren wordt aangenomen dat ze, omdat ze de daders de middelen waarmee bepaalde ernstige schendingen worden uitgevoerd, kunnen verschaffen of onthouden, over invloed beschikken om het internationaal humanitair recht "te doen eerbiedigen". Deze staten dienen er derhalve bijzonder nauwlettend op toe te zien dat door hen uitgevoerde producten niet gebruikt worden voor het plegen van ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht.

De in Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB vervatte verplichtingen stemmen overeen met die welke in artikel 7, lid 1, van het Wapenhandelsverdrag zijn vervat. De lidstaten nemen bij deze toetsing het risico in aanmerking dat de conventionele wapens waarop artikel 2, eerste lid, van toepassing is of de goederen waarop artikel 3 of 4 [van het WHV] van toepassing is, worden gebruikt voor het plegen of bevorderen van ernstige daden van genderspecifiek geweld of ernstige gewelddaden tegen vrouwen en kinderen.

In verband hiermee zijn de volgende vragen te overwegen:

- Is er nationale wetgeving om schendingen van het internationaal humanitair recht te verbieden en te bestraffen?
- Zijn in het ontvangende land voorschriften voor militaire commandanten van kracht om schendingen van het internationaal humanitair recht te voorkomen en te stoppen, en maatregelen te nemen tegen hun ondergeschikten die zich hieraan schuldig hebben gemaakt?
- Heeft het ontvangende land het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof bekrachtigd?

- Is de interne situatie in de ontvangende staat/eindbestemming van die aard dat de kans groter is dat de wapens zullen worden gebruikt om de in een beoordeling van de eindbestemming genoemde daden van gendergerelateerd geweld te plegen of te vergemakkelijken?
- Hebben internationale of regionale instanties (zoals de VN, de Raad van Europa of de OVSE) hun bezorgdheid geuit over het voorkomen/de prevalentie van gendergerelateerd geweld in de uiteindelijke bestemming?
- Werkt het ontvangende land in verband met de strafrechtelijke vervolging van schendingen van het internationaal humanitair recht mee met andere staten, ad hoc-tribunalen of het Internationaal Strafhof?
- Is er een minimumleeftijd voor personen die (gedwongen of vrijwillig) door de strijdkrachten worden gerekruteerd?
- Zijn er wettelijke maatregelen aangenomen die de rekrutering en het gebruik van kinderen in vijandelijkheden verbieden en strafbaar stellen?
- Leidt het ontvangende land zijn officieren en soldaten op en traint het hen om de regels van het internationaal humanitair recht toe te passen? (Bijvoorbeeld tijdens militaire oefeningen)
- Is het internationaal humanitair recht een geïntegreerd onderdeel van de militaire doctrine en de militaire handboeken, de inzetregels, de instructies en de bevelen?
- Zijn er in het internationaal humanitair recht opgeleide juridische adviseurs die de strijdkrachten adviseren?
- Zijn er overeenkomstige maatregelen genomen om te verzekeren dat andere gewapende diensten die in onder het internationaal humanitair recht vallende situaties werkzaam zijn, dit recht naleven?
- Zijn er mechanismen ingevoerd om ten aanzien van door de strijdkrachten en andere gewapende diensten gepleegde schendingen van het internationaal humanitair recht de verantwoordingsplicht te verzekeren, met inbegrip van disciplinaire en strafrechtelijke sancties?
- Beschikt het land over een onafhankelijk en werkende rechterlijke macht die in staat is ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht te vervolgen?

- Is er een gevaar van plotselinge of onverwachte wijziging van de regerings- of gezagsstructuren die de bereidheid of het vermogen van het ontvangende land om het internationaal humanitair recht na te leven zouden kunnen aantasten? (Bijvoorbeeld in geval van desintegratie van de staatsstructuren)
- Beschikt de eindgebruiker over het vermogen om de goederen te gebruiken overeenkomstig het internationaal humanitair recht? (hebben bijvoorbeeld andere wapengebruikers dan de strijdkrachten die actief zijn in situaties die onder het internationaal humanitair recht vallen en waaraan militaire wapens worden overgedragen, wel een opleiding in internationaal humanitair recht ontvangen?)
- Beschikt de eindgebruiker over capaciteit om zijn technologie en goederen te onderhouden en in te zetten? (Zo niet, dan kan er gegronde twijfel over bestaan hoe ze gebruikt zullen worden en of ze niet naar andere actoren worden omgeleid.)
- Beschikt de opgegeven eindgebruiker over passende procedures voor voorraadbeheer en beveiliging, ook waar het gaat om overtollige wapens en munitie?
- Is bekend dat er in het ontvangende land een probleem bestaat inzake diefstal en lekkage uit voorraden en inzake corruptie? Indien dit het geval is, zijn er aanwijzingen dat de actoren die betrokken zijn bij de wapenuitvoer zich met dergelijke praktijken bezighouden?
- Is illegale wapenhandel een probleem in het ontvangende land? Zijn er in het ontvangende land groepen actief die betrokken zijn bij illegale wapenhandel?
- Zijn de grenscontroles in het ontvangende land afdoende of staan de grenzen als poreus bekend?
- Beschikt het ontvangende land over een doeltreffend controlesysteem voor de overdracht van wapens? (Dit betreft zowel de invoer, de uitvoer, de doorvoer als het overladen van de goederen)

- Is de ontvangende partij de eindgebruiker van de militaire technologie of goederen, aanvaardt zij controle hierop en belooft zij deze niet aan derde partijen over te dragen zonder de toestemming van de leverende staat?

2.14. **Bestemmingswijziging.** Bestemmingswijziging binnen het land zelf moet ook in beschouwing worden genomen. Of hiervan sprake is, is wellicht af te leiden uit de aard van de militaire technologie of goederen en de eindgebruiker. Vragen die men zich kan stellen zijn:

- Heeft de opgegeven eindgebruiker een legitieme behoefte aan de militaire technologie en goederen? Of zijn de betrokken producten gebruikelijker voor een andere tak van het veiligheidsapparaat?
- Zou een vergunning worden verleend als een ander deel van het veiligheidsapparaat de eindgebruiker in de ontvangende staat was?
- Hebben de verschillende onderdelen van de veiligheidstroepen afzonderlijke aankoopkanalen? Bestaat de mogelijkheid dat de goederen naar een ander onderdeel worden doorgesluisd?

2.15. **Resultaat van de beoordeling.** Op basis van de informatie in en de beoordeling van de in de punten 2.3 tot en met 2.14 opgesomde elementen komen de lidstaten tot een oordeel over de vraag of de beoogde uitvoer uit hoofde van criterium 2 moet worden afgewezen.

INTERNETWEBSITES VAN RELEVANTE INFORMATIEBRONNEN:

Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten (www.ohchr.org)

Verenigde Naties (www.un.org; <http://untreaty.un.org>)

Internationaal Comité van het Rode Kruis (www.icrc.org)

Raad van Europa (www.coe.int)

Europese Unie (<http://europa.eu>)

Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (www.osce.org)

Organisatie van Amerikaanse Staten (www.oas.org)

Afrikaanse Unie (www.au.int)

Amnesty International (www.amnesty.org)

Human Rights Watch (www.hrw.org)

Internationale Federatie voor de Rechten van de Mens (www.fidh.org)

Wereldorganisatie tegen foltering (www.omct.org)

Vereniging ter voorkoming van foltering (www.apf.ch)

Internationale Commissie van Juristen (www.icj.org)

ANDERE INFORMATIEBRONNEN:

Internationaal Strafhof en ad-hoctribunalen

Internationale organisaties die in de ontvangende staat actief zijn

International Crisis Group (internationale crisisgroep)

Coalitie tegen het gebruik van kindsoldaten

Small Arms Survey (onderzoek naar het gebruik van handvuurwapens)

SIPRI en andere onderzoeksinstituten

Militaire handboeken (instructies voor de strijdkrachten)

**BELANGRIJKSTE INTERNATIONALE EN REGIONALE
MENSENRECHTENINSTRUMENTEN**

VERENIGDE NATIES:

Internationaal Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (ICESCR)

Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (ICCPR)

Facultatief Protocol behorende bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (ICCPR-OP1)

Tweede Facultatief Protocol bij het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten inzake de afschaffing van de doodstraf (ICCPR-OP2-DP)

Internationaal Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (CERD)

Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW)

Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW-OP)

Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing (CAT)

Facultatief protocol bij het Verdrag tegen foltering (CAT-OP)

Verdrag inzake de rechten van het kind (CRC)

Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten (CRC-OP-AC)

Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie bij het Verdrag inzake de rechten van het kind (CRC-OP-SC)

Verdrag betreffende de status van vluchtelingen van 1951

Protocol betreffende de status van vluchtelingen van 1967

Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof

REGIONALE INSTRUMENTEN:

MET BETREKKING TOT DE LIDSTATEN VAN DE RAAD VAN EUROPA:

Europees Verdrag voor de rechten van de mens, inclusief de protocollen 6 en 13 betreffende de afschaffing van de doodstraf

Europees Verdrag ter voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing

MET BETREKKING TOT DE LIDSTATEN VAN DE ORGANISATIE VAN AMERIKAANSE STATEN:

Amerikaans Verdrag inzake de rechten van de mens

Aanvullend protocol bij het Amerikaans verdrag inzake de rechten van de mens op het gebied van de economische, sociale en culturele rechten, Protocol van San Salvador

Protocol bij het Amerikaans Verdrag inzake de rechten van de mens betreffende de afschaffing van de doodstraf

Inter-Amerikaans Verdrag inzake de gedwongen verdwijning van personen

Inter-Amerikaans Verdrag ter voorkoming en bestraffing van foltering

MET BETREKKING TOT DE LIDSTATEN VAN DE AFRIKAANSE UNIE:

Afrikaans handvest voor de rechten van mensen en volken

Protocol bij het Afrikaans handvest voor de rechten van mensen en volken betreffende de oprichting van een Afrikaans Hof voor de rechten van mensen en volken

Protocol bij het Afrikaans handvest voor de rechten van mensen en volken betreffende de rechten van vrouwen in Afrika

Afrikaans handvest inzake de rechten en het welzijn van het kind

MET BETREKKING TOT DE LIDSTATEN VAN DE ARABISCHE LIGA:

Arabisch Handvest voor de rechten van de mens

**ORGANEN VAN DE VN, DE RAAD VAN EUROPA EN DE EU DIE BEVOEGD ZIJN
OM ERNSTIGE SCHENDINGEN VAN DE MENSENRECHTEN TE CONSTATEREN:**

VERENIGDE NATIES:

De Algemene Vergadering (inclusief landenresoluties)

De Veiligheidsraad

De Raad voor de mensenrechten en de Economische en Sociale Raad

Het Bureau van de Hoge Commissaris voor de mensenrechten van de Verenigde Naties

Speciale procedures en andere mandaathouders

De verdragsorganen

RAAD VAN EUROPA:

Het Comité van Ministers van de Raad van Europa

De Parlementaire vergadering

Het Europees Hof voor de rechten van de mens

De Commissaris voor de Mensenrechten van de Raad van Europa

De Europese Commissie tegen Racisme en Intolerantie (ECRI)

Het Europees Comité inzake de voorkoming van foltering en onmenselijke of vernederende behandelingen of straffingen (CPT)

EUROPESE UNIE:

De Europese Raad

Verklaringen van GBVB-organen

Landspecifieke gemeenschappelijke standpunten en verklaringen van de EU

Jaarverslag van de EU over de mensenrechten

Mensenrechtenverslagen van de EU-missiehoofden en landenstrategieën van de EU inzake mensenrechten

Resoluties en verklaringen van het Europees Parlement

**VOORNAAMSTE OVEREENKOMSTEN OP HET GEBIED VAN HET INTERNATIONAAL
HUMANITAIR RECHT**

Verdrag (I) voor de verbetering van het lot der gewonden en zieken, zich bevindende bij de strijdkrachten te velde Genève, 12 augustus 1949

Verdrag (II) voor de verbetering van het lot der gewonden, zieken en schipbreukelingen van de strijdkrachten ter zee Genève, 12 augustus 1949

Verdrag (III) betreffende de behandeling van krijgsgevangenen Genève, 12 augustus 1949

Verdrag (IV) betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd, Genève, 12 augustus 1949

Aanvullend Protocol bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 betreffende de bescherming van de slachtoffers van internationale gewapende conflicten Genève, 8 juni 1977

Verklaring krachtens artikel 90 van het Aanvullend Protocol I: Aanvaarding van de bevoegdheid van de Internationale Humanitaire Commissie voor feitenonderzoek

Aanvullend Protocol bij de Verdragen van Genève van 12 augustus 1949 betreffende de bescherming van de slachtoffers van niet-internationale gewapende conflicten Genève, 8 juni 1977

Verdrag inzake de rechten van het kind, New York, 20 november 1989

Facultatief Protocol bij het Verdrag inzake de rechten van het kind inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten, New York, 25 mei 2000

Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof, 17 juli 1998

Verdrag inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict, 's Gravenhage, 14 mei 1954

Eerste Protocol bij het Haags Verdrag van 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict, 's Gravenhage, 14 mei 1954

Tweede Protocol bij het Haags Verdrag van 1954 inzake de bescherming van culturele goederen in geval van een gewapend conflict, 's Gravenhage, 26 maart 1999

Verdrag inzake het verbod van militair of enig ander vijandelijk gebruik van milieuveranderings-technieken, New York, 10 december 1976

Protocol nopens het verbod van het gebruik tijdens oorlogshandelingen van verstikkende, giftige of andere gassen en van vormen van bacteriologische oorlogsvoering, Genève, 17 juni 1925

Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie en de aanleg van voorraden van bacteriologische (biologische) en toxine wapens en inzake de vernietiging van deze wapens, ter ondertekening opengesteld in Londen, Moskou en Washington, 10 april 1972

Verdrag inzake het verbod of de beperking van het gebruik van bepaalde conventionele wapens die geacht kunnen worden buitensporig leed te veroorzaken of een niet-onderscheidende werking te hebben Genève, 10 oktober 1980

- Protocol inzake niet-waarneembare deeltjes (Protocol I bij het verdrag van 1980)
- Protocol inzake het verbod of de beperking van het gebruik van mijnen, valstrikmijnen en andere mechanismen, 10 oktober 1980 (Protocol II bij het verdrag van 1980)
- Protocol inzake het verbod of de beperking van het gebruik van brandwapens, 10 oktober 1980 (Protocol III bij het verdrag van 1980)
- Protocol inzake blindmakende laserwapens, 13 oktober 1995 (Protocol IV bij het verdrag van 1980)
- Protocol inzake het verbod of de beperking van het gebruik van mijnen, valstrikmijnen en andere mechanismen, als gewijzigd op 3 mei 1996 (Protocol II, als gewijzigd, bij het verdrag van 1980)
- Wijziging van het verdrag inzake het verbod of de beperking van het gebruik van bepaalde conventionele wapens die geacht kunnen worden buitensporig leed te veroorzaken of een niet-onderscheidende werking te hebben, 21 december 2001
- Protocol inzake ontplofbare oorlogsresten, 28 november 2003 (Protocol V bij het verdrag van 1980)

Verdrag tot verbod van de ontwikkeling, de productie, de aanleg van voorraden en het gebruik van chemische wapens en inzake de vernietiging van deze wapens, Parijs, 13 januari 1993

Verdrag inzake het verbod van het gebruik, de aanleg van voorraden, de productie en de overdracht van antipersoneelsmijnen en inzake de vernietiging van deze wapens, Oslo, 18 september 1997

Verdrag inzake clustermunitie, Dublin, 30 mei 2008

BIJLAGE V (bij Hoofdstuk 2, Deel 2)

**Ernstige inbreuken als omschreven in de Verdragen van Genève van 1949 en
in het Aanvullend Protocol I van 1977**

Ernstige inbreuken als omschreven in de vier Verdragen van Genève van 1949 (respectievelijk de artikelen 50, 51, 130 en 147)	Ernstige inbreuken als omschreven in het derde Verdrag van Genève van 1949 (artikel 130)	Ernstige inbreuken als omschreven in het vierde Verdrag van Genève van 1949 (artikel 147)
<ul style="list-style-type: none">- opzettelijke levensberoving;- marteling of onmenselijke behandeling, waaronder begrepen biologische proefnemingen;- moedwillig veroorzaken van hevig lijden, van ernstig lichamelijk letsel, dan wel van ernstige schade aan de gezondheid;- vernieling en toe-eigening van goederen, niet gerechtvaardigd door militaire noodzaak en uitgevoerd op grote schaal en op onrechtmatige wijze;	<ul style="list-style-type: none">- een krijgsgevangene te dwingen om te dienen bij de strijdkrachten van de vijandelijke mogendheid;- opzettelijk een krijgsgevangene het recht te onthouden op een regelmatige en onpartijdige berechting overeenkomstig de bepalingen van dit verdrag.	<ul style="list-style-type: none">- een beschermd persoon te dwingen om te dienen bij de strijdkrachten van de vijandelijke mogendheid;- opzettelijk een beschermd persoon het recht te onthouden op een regelmatige en onpartijdige berechting overeenkomstig de bepalingen van dit verdrag;- onrechtmatige deportatie of overbrenging of onrechtmatige gevangenhouding van een beschermd persoon;

Ernstige inbreuken als omschreven in de vier Verdragen van Genève van 1949 (respectievelijk de artikelen 50, 51, 130 en 147)	Ernstige inbreuken als omschreven in het derde Verdrag van Genève van 1949 (artikel 130)	Ernstige inbreuken als omschreven in het vierde Verdrag van Genève van 1949 (artikel 147)
op moedwillige wijze (deze bepaling is niet opgenomen in artikel 130 van het derde Verdrag van Genève van 1949).		- het nemen van gijzelaars.

**Ernstige inbreuken als omschreven in het Aanvullend Protocol I van 1977
(de artikelen 11 en 85)**

Artikel 11:

Ieder opzettelijk handelen of nalaten, dat de lichamelijke of geestelijke gezondheid of integriteit in gevaar brengt van enige persoon die zich in de macht bevindt van een andere Partij dan de Partij waartoe hij behoort en dat hetzij een overtreding vormt van een van de verboden, vermeld in de eerste of tweede paragraaf, hetzij niet in overeenstemming is met de vereisten, voorgeschreven in de derde paragraaf, maakt een ernstige inbreuk uit op dit Protocol.

Artikel 85, lid 2:

De handelingen die in de Verdragen als ernstige inbreuken worden omschreven, vormen ernstige inbreuken op dit Protocol, wanneer zij worden begaan tegen zich in de macht van een Tegenpartij bevindende personen die worden beschermd door de artikelen 44, 45 en 73 van dit Protocol, tegen de gewonden, zieken en schipbreukelingen van de Tegenpartij die door dit Protocol worden beschermd, of tegen het geneeskundig personeel, het geestelijk personeel, geneeskundige formaties of geneeskundige transporten die zich onder de zeggenschap van de Tegenpartij bevinden en door dit Protocol worden beschermd.

Artikel 85, lid 3:

Naast de in artikel 11 omschreven ernstige inbreuken worden de volgende handelingen als ernstige inbreuken op dit Protocol beschouwd wanneer zij opzettelijk en in strijd met de desbetreffende bepalingen van dit Protocol worden begaan en de dood of ernstig lichamelijk letsel met zich brengen dan wel de gezondheid ernstige schade toebrengen:

Artikel 85, lid 4:

Naast de ernstige inbreuken, omschreven in de voorgaande paragrafen en de Verdragen, worden de volgende feiten als ernstige inbreuken op dit Protocol beschouwd wanneer zij opzettelijk en in strijd met de Verdragen en dit Protocol worden begaan:

<ul style="list-style-type: none"> - het doen van aanvallen op de burgerbevolking of individuele burgers; - het uitvoeren van een niet-onderscheidende aanval waardoor de burgerbevolking of goederen van burgerlijke aard worden getroffen, in de wetenschap dat een zodanige aanval buitensporig verlies aan mensenlevens, verwondingen van burgers of schade aan goederen van burgerlijke aard zal veroorzaken; - het uitvoeren van een aanval tegen werken of installaties die gevaarlijke krachten bevatten, in de wetenschap dat een zodanige aanval buitensporig verlies aan mensenlevens, verwondingen van burgers of schade aan goederen van burgerlijke aard zal veroorzaken; - het doen van aanvallen op onverdedigde plaatsen en gedemilitariseerde zones; - het doen van aanvallen op een persoon in de wetenschap dat hij <i>buiten gevecht</i> verkeert; - het perfide gebruik van het kenteken van het Rode Kruis, de Rode Halve Maan of de Rode Leeuw en Zon of van andere beschermde tekens; 	<ul style="list-style-type: none"> - het overbrengen door de bezettende mogendheid van gedeelten van haar eigen burgerbevolking naar het door haar bezette gebied, of de deportatie of overbrenging van de gehele bevolking van het bezette gebied of van een deel daarvan binnen of buiten dat gebied; - ongerechtvaardigde vertraging bij de repatriëring van krijgsgevangenen of burgers; - praktijken van apartheid en andere onmenselijke en ontorende praktijken, die een aanslag op de menselijke waardigheid vormen en zijn gebaseerd op rassendiscriminatie; - het doen van aanvallen op duidelijk als zodanig herkenbare historische monumenten, kunstwerken of plaatsen van eredienst die het culturele of geestelijke erfdeel van de volkeren vormen en waaraan een bijzondere bescherming is verleend door een speciale regeling, bijvoorbeeld in het kader van een bevoegde internationale organisatie, wanneer daarvan verwoesting op grote schaal het gevolg is en wanneer zodanige historische monumenten, kunstwerken en plaatsen van eredienst niet in de onmiddellijke nabijheid van militaire doelen zijn gelegen noch door de tegenpartij worden gebruikt ter ondersteuning van zijn militaire inspanning; - het beroven van een persoon die door de Verdragen of door Protocol I wordt beschermd, van zijn recht om eerlijk en volgens de toepasselijke regels te worden berecht.
--	---

Toepassing van criterium 3

- 3.1. Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB geldt voor alle uitvoer door lidstaten van militaire technologie en goederen die op de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen voorkomen, en, zoals vermeld in artikel 6 van het gemeenschappelijk standpunt, voor goederen voor tweeeërlei gebruik. Criterium 3 geldt voor alle ontvangende landen, zonder onderscheid. Bij deze beste praktijken wordt echter uitgegaan van het beginsel dat er, indien er in het land van bestemming sprake is van een gewapend conflict of van binnenlandse spanningen, met een risicoanalyse dient te worden nagegaan of de beoogde uitvoer het conflict zou kunnen uitlokken of verlengen of de bestaande spanningen zou kunnen verergeren en doen escaleren tot een groter conflict. Indien uit de analyse blijkt dat dit risico bestaat, moet een restrictieve benadering worden gevolgd met betrekking tot de betrokken uitvoervergunning. Er moet met bijzondere aandacht worden gekeken naar de rol die de eindgebruiker in dit conflict speelt. Alle uitvoervergunningen moeten per geval worden beoordeeld en, indien er ongerustheid is over het bestaan van spanningen of gewapende conflicten, aan criterium 3 worden getoetst.
- 3.2. **Informatiebronnen:** Informatie over de vraag of het risico bestaat dat de goederen gewapende conflicten uitlokken of verlengen, of bestaande spanningen of conflicten in het land van eindbestemming doen verergeren, moet worden opgevraagd bij de missie van een lidstaat in het land in kwestie en bij de landenafdeling van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Een voor alle lidstaten toegankelijk gemeenschappelijk EU-bestand van informatiebronnen zijn de verslagen van de EU-missiehoofden, de EU-verslagen en, in sommige gevallen, de verklaringen/conclusies van de Raad van de EU over het betrokken ontvangende land. De lidstaten worden ertoe aangespoord om, wanneer zij elkaar raadplegen over hun afwijzingen met betrekking tot een gebied dat zorgen baart, hun analyse en interpretatie van de binnenlandse situatie in het land van eindbestemming uit te wisselen.

Ook meldingen op het internet en verslagen van (nationale) inlichtingendiensten zijn nuttig, met name bij de beoordeling van de mogelijke toename van vermogens.

Voor meer informatie raadplege men:

- de lokale missies van de VN, de EU of de OVSE;
- de documentatie van de VN (AVVN, VN-Veiligheidsraad), het Internationaal Strafhof en/of andere internationale en regionale organen;
- de onderzoeksinstituten (zoals het SIPRI);
- verslagen van internationale ngo's;
- informatie uit de plaatselijke en regionale ngo's/civiele samenleving.

Bijlage I bevat een niet-uitputtende lijst van relevante internetwebsites.

Elementen die in de beoordeling meegenomen dienen te worden

- 3.3. ***Sleutelbegrippen:*** Uit de bestudering van criterium 3 blijkt dat een aantal sleutelbegrippen in elke beoordeling moet worden meegenomen. Ze zijn in onderstaande tekst met aanhalingstekens aangegeven.

Interne situatie

Onder "interne situatie" wordt verstaan de economische, sociale en politieke ontwikkelingen en stabiliteit binnen de grenzen van het land van eindbestemming. Elders in Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB wordt "het land van eindbestemming" soms ook "het ontvangende land" genoemd.

Functie van het bestaan van spanningen en gewapende conflicten

Onder "spanningen" wordt verstaan onvriendelijke of van haat doortrokken betrekkingen tussen verschillende groepen, of groepen individuen van de samenleving, gebaseerd op ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere meningen, nationale of sociale afkomst, interpretatie van geschiedkundige feiten, verschillen in economisch welzijn of bezit van goederen, seksuele geaardheid, of andere factoren. Spanningen kunnen ten grondslag liggen aan tumult of geweld-daden, of leiden tot de oprichting van niet door de staat gecontroleerde privé-milities.

Met "gewapende conflicten" wordt bedoeld dat de spanningen tussen bovengenoemde groepen oplopen tot er een moment komt dat de groepen elkaar gewapenderhand gaan bestrijden.

Bij het bestuderen van een aanvraag voor een uitvoervergunning moet de bevoegde autoriteit de binnenlandse situatie van het land van bestemming beoordelen; evenals de mogelijke deelname van de eindgebruiker aan het binnenlandse conflict of de binnenlandse spanningen en de rol die hij daarin speelt, alsook het waarschijnlijke gebruik van de beoogde uitvoer in het conflict. Bij de beoordeling van de potentiële risico's in het land van eindbestemming zou de bevoegde autoriteit zich de volgende vragen kunnen stellen:

- Wat is het eindgebruik van de beoogde uitvoer (militaire technologie of militair materieel)? Zal de uitvoer worden gebruikt voor binnenlandse veiligheidshandhaving of voor het voortzetten van de vijandelijkheden?
- Is het militair materieel of de militaire technologie bedoeld ter ondersteuning van internationale operaties om vrede te handhaven of af te dwingen, of van humanitaire acties?
- Is de eindgebruiker zelf partij bij, of heeft hij nauwe banden met een partij bij het gewapende conflict in het land? Welke rol speelt de eindgebruiker in het conflict?
- Indien onderdelen of reserveonderdelen worden gevraagd, is het dan bekend of de ontvangende staat het systeem waarin deze onderdelen thuishoren, gebruikt in een gewapend conflict in het land?
- Is recentelijk gemeld dat de bestaande spanningen zouden kunnen oplopen? Is er een risico dat de bestaande spanningen uitlopen op een gewapend conflict wanneer één of meer van de partijen toegang krijgen tot de uit te voeren militaire technologie en goederen?
- Gelden voor het land van eindbestemming regionale embargo's of VN-embargo's vanwege de binnenlandse situatie in het land (zie ook criterium 1)?

Aard van de goederen

De aard van de goederen is van belang bij de afweging of er al dan niet een vergunning moet worden verleend. Bezien moet worden of er een feitelijk (rechtstreeks of indirect) verband bestaat tussen de beoogde uitvoer van de technologie of goederen en de spanningen of conflicten in het land van eindbestemming. Dit is des te belangrijker wanneer er reeds een gewapend conflict bestaat.

Vragen die men zich kan stellen zijn:

- Is de uitvoer van zodanige aard dat de producten in een gewapend conflict in het land van eindbestemming worden of kunnen worden gebruikt?
- Bestaat het risico dat de bestaande binnenlandse spanningen uitlopen op een gewapend conflict wanneer de beoogde eindgebruiker toegang krijgt tot deze militaire technologie en goederen?

De eindgebruiker

Ook de eindgebruiker speelt een belangrijke rol in de analyse. Indien er bezorgdheid bestaat met betrekking tot criterium 3, dan moet nauwkeurig worden vastgesteld voor welk onderdeel van de krijgsmacht, de politie of de veiligheidstroepen de uitvoer bestemd is. In een ontvangend land kunnen het leger en de politie bijvoorbeeld betrokken zijn bij een gewapend conflict waarin de marine geen rol speelt. In dit verband moet ook het risico van bestemmingswijziging binnen het land zelf in beschouwing worden genomen.

Het wordt ingewikkelder wanneer materieel voor een onderzoeksinstituut of een particulier bedrijf bestemd kan zijn. Dan moet worden gezien hoe groot de kans op bestemmingswijziging is, en moeten bij het toetsen aan criterium 3 ook de andere criteria worden meegenomen, met name de zorg omtrent criterium 7, het risico van bestemmingswijziging.

Hierbij zou men zich de volgende vragen kunnen stellen:

- Wat is de rol van de eindgebruiker in het land van eindbestemming? Is de eindgebruiker onderdeel van het probleem of tracht hij eerder onderdeel te zijn van de oplossing?
- Is de eindgebruiker betrokken bij het binnenlandse gewapende conflict of de binnenlandse spanningen?
- Zijn er meldingen van een dergelijke betrokkenheid?

3.4. *Resultaat van de beoordeling*

Op basis van informatie en de in de voorgaande punten geschetste algemene risico-evaluatie komen de lidstaten tot een oordeel over de vraag of de beoogde uitvoer uit hoofde van criterium 3 moet worden afgewezen.

NIET-UITPUTTENDE LIJST MET INTERNETWEBSITES VAN RELEVANTE
INFORMATIEBRONNEN:

Verenigde Naties

(www.un.org)

Comité 1540

(<http://www.un.org/en/sc/1540/>)

OVSE/wapenbeheersing

(www.osce.org/)

Europese Unie

(<http://europa.eu>)

Toepassing van criterium 4

- 4.1. Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB geldt voor alle uitvoer door lidstaten van militaire technologie en goederen die op de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen voorkomen, en, zoals vermeld in artikel 6 van het gemeenschappelijk standpunt, voor goederen voor tweërlei gebruik. Criterium 4 geldt voor alle ontvangende landen, zonder onderscheid. Bij deze beste praktijken wordt echter uitgegaan van het beginsel dat, naarmate er een groter risico op een regionaal conflict bestaat, criterium 4 strenger toegepast moet worden. Alle uitvoervergunningen moeten per geval worden beoordeeld en aan criterium 4 worden getoetst indien er bezorgdheid is over de handhaving van vrede, veiligheid en stabiliteit in de regio.

Doel van criterium 4 is te waarborgen dat uitvoer nooit conflicten of spanningen in het beoogde ontvangende land stimuleert, verergert, uitlokt of verlengt. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de intentie om de beoogde uitvoer te gebruiken voor aanvallende dan wel defensieve doeleinden. Het criterium heeft niet tot doel de uitvoer te beletten naar landen die (potentiële) slachtoffers zijn van agressie of dreiging daarmee. Er dient zorgvuldig te worden nagegaan of er deugdelijke aanwijzingen zijn dat het beoogde ontvangende land van plan is de beoogde uitvoer te gebruiken om een ander land aan te vallen, mogelijk aan te vallen, of te dreigen met een aanval.

4.2. *Informatiebronnen*

Informatie over de vraag of het risico bestaat dat het materieel de handhaving van de vrede, de veiligheid en de stabiliteit in de regio in gevaar brengt, moet worden opgevraagd bij de missie van een lidstaat in het land in kwestie en bij de landendiensten van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, zowel bij de diensten die zich met het ontvangende land bezighouden als bij die welke zich met het bedreigde/aanvallende land bezighouden.

Een voor alle lidstaten toegankelijk gemeenschappelijk EU-bestand van informatiebronnen zijn de verslagen van de EU-missiehoofden, de EU-verslagen en, in sommige gevallen, de verklaringen/conclusies van de Raad van de EU over het betrokken ontvangende land en de regio. Er kan uitgebreid gebruik worden gemaakt van het EU-Centrum voor de analyse van inlichtingen (Intcen) (beoordeling van het landenrisico). De lidstaten worden ertoe aangespoord om, wanneer zij elkaar raadplegen over hun afwijzingen met betrekking tot een gebied dat zorgen baart, hun analyse en interpretatie van de regionale situatie te delen.

Ook meldingen op het internet en verslagen van (nationale) inlichtingendiensten zijn nuttig, met name bij de beoordeling van een mogelijke toename van vermogens.

Voor meer informatie raadplege men:

- de lokale missies van de VN, de EU of de OVSE;
- documenten afkomstig van de VN (AVVN, VN-Veiligheidsraad, VN-wapenregister), het Internationaal Strafhof en/of andere internationale en regionale organen;
- de onderzoeksinstituten (zoals het SIPRI);
- verslagen van internationale ngo's;
- informatie uit de plaatselijke en regionale ngo's/civiele samenleving.

Bijlage I bevat een niet-uitputtende lijst van relevante internetwebsites.

Elementen die in de beoordeling meegenomen dienen te worden

4.3. *Sleutelbegrippen*

Handhaving van vrede, veiligheid en stabiliteit in de regio

De lidstaten weigeren een uitvoervergunning indien er een duidelijk risico bestaat dat het beoogde ontvangende land de beoogde uitvoer gebruikt voor agressie jegens een ander land of om territoriale aanspraken kracht bij te zetten.

Volgens het VN-Handvest hebben alle naties het recht op zelfverdediging. Dit criterium gaat over de vraag of de ontvangende staat van plan is de beoogde uitvoer te gebruiken om een ander land aan te vallen of met een aanval te dreigen. Beoordeeld moet dus worden wat de bedoelingen van het ontvangende land zijn, en nagegaan moet worden of invoer een geschikt en proportioneel middel is om te voldoen aan de behoefte van het ontvangende land om zich te verdedigen, de binnenlandse veiligheid te verzekeren of te helpen bij internationale vredeshandhaving en humanitaire operaties.

Vergunningaanvragen voor uitvoer naar gevoelige en potentieel gevoelige bestemmingen worden per geval zorgvuldig beoordeeld, zeker wanneer de uitvoer bestemd is voor een land dat in een gewapend conflict betrokken is of is geweest. Bij de analyse van de vraag of er een duidelijk risico bestaat, moet worden gekeken naar vroegere gewapende conflicten en naar de huidige situatie in de ontvangende staat en in de regio, alsmede naar waarneembare trends en/of toekomstige gebeurtenissen waarvan men redelijkerwijze kan veronderstellen dat ze de spanningen zullen doen toenemen of tot daden van agressie zullen leiden.

De formulering "weigeren" in dit criterium houdt in dat, indien er bij de beoordeling van een vergunningaanvraag een duidelijk risico is geconstateerd dat de beoogde uitvoer zal worden gebruikt om een ander land aan te vallen of territoriale aanspraken met geweld kracht bij te zetten, de uitvoervergunning moet worden geweigerd, ongeacht het resultaat van de analyse met betrekking tot de overige criteria van artikel 2 van het gemeenschappelijk standpunt, of andere overwegingen.

Bij het bestuderen van deze risico's houden de lidstaten onder meer rekening met het onderstaande:

- a) *bestaan van of kans op een gewapend conflict tussen het ontvangende land en een ander land*

Ten aanzien van dit punt zal moeten worden beoordeeld of er een duidelijk risico bestaat dat dit materieel zal worden gebruikt in een bestaand gewapend conflict tussen het ontvangende land en de buurlanden of in een ander conflict in de regio. Wanneer er geen gewapend conflict is, moet de situatie in de regio worden bekeken. Toenemende spanningen in de regio, toegenomen dreigingen van conflicten of slecht nageleefde vredesregelingen zijn voorbeelden waarbij kans bestaat op een conflict dat een risico behelst voor het behoud van de vrede, de veiligheid en de stabiliteit in de regio.

In deze gevallen moet worden beoordeeld of er een duidelijk risico bestaat dat het leveren van dit materieel een conflict dichterbij brengt, bijvoorbeeld doordat het ontvangende land een voordeel krijgt ten opzichte van zijn buurlanden of andere landen in de regio. Wanneer het uit te voeren materieel het militaire vermogen van het ontvangende land doet toenemen, moet worden beoordeeld of er een duidelijk risico bestaat dat dit materieel een bestaand conflict zal verlengen of latente spanningen zal doen escaleren tot een gewapend conflict.

De antwoorden op onderstaande vragen zouden als indicatoren in beschouwing kunnen worden genomen:

- Is er een bestaand conflict in de regio?
- Bestaat de kans dat de huidige situatie in de regio zal uitmonden in een gewapend conflict?
- Is de dreiging van een conflict theoretisch of het uitbreken ervan onwaarschijnlijk of is er een groot en acuut risico?

b) aanspraken op het grondgebied van een buurland door een ontvangend land dat in het verleden heeft gepoogd of gedreigd die aanspraken met geweld na te streven

Beoordeeld moet worden of er een duidelijk risico bestaat dat het ontvangende land middels een gewapend conflict of door dreiging met geweld territoriale aanspraken tegenover een buurland zal nastreven. Zo'n territoriale aanspraak kan worden gemaakt in een officieel standpunt of worden geuit door officiële vertegenwoordigers of belangrijke politieke groeperingen in het ontvangende land en kan betrekking hebben op land, zee of luchtruim. Het buurland hoeft niet aan het ontvangende land te grenzen.

Recente aanspraken van het ontvangende land op het grondgebied van een ander land moeten in de beoordeling worden meegenomen. Wanneer het ontvangende land in het verleden heeft getracht een territoriale aanspraak met geweld na te streven of ermee dreigt dit te doen, moet worden beoordeeld of het waarschijnlijk is dat de goederen in kwestie dan zouden worden gebruikt, en of het ontvangende land met dit materieel extra vermogen krijgt om te trachten zijn aanspraak opnieuw met geweld na te streven en zodoende de regio te destabiliseren.

De antwoorden op onderstaande vragen zouden als indicatoren in beschouwing kunnen worden genomen:

- Maakt het ontvangende land een aanspraak op het grondgebied van een buurland?
- Heeft een territoriale aanspraak geleid tot een conflict in de regio of tot latente spanningen tussen het ontvangende land en zijn burenen?
- Heeft het ontvangende land getracht het probleem op vreedzame wijze op te lossen, of heeft het in het verleden gepoogd of gedreigd zijn territoriale aanspraak met geweld na te streven?

c) *de kans dat de militaire goederen of technologie anders gebruikt zullen worden dan voor de legitieme nationale veiligheids- en defensiebehoeften van het ontvangende land*

Bij de beoordeling van dit aspect van criterium 4 moet de staat van uitvoer nagaan of de ontvangende staat een agressieve militaire doctrine heeft geformuleerd en hoe groot de kans is dat het gevraagde materieel in overeenstemming met deze doctrine zal worden gebruikt. De staat van uitvoer moet ook beoordelen of de gevraagde goederen compatibel zijn met, dan wel een noodzakelijke aanvulling vormen op bestaande wapensystemen bij de strijdkrachten van de ontvangende staat, of die systemen vervangen. Ook kan het van belang zijn rekening te houden met de hoeveelheid en de kwaliteit van het uit te voeren materieel.

d) de noodzaak om de regionale stabiliteit niet noemenswaardig negatief te beïnvloeden

Bij de toetsing aan dit criterium moet worden beoordeeld of de levering van materieel aan het ontvangende land diens militaire vermogen aanzienlijk verhoogt en, zo ja, of daardoor een conflict met een buurland dreigt. Bij bestaande spanningen in de regio moet worden beoordeeld of de levering van dit materieel het vermogen van het ontvangende land vergroot, doordat nieuw materieel in de regio wordt ingevoerd waarmee een buurland kan worden bedreigd.

De antwoorden op onderstaande vragen zouden als indicatoren in beschouwing kunnen worden genomen:

- Waarom wil de ontvanger de militaire goederen of technologie verwerven?
- Is dit materieel alleen bedoeld voor het vervangen of onderhouden van reeds aanwezig materieel dat oud of in slechte staat is, of is de ontvanger nieuwe vermogens aan het opbouwen, zoals een sterk verbeterd vermogen om luchtacties uit te voeren?

Aard van de goederen

De aard van het uit te voeren materieel is van invloed op de afweging of er al dan niet een vergunning moet worden verleend. Nagegaan moet worden of er een duidelijk risico bestaat dat het materieel wordt gebruikt in een conflict tussen het ontvangende land en zijn buurlanden. Deze vraag is nog belangrijker als er inderdaad sprake is van bestaande regionale spanningen of bestaande gewapende conflicten. Indien er spanningen bestaan is de aard van de goederen nog belangrijker aangezien deze aanzienlijk kunnen bijdragen aan het vermogen van het ontvangende land om een gewapend conflict te beginnen of daarmee te dreigen. Kan de uitvoer van deze goederen een buurland ertoe aanzetten meer wapens in te voeren? Als er spanningen zijn in bepaalde regio's, dan kan uitvoer worden beschouwd als een element dat de dreiging tegenover een buurland doet toenemen, en derhalve wordt het van essentieel belang deze vraag goed te bestuderen.

Vragen die men zich kan stellen zijn:

- Neemt het vermogen van de ontvanger door de uitvoer toe, en wel zozeer dat een bestaand machtsverevenwicht zou worden verstoord? Zou een toegenomen vermogen, gelet op de situatie in en de bedoelingen van het ontvangende land, een duidelijk risico meebrengen dat een conflict sneller uitbreekt?
- Zou een buurland zich bedreigd voelen door de uitvoer van de militaire technologie of goederen?
- Bestaat er een risico dat de bestaande regionale spanningen uitlopen op een gewapend conflict wanneer één of meer partijen toegang krijgen tot deze militaire goederen of technologie?

Is de uitvoer van zodanige aard dat de producten in de regio in een gewapend conflict worden of kunnen worden gebruikt? Hoe groot is de kans dat deze goederen in een conflict zullen worden gebruikt?

De eindgebruiker

Beoordeeld zal moeten worden of de eindgebruiker zal toestaan dat deze goederen worden gebruikt op een wijze die niet strookt met criterium 4. Indien de goederen rechtstreeks naar het leger/de overheid gaan, moet worden besloten of de goederen zullen worden gebruikt in een militaire actie tegen een ander land.

Het wordt ingewikkelder wanneer militaire technologie of goederen naar een onderzoeks-instituut of een particulier bedrijf kunnen gaan. Dan moet worden gezien hoe groot de kans op bestemmingswijziging is, en moeten bij het toetsen aan criterium 4 ook de andere criteria worden meegenomen, met name de zorg omtrent criterium 7, het risico van bestemmingswijziging.

Hierbij zou men zich de volgende vragen kunnen stellen:

- Bestaat de kans dat de uitvoer wordt ingezet in een conflict met een buurland? Of is de kans het grootst dat de uitvoer bestemd is voor de politie/een VN-bijdrage, of een ander onderdeel van de veiligheidstroepen waarop criterium 4 niet rechtstreeks van toepassing is?

4.4. **Resultaat van de beoordeling:** Op basis van informatie en van de beoordeling van de hierboven genoemde elementen vormen de lidstaten zich een oordeel over de vraag of de beoogde uitvoer uit hoofde van criterium 4 moet worden afgewezen.

NIET-UITPUTTENDE LIJST MET INTERNETWEBSITES VAN RELEVANTE
INFORMATIEBRONNEN:

Verenigde Naties

(www.un.org)

Comité 1540

(<http://www.un.org/en/sc/1540/>)

OVSE/wapenbeheersing

(www.osce.org/)

Europese Unie

(<http://europa.eu>)

Toepassing van criterium 5

5.1. Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB van de Raad geldt voor alle uitvoer door lidstaten van militaire technologie en goederen die op de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen voorkomen, en, zoals vermeld in artikel 6 van het gemeenschappelijk standpunt, voor goederen voor tweërlei gebruik, zonder enige beperking van de bestemming. Het toepassingsgebied van het gemeenschappelijk standpunt geldt ook voor criterium 5. In tegenstelling tot de zeven andere criteria, die de lidstaten attenderen op bepaalde aspecten van het land van bestemming die als risicofactor aan te merken zijn, vergt de toetsing aan criterium 5 dat de lidstaten hun analyse toespitsen op een parameter die henzelf aangaat: hun eigen nationale veiligheid en de veiligheid van bevriende landen, bondgenoten en andere lidstaten. Criterium 5 beoogt wapenuitvoer te voorkomen die een bedreiging voor de nationale veiligheid van de lidstaten of van bondgenoten of bevriende landen zou kunnen vormen. Uitvoer moet worden getoetst aan criterium 5 onverminderd de naleving van de overige bij het gemeenschappelijk standpunt voorgeschreven criteria.

Twee punten moeten worden bestudeerd voordat een vergunning mag worden verleend:

- a) de mogelijke impact van de transactie op de veiligheids- en defensiebelangen van bevriende landen, bondgenoten of andere lidstaten, onverminderd de naleving van de overige criteria, in het bijzonder de criteria 2 en 4;
- b) de gevolgen van de uitvoer voor de operationele veiligheid van de strijdkrachten van de lidstaten en van bevriende landen of bondgenoten.

5.2. **Informatiebronnen:** De informatie betreffende de nationale veiligheid van de lidstaten en van de gebieden waarvan de externe betrekkingen onder de verantwoordelijkheid van een lidstaat vallen, alsmede betreffende de defensiebelangen, komt in hoofdzaak uit de volgende bronnen:

- het Handvest van de Verenigde Naties;
- het NAVO-Verdrag²;
- de OVSE: de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa (Slotakte van Helsinki 1975); de Beginselen inzake overdrachten van conventionele wapens (25 november 1993)
- de Raad van Europa;
- het Verdrag betreffende de Europese Unie; de basisteksten van het GBVB ("Een veilig Europa in een betere wereld. Europese veiligheidsstrategie");
- nationale of regionale teksten: defensieovereenkomsten; bijstandsovereenkomsten; militaire samenwerkingsovereenkomsten; bondgenootschappen, enz.

Aangezien veiligheids- en defensieovereenkomsten doorgaans vertrouwelijk zijn, kunnen de lidstaten, bij de behandeling van een specifieke vergunningsaanvraag waarbij criterium 5 wellicht van toepassing is, bevriende landen en bondgenoten rechtstreeks raadplegen om de mogelijke impact van de uitvoer op hun veiligheids- en defensiebelangen nog zorgvuldiger te bestuderen.

² De referentie betreft slechts een bepaald aantal EU-lidstaten. Zie punt 5.6.

In de beoordeling mee te nemen elementen

- 5.3 **Kernconcepten.** De hoofding van criterium 5 luidt als volgt: *"Nationale veiligheid van de lidstaten, van de gebieden waarvan een van de lidstaten de buitenlandse betrekkingen behartigt, alsmede van bevriende landen of bondgenoten"*³.
- 5.4. **Nationale veiligheid.** Onder nationale veiligheid wordt verstaan het vermogen van de lidstaten om zich tegen bedreigingen en aanvallen allerhande te verweren, teneinde hun territoriale integriteit te garanderen, hun bevolking te beschermen en hun nationale veiligheidsbelangen en de voor hun voortbestaan en onafhankelijkheid onontbeerlijk geachte middelen en voorraden zeker te stellen.

Er is een nauw verband tussen nationale veiligheid en de veiligheid van Europa. In de door de Europese Raad van december 2003 goedgekeurde veiligheidsstrategie is het gehele spectrum van bedreigingen waaraan de Europese Unie blootstaat beschreven. Daartoe behoren: terrorisme (religieus extremisme, elektronische netwerken); verspreiding van massavernietigingswapens; regionale conflicten (gewelddadige of bevroren conflicten die voortduren aan onze grenzen, bedreigde minderheden); mislukte staten (corruptie, machtsmisbruik, zwakke instellingen, gebrek aan verantwoording, burgerconflicten); georganiseerde criminaliteit (grensoverschrijdende drugsmokkel, vrouwenhandel, illegale immigratienetwerken, illegale wapenhandel, zeepiraterij).

Bij de beoordeling van de nationale veiligheid moet ook de internationale (of collectieve) veiligheid, een van de doelstellingen van het Handvest van de Verenigde Naties, worden meegewogen. Uit hoofde van artikel 52 van het Handvest is regionale handhaving van de collectieve veiligheid rechtmatig, mits de regelingen verenigbaar zijn met de doelstellingen en de beginselen van het universele bestel. In artikel 51 van het Handvest wordt het inherente recht tot individuele of collectieve zelfverdediging erkend.

³ De formulering is een aangepaste versie van een van de OVSE-beginselen inzake overdrachten van conventionele wapens: *"De deelnemende staten onthouden zich van overdrachten die mogelijk de nationale veiligheid bedreigen van andere staten of van gebieden waarvan de externe betrekkingen onder de internationaal erkende verantwoordelijkheid van een andere staat vallen."* (vierde beginsel, letter b), punt ii)).

5.5. **Gebieden waarvan een van de lidstaten de buitenlandse betrekkingen behartigt.** Hierbij gaat het om de volgende categorieën gebieden:

- de gebieden die onder artikel 5 van het NAVO-Verdrag vallen, krachtens hetwelk een gewapende aanval tegen een van de partijen tot onderlinge militaire bijstand kan leiden;
- de **ultraperifere gebieden**: de vier Franse overzeese departementen (Guadeloupe, Martinique, Réunion, Frans Guyana); de Portugese autonome gebieden in de Atlantische oceaan (de Azoren en Madeira); het Spaanse autonome gebied in de Atlantische oceaan (de Canarische Eilanden);
- de **landen en gebieden overzee** waarop de artikelen 198 tot en met 204 van het Verdrag betreffende de werking van de EU (VWEU) van toepassing zijn en waarvan de lijst in bijlage II bij het VWEU is opgenomen: Groenland, Nieuw-Caledonië en onderhorigheden, Frans-Polynesië, Franse Zuidelijke en Zuidpoolgebieden, Wallisarchipel en Futunaeiland, Mayotte, Saint Pierre en Miquelon, Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint- Eustatius, Sint-Maarten, Anguilla, Kaaimaneilanden, Falklandeilanden, South Georgia en de Zuidelijke Sandwicheilanden, Montserrat, Pitcairn, Sint-Helena met onderhorigheden, Brits Antarctica, Brits gebied in de Indische Oceaan, Turks- en Caicoseilanden, Britse Maagdeneilanden, Bermudaeilanden;
- de Europese gebieden waarop de bepalingen van het VWEU onder bepaalde voorwaarden toepasselijk zijn (artikel 349 VWEU).

5.6. **Bondgenoten.** Als bondgenoten kunnen worden aangemerkt de staten waarmee een verdrag of een internationale overeenkomst met een solidariteitsclausule of een clausule inzake wederzijdse defensie is gesloten. Een solidariteitsclausule schrijft voor dat alle instrumenten waarover de staten die partij zijn beschikken, militaire middelen inbegrepen, worden ingezet indien een der partijen getroffen wordt door een terroristische aanslag, een natuurramp of een door de mens veroorzaakte ramp. Een clausule inzake wederzijdse defensie schrijft voor dat, indien een gewapende aanval plaatsvindt tegen een van de staten die partij zijn, de overige staten de plicht hebben om met alle middelen waarover zij beschikken hulp en bijstand te bieden, zulks met inachtneming van het specifieke karakter van hun veiligheids- en defensiebeleid.

Voorbeelden van clausules inzake wederzijdse defensie zijn artikel 5 van het Noord-Atlantisch Verdrag tot oprichting van het Atlantisch Bondgenootschap en artikel 42, lid 7, van het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU). De clausule inzake wederzijdse defensie in het VEU is aangevuld met de solidariteitsclausule (artikel 222 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU)), waarin wordt bepaald dat de lidstaten gezamenlijk optreden indien een lidstaat getroffen wordt door een terroristische aanslag, een natuurramp of een door de mens veroorzaakte ramp. Dergelijke clausules kunnen ook deel uitmaken van bilaterale defensieovereenkomsten, die doorgaans niet openbaar worden gemaakt.

De meeste EU-lidstaten zijn NAVO-leden; Zweden, Ierland, Cyprus, Malta, Oostenrijk en Finland zijn echter geen lid van de NAVO.

5.7. **Bevriende landen.** "Bevriende landen" is een minder helder afgebakend begrip dan "bondgenoten". Het begrip zal doorgaans toepasselijk zijn op landen waarmee de lidstaat nauwe en/of aloude bilaterale banden onderhoudt, meer bepaald op defensie- en veiligheidsgebied, of waarmee hij waarden en belangen deelt en gemeenschappelijke doelen nastreeft.

Of een land als bevriend met deze of gene lidstaat kan worden beschouwd, kan door de lidstaten worden getoetst aan het bestaan van positief bewijsmateriaal, zoals het aantal personen met dubbele nationaliteit, de aanwezigheid van Europese onderdanen, het bestaan van een taalgemeenschap, het aantal handels- en samenwerkingsovereenkomsten, enz.

Criterium 5 is als volgt geformuleerd:

"De lidstaten houden rekening met:

- a) *de mogelijke gevolgen van de uit te voeren militaire goederen of technologie **voor hun eigen defensie- en veiligheidsbelangen** alsmede die van de andere lidstaten en van bevriende landen en bondgenoten, waarbij deze factor echter niet van invloed mag zijn op de toepassing van de criteria inzake de naleving van de mensenrechten en de regionale vrede, veiligheid en stabiliteit;*
- b) *het risico dat de betrokken militaire goederen of technologie **tegen de eigen strijdkrachten** of die van bevriende landen, bondgenoten of andere lidstaten **gebruikt** worden."*

5.8. *criterium 5, punt a)*

5.8.1 *Wat te verstaan onder de mogelijke gevolgen van de uit te voeren goederen of technologie*

a) Positieve gevolgen

Een beoogde uitvoer die de nationale veiligheid en meer bepaald de defensie- en veiligheidsbelangen van bevriende landen, bondgenoten en andere lidstaten dient, zal een gunstig gegeven zijn, onverminderd de verplichte toetsing aan de criteria 2 en 4.

b) Negatieve gevolgen

Een beoogde uitvoer die de defensie- en veiligheidsbelangen van bevriende landen, bondgenoten en andere lidstaten rechtstreeks of onrechtstreeks zou bedreigen, zal daarentegen een ongunstig gegeven zijn.

Bij de beoordeling worden de volgende aspecten in beschouwing genomen:

- de handhaving van een strategisch evenwicht;
- het offensieve karakter van de uit te voeren goederen;
- het gevoelige karakter van de goederen;
- de toename van de operationele kracht dankzij de uit te voeren goederen;

- de inzetbaarheid van de uit te voeren goederen en/of de inzetbaarheid dankzij die goederen;
- het eindgebruik van de goederen;
- het risico dat de goederen naar een andere bestemming worden omgeleid.

5.8.2 *Defensie- en veiligheidsbelangen*

De lidstaten mogen, bij de risicoanalyse uit het oogpunt van de defensie- en veiligheidsbelangen van henzelf en van bevriende landen, bondgenoten en andere lidstaten, de mogelijke gevolgen voor de veiligheid van troepen die buiten het bondgenootschappelijk gebied worden ingezet, niet uit het oog verliezen.

Deze beoordeling laat bovendien de naleving van de overige criteria onverlet.

5.9. *Criterium 5, punt b)*

Het operationele risico wordt als volgt geanalyseerd:

- a) Is er rechtstreekse dreiging voor de veiligheid van de strijdkrachten van een lidstaat, een bevriend land of een bondgenoot?

Het kan om een permanente of een tijdelijke dreiging gaan. De lidstaat bestudeert zeer zorgvuldig de vergunningaanvragen waarbij de eindontvanger zich bevindt in een onstabiele regio, in het bijzonder wanneer de uitvoer bestemd is voor strijdkrachten die misschien niet volledig of niet altijd onder controle staan. Zo'n onstabiele situatie kan mettertijd een dreiging doen ontstaan voor strijdkrachten van de lidstaten of voor de strijdkrachten van een bevriend land of een bondgenoot, vooral indien die zich voor militaire samenwerking of vredeshandhaving in de regio bevinden.

Kort samengevat leidt uitvoer die een rechtstreekse dreiging kan meebrengen voor de veiligheid van in het land van eindbestemming of in een naburig land aanwezige strijdkrachten van een lidstaat, een bevriend land of een bondgenoot tot een ongunstige beoordeling vooraf. Dezelfde redenering geldt wanneer de veiligheid van een internationale vredeshandhavingsmacht in het geding is.

- b) Bestaat het risico dat de betrokken militaire technologie en goederen worden omgeleid naar een strijdmacht die of een orgaan dat vijandig staat tegenover de belangen of de troepen van een lidstaat, een bevriend land of een bondgenoot?

De risicoanalyse geschiedt op dezelfde wijze als bij de toetsing aan criterium 7. Het land van uitvoer gaat na of er sprake is van terreurgroepen, organisaties die gewapend verzet plegen tegen degenen die aan de macht zijn, of georganiseerde criminele netwerken, die het materieel zouden kunnen gebruiken in activiteiten die van invloed kunnen zijn op de veiligheid van de troepen van lidstaten, bondgenoten of bevriende landen, of van een internationale vredeshandhavingsmacht, of die het materieel zouden kunnen gebruiken op een wijze die in strijd is met een van de overige in het gemeenschappelijk standpunt voorgeschreven criteria.

- c) Beschikt het ontvangende land over de technische capaciteit om de goederen te gebruiken?

Technische capaciteit is het vermogen van het ontvangende land om zowel in materiële zin als qua personeel de betrokken goederen effectief te gebruiken. Ook worden met deze term het technologisch niveau en de operationele capaciteit van het ontvangende land, en in het algemeen de prestatienormen van zijn uitrusting bedoeld.

Bij een onderzoek naar de verenigbaarheid van uitvoer van militaire technologie of goederen met betrekking tot deze technische capaciteit dient derhalve te worden nagegaan of het zinvol is om aan de ontvanger uitrusting te leveren die gevoeliger of geavanceerder is dan de technologische middelen van het ontvangende land, en zijn operationele behoeften te boven gaan.

Om dit vast te stellen, zouden de lidstaten zich op de volgende vragen kunnen beraden:

- beschikt het ontvangende land over de militaire infrastructuur om de uitrusting doeltreffend te gebruiken?
- staat het technologisch niveau van de gewenste uitrusting in verhouding tot de door het ontvangende land genoemde behoeften en tot de operationele capaciteit van het land?
- wordt vergelijkbare uitrusting die al in gebruik is, goed onderhouden?
- is er voldoende gekwalificeerd personeel beschikbaar om de uitrusting te gebruiken en te onderhouden?⁴

⁴ Is bijvoorbeeld een groot deel van de ingenieurs en technici van het land reeds werkzaam in de militaire sector? Bestaat er een tekort aan ingenieurs en technici in de civiele sector dat nog nijpender kan worden door aanwerving van extra personeel in de militaire sector?

- d) Voor een grondiger analyse van het operationele risico, vooral in bijzonder gevoelige gevallen, kunnen de lidstaten in individuele gevallen impactstudies verrichten, met gebruikmaking van alle tussen lidstaten, bevriende landen of bondgenoten uitgewisselde relevante informatie. Doel van de studies zal zijn na te gaan welke nationale, Europese en internationale troepen, of troepen van bevriende landen en bondgenoten, waar ter wereld aanwezig zijn en hoe reëel het risico is dat het materieel of de technologie dat/die voor uitvoer bestemd is tegen die troepen wordt gebruikt.

Bij die impactstudies zouden de volgende aspecten in beschouwing kunnen worden genomen:

- Bij de vraag hoe reëel het risico is, kijkt de lidstaat in het bijzonder naar:
 - de aard van de goederen: hebben deze een uitgesproken offensief karakter, maken ze de troepen die erover beschikken technologisch superieur, kunnen ze autonoom worden gebruikt, kunnen ze de operationele prestaties verbeteren?;
 - wordt er in de doctrine voor het gebruik van de goederen onderscheid naar de gebruiker gemaakt?;
 - De aard van de operaties: oorlog tussen conventionele troepen, asymmetrische oorlog, burgeroorlog, enz.

- Bij de analyse van het risico van bestemmingswijziging beziet de lidstaat in het bijzonder:
 - of de goederen gemakkelijk een andere bestemming kan worden gegeven, en of ze vervolgens makkelijk in handen kunnen komen van andere, ook niet-militaire gebruikers, en/of in andere systemen kunnen worden verwerkt;
 - of de goederen voor militair gebruik kunnen worden aangepast, dan wel kunnen worden gebruikt om ander materieel voor militair gebruik aan te passen (in het bijzonder om van niet-dodelijk materieel een dodelijk wapen te maken);
 - bepaalde soorten goederen behoeven in deze rubriek wellicht nadere aandacht, in het bijzonder handvuurwapens en lichte wapens (inclusief MANPADS) en nachtzicht- en lichtversterkingsapparatuur;
 - in dit verband geldt voor operaties met verscherpte controlemaatregelen (markering en traceerbaarheid, inspecties ter plaatse) of bij de strijd tegen verspreiding (vernietiging van oude voorraden, toezicht op aantallen) een minder strenge beoordeling vooraf.

5.10. *Resultaat van de beoordeling*

Op basis van informatie en van de beoordeling van de hierboven in de punten 5.8 en 5.9 genoemde factoren komen de lidstaten tot een oordeel over de vraag of de beoogde uitvoer uit hoofde van criterium 5 moet worden afgewezen.

INFORMATIEBRONNEN

EU (Europese Unie)

<http://www.europa.eu/>

VN (Verenigde Naties)

<http://www.un.org/>

OVSE (Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa)

<http://www.osce.org/>

NAVO (Noord-Atlantische Verdragsorganisatie)

<http://www.nato.int/>

Toepassing van criterium 6

- 6.1. Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB geldt voor alle uitvoer door lidstaten van militaire technologie en goederen die op de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen voorkomen en, zoals vermeld in artikel 6 van het gemeenschappelijk standpunt, voor goederen voor tweërlei gebruik. Criterium 6 is derhalve over het algemeen van toepassing op de uitvoer naar alle ontvangende landen buiten de EU.

In criterium 6 wordt evenwel een verband gelegd met het gedrag van het ontvangende land jegens de internationale gemeenschap; er moet dan ook speciaal worden gelet op landen waarvan de houding tegenover terrorisme, de aard van hun bondgenootschappen en hun gebrek aan respect voor het internationaal recht zorgbarend zijn.

Conform de beginselen die zijn verwoord in de preambule en in de toepasselijke bepalingen van het Wapenhandelsverdrag, en zoals in artikel 2 van Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB wordt benadrukt, moet bij de beoordeling op basis van criterium 6 ook in aanmerking worden genomen of het ontvangende land de internationale of grensoverschrijdende georganiseerde criminaliteit steunt of aanmoedigt⁵. Wat betreft wapenhandel en de werkingssfeer en toepasselijke bepalingen van het Wapenhandelsverdrag, zij herinnerd aan het toepasselijke internationale normatieve raamwerk, te weten het "Protocol tegen de illegale vervaardiging van en handel in vuurwapens, hun onderdelen, componenten en munitie", tot aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad.

⁵ Onder verwijzing naar de definities in artikel 2 van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad, wordt onder grensoverschrijdende georganiseerde criminaliteit verstaan, de illegale en criminele activiteiten van "georganiseerde criminele groepen" of "gestructureerde groepen" die gericht zijn op het plegen van strafbare feiten en ernstige misdrijven van grensoverschrijdende aard teneinde, direct of indirect, een financieel of ander materieel voordeel te verkrijgen, en die gestraft worden met een maximale vrijheidsstraf van ten minste vier jaar of een zwaardere straf. Volgens artikel 3, lid 2, van het VN-verdrag is georganiseerde criminaliteit grensoverschrijdend indien het strafbaar feit of misdrijf wordt gepleegd in meer dan één staat; wordt gepleegd in één staat, maar een aanmerkelijk deel van de voorbereiding, planning, leiding of controle ervan plaatsvindt in een andere staat; wordt gepleegd in één staat, maar er een criminele organisatie bij betrokken is die zich bezighoudt met criminele activiteiten in meer dan één staat; of wordt gepleegd in één staat maar aanmerkelijke gevolgen heeft in een andere staat.

6.2. **Informatiebronnen.** Een voor alle lidstaten toegankelijk gemeenschappelijk EU-bestand aan informatiebronnen zijn de verslagen van de EU-missiehoofden, de verklaringen/conclusies van de Raad van de EU en de resoluties van de VN-Veiligheidsraad.

Aanvullende informatie kan eveneens worden verkregen bij:

- de diplomatieke missies en andere overheidsinstellingen van de lidstaten;
- de Verenigde Naties en andere internationale en regionale organen, zoals de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE), het regionale centrum inzake handvuurwapens en lichte wapens in Nairobi, de Organisatie van Amerikaanse Staten en de Internationale Organisatie voor Atoomenergie;
- het Internationaal Comité van het Rode Kruis (ICRK), de Internationale Federatie van Rode Kruis- en Rode Halve Maan-verenigingen, en andere humanitaire organen;
- Europol, Interpol en inlichtingendiensten;
- niet-gouvernementele organisaties en andere betrouwbare bronnen.

Bijlage I bevat een niet-uitputtende lijst met relevante internetwebsites.

6.3. **Sleutelbegrippen.** Criterium 6 heeft betrekking op een breed scala aan overkoepelende aspecten die in elke beoordeling meegenomen dienen te worden. Ze worden in onderstaande tekst benadrukt.

"Gedrag van het land dat militaire goederen of technologie koopt jegens de internationale gemeenschap, met name de houding van dat land tegenover terrorisme, de aard van zijn bondgenootschappen en de eerbiediging van het internationaal recht.

De lidstaten houden onder andere rekening met de mate waarin het land dat militaire goederen of technologie koopt, in het verleden:

- a) het terrorisme en de internationaal georganiseerde criminaliteit heeft gesteund of aangemoedigd;*
- b) zijn internationale verbintenissen, in het bijzonder wat betreft het niet-gebruiken van geweld, en het internationaal humanitair recht, heeft nageleefd;*
- c) zich heeft gecommitteerd aan non-proliferatie en andere aspecten van wapenbeheersing en ontwapening, met name door ondertekening, ratificatie en implementatie van de in punt b) van criterium 1 genoemde verdragen op dat gebied."*

Bij de beoordeling van de vraag of al dan niet een uitvoervergunning moet worden verleend, bezien de lidstaten de huidige situatie en de staat van dienst van het land dat militaire goederen of technologie koopt (hierna: het kopende land) met betrekking tot zijn houding tegenover terrorisme en internationale georganiseerde criminaliteit, de aard van zijn bondgenootschappen, de naleving van zijn internationale verbintenissen en van het internationaal recht, in het bijzonder wat betreft het niet-gebruiken van geweld, het internationaal humanitair recht, non-proliferatie van massavernietigingswapens, wapenbeheersing en ontwapening.

Vergunningsaanvragen moeten aan criterium 6 worden getoetst indien de regering van het kopende land met betrekking tot de bovenvermelde voorschriften negatief gedrag vertoont; de specifieke identiteit en de aard van de eindgebruiker of de uit te voeren goederen zijn bij deze toetsing niet het belangrijkste. Centraal in de analyse staat het **gedrag van het kopende land** en niet zozeer het risico dat een bepaalde overdracht bepaalde negatieve gevolgen heeft.

Met betrekking tot de sleutelbegrippen van criterium 6 zouden de lidstaten het volgende kunnen laten meewegen.

- 6.4. ***De mate waarin het kopende land het terrorisme en de internationale georganiseerde criminaliteit heeft gesteund of aangemoedigd.*** Strenger onderzoek is geboden bij de beoordeling van afzonderlijke vergunningaanvragen voor uitvoer naar kopende landen die ervan verdacht worden terrorisme en internationale georganiseerde criminaliteit op welke wijze ook te ondersteunen.

In dit verband moet onder "terrorisme" worden verstaan terreurdaden die verboden zijn krachtens het internationaal recht, zoals opzettelijke aanvallen op burgers, willekeurige aanvallen, gijzeling, foltering of opzettelijke en willekeurige moorden, waarbij een dergelijke daad, door zijn aard of context, tot doel heeft een bevolking te intimideren of een overheid of internationale organisatie ertoe te dwingen handelingen te verrichten of na te laten.

Bij "internationale georganiseerde criminaliteit" moet worden gedacht aan activiteiten zoals drugssmokkel, mensenhandel, illegale immigratienetwerken, illegale handel in nucleaire en radioactieve stoffen, witwasactiviteiten en dergelijke, verricht door een gestructureerde groep personen die gedurende een bepaalde periode als groep bestaan en die in onderling overleg optreden om misdaden of ernstige strafbare feiten te plegen in de zin van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad. In de context van het Protocol tegen de illegale vervaardiging van en handel in vuurwapens, hun onderdelen, componenten en munitie, tot aanvulling van het Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad en in het kader van het Wapenhandelsverdrag dienen de illegale vervaardiging van en handel in wapens in aanmerking te worden genomen als een van de illegale activiteiten van georganiseerde criminele groepen.

Een kopend land kan terrorisme en internationale criminaliteit op vele manieren aanmoedigen of ondersteunen; alvorens een vergunning te verlenen zou de bevoegde autoriteit zich onder meer de volgende vragen kunnen stellen:

- Pleegt of pleegde het kopende land terroristische/criminele activiteiten?
- Is bekend of wordt vermoed dat het kopende land banden heeft met terroristische/criminele organisaties (of met individuele terroristen/criminelen) of is er reden om aan te nemen dat entiteiten zulke banden hebben in het kopende land, die door dat land worden gedoogd?
- Zijn er andere redenen om aan te nemen dat het kopende land wederuitvoer of bestemmingswijziging van militaire technologie en goederen naar terroristische/criminele organisaties gedooft of die praktijken zelf organiseert?

- Beschikt het kopende land over nationale wetgeving die terroristische/criminele activiteiten gedooft, of worden terroristische/criminele activiteiten gedooft doordat de wetgeving niet wordt toegepast?

Veel van deze vragen zou men zich ook kunnen stellen bij een toetsing aan criterium 7, maar in de context van criterium 6 betreffen zij niet de eindgebruiker maar de overheid van het kopende land.

Voor een uitvoeriger analyse kan men zich de volgende vragen stellen:

- Is in het kopende land het verstrekken van gelden aan terroristen strafbaar gesteld, wordt het vermogen van personen die terroristische daden plegen of pogen te plegen bevroren en is het aanbieden van diensten aan plegers van en medeplichtigen aan terroristische daden verboden?
- Onthoudt het kopende land zich van iedere vorm van actieve of passieve ondersteuning van entiteiten of personen die betrokken zijn bij terroristische daden?
- Zorgt het kopende land voor vroegtijdige waarschuwing van andere staten door middel van informatie-uitwisseling?
- Weigert het kopende land als toevluchtsoord te fungeren voor personen die terroristische daden financieren, beramen, ondersteunen of plegen?
- Ontzegt het kopende land de toegang tot zijn grondgebied aan personen die terroristische daden financieren, beramen, faciliteren of plegen?
- Voorkomt het kopende land met effectieve grenscontroles dat plegers van terroristische daden zich verplaatsen?

6.5. *Aard van de bondgenootschappen van het kopende land.* De term "bondgenootschap" kan in strikte zin een internationaal verdrag betekenen dat een staat verbindt met een of meer andere staten en de voorwaarden voor onderlinge bijstand in bepaalde omstandigheden bevat. Omdat weinige van de vele betrekkingen die staten in het kader van economische, militaire of defensiesamenwerking met elkaar onderhouden onder een dergelijke strikte interpretatie te vangen zijn, dient "bondgenootschap" in criterium 6 in ruimere zin opgevat te worden en alle economische, militaire en defensieakkoorden te omvatten die, door hun aard, een betekenisvolle band tussen twee of meer staten moeten creëren, ook op te vatten als gemeenschappelijke politieke doelen.

Ruimer geïnterpreteerd kan de term "bondgenootschap" ook doelen op een gedeelde opvatting van internationale betrekkingen die gebaseerd kan zijn op, onder meer, een gemeenschappelijke politieke visie, economische belangen of zaken die beide partijen goed uitkomen, en die zal leiden tot significante actie waarmee een gezamenlijk doel wordt nagestreefd. Dit kan bijvoorbeeld bestaan in enigerlei vorm van gecombineerde ondersteuning van een partij die zich in een crisis, een gespannen situatie of een conflict bevindt.

Omdat een beoordeling van de aard van bondgenootschappen dus veelal een politieke evaluatie is, moet de term "bondgenootschap" omzichtig worden geïnterpreteerd, kijkend naar de nationale belangen van de lidstaten.

Bij de beoordeling van de vraag of al dan niet een uitvoervergunning moet worden verleend, zouden de lidstaten zich derhalve de volgende vragen kunnen stellen:

- Maakt het kopende land deel uit van een bondgenootschap dat is opgericht of optreedt tegen een lidstaat, een bevriend land of een bondgenoot?

- Maakt het kopende land deel uit van een bondgenootschap dat de grondbeginselen van de Verenigde Naties eerbiedigt noch uitdraagt?
- Maakt het kopende land deel uit van een bondgenootschap dat uit is op destabilisering van de internationale gemeenschap?

6.6. ***Naleving door het kopende land van zijn internationale verbintenissen.*** Bij de beoordeling van de vraag of al dan niet een uitvoervergunning moet worden verleend, kunnen de lidstaten ook nagaan of het kopende land (d.w.z. de overheid van het kopende land) al dan niet zijn internationale verbintenissen naleeft.

Aandacht moet worden besteed aan de verplichtingen die juridisch bindend zijn voor elke staat als normen van internationaal recht en normen van verdragen die door alle staten universeel worden aanvaard; hieronder vallen met name verbintenissen die naar hun aard kunnen worden geschonden (zoals het niet gebruiken van geweld (artikel 41 van het VN-Handvest), of de eerbiediging van het internationaal recht tijdens een conflict) in de meeste gevallen door gebruik te maken van militaire technologie of apparatuur.

Andere vragen die de lidstaten zich zouden kunnen stellen zijn:

- Houdt het kopende land zich aan zijn verplichtingen inzake de handhaving van door de VN, de OVSE en de EU opgelegde wapenembargo's?
- Is of wordt door het kopende land in strijd met artikel 41 van het VN-Handvest voor het oplossen van een internationale crisis gebruik gemaakt van of bedreigd met geweld?

- Houdt het kopende land zich doorgaans niet aan verplichtingen uit hoofde van het internationaal gewoonterecht of aan verdragen die het vrijwillig ondertekend heeft?
- Vertoont het kopende land gedragingen waardoor het zichzelf buiten de internationale statengemeenschap plaatst?

Het risico dat het kopende land het internationaal humanitair recht niet naleeft, kan worden beoordeeld door na te gaan:

- of het kopende land zich er formeel toe heeft verbonden de regels van het internationaal humanitair recht toe te passen en daartoe de nodige maatregelen heeft genomen;
- of het kopende land over de wettelijke, justitiële en bestuurlijke maatregelen beschikt om ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht te bestraffen;
- of een aankopend land dat in een gewapend conflict verwickeld is, of geweest is, ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht heeft begaan;
- of een aankopend land dat in een gewapend conflict verwickeld is, of geweest is, heeft nagelaten al het mogelijke te doen om ernstige schendingen van het internationaal humanitair recht te voorkomen.

Zoals hierboven opgemerkt zijn de eindgebruiker en de aard van de uit te voeren goederen bij de toetsing aan criterium 6 niet de voornaamste aandachtspunten in de analyse, aangezien dit criterium tot doel heeft helemaal geen militaire technologie en goederen uit te voeren naar landen waarvan de regeringen hun internationale verbintenissen niet naleven.

In dit verband is criterium 1 van het gemeenschappelijk standpunt (internationale verplichtingen) van bijzonder belang. De lidstaten zouden derhalve ook dat criterium in hun beoordeling moeten betrekken.

Bijlage II bevat een niet-uitputtende lijst met internationale verdragen.

6.7. *Toewijding van het kopende land aan non-proliferatie en andere aspecten van wapenbeheersing en ontwapening.*

Bij de toetsing aan criterium 6 moet ook worden nagegaan of het kopende land zich pleegt te houden aan zijn verplichtingen inzake ontwapening en wapenbeheersing. De lidstaten dienen hierbij in het bijzonder te kijken naar de nationale wetgeving en de internationale verbintenissen van het kopende land. De aandacht moet vooral gaan naar de in criterium 1 bedoelde overeenkomsten.

Men zou zich onder meer de volgende vragen kunnen stellen:

- Heeft het kopende land het Verdrag inzake de niet-verspreiding van kernwapens, het Verdrag inzake biologische en toxine wapens, het Verdrag inzake chemische wapens en het Wapenhandelsverdrag ondertekend, bekrachtigd of is het ertoe toegetreden, en komt het de verplichtingen uit hoofde van die verdragen na? Zo neen, waarom niet?

- Heeft het kopende land toegezegd geen antipersoneelmijnen van welke aard ook uit te voeren, uit hoofde van het Verdrag inzake het verbod van het gebruik, de aanleg van voorraden, de productie en de overdracht van antipersoneelmijnen en inzake de vernietiging van deze wapens?
- Is het kopende land lid van/neemt het deel aan, of houdt het zich aan de afspraken gemaakt bij internationale regelingen en regimes, zoals, in het bijzonder, de Groep van Nucleaire Exportlanden, de Australiëgroep, het controleregime voor de uitvoer van rakettechnologie, het Wassenaar Arrangement en de Haagse Gedragscode tegen de verspreiding van ballistische raketten?

Hoewel de bovenstaande punten bij de toetsing aan criterium 6 het belangrijkste zijn, zouden de lidstaten zich ook sommige van de vragen kunnen stellen die bij de toetsing aan criterium 7 aan de orde zijn, en andere:

- doet het ontvangende land meldingen aan het VN-register van Conventionele Wapens?
Zo nee, waarom niet?
- Schaart het ontvangende land zich achter de beginselen van Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB of van een soortgelijke regionale overeenkomst?
- Is het ontvangende land betrokken bij de Ontwapeningsconferentie?
- hanteert het ontvangende land doeltreffende systemen voor uitvoer- en overdrachtcontrole, voorzien van onder meer specifieke controlewetgeving en vergunningsregelingen die met internationale normen stroken?

Ook in dit verband worden de lidstaten erop geattendeerd dat bij de toetsing aan criterium 7 (risico van bestemmingswijziging) onderscheid kan worden gemaakt naar categorieën van militaire technologie en goederen of naar eindgebruikers. Worden dezelfde vragen gesteld bij de toetsing aan criterium 6, dan baseren de lidstaten hun oordeel of zij bepaalde goederen al dan niet naar bepaalde landen sturen op hun opinie over de overheid van het ontvangende land.

Bijlage III bevat een niet-uitputtende lijst met regelingen en organisaties in verband met wapenuitvoercontrole.

- 6.8. **Resultaat van de beoordeling.** Op basis van de informatie en de in de voorgaande punten geschetste algemene landenbestudering vormen de lidstaten zich een oordeel over de vraag of de beoogde uitvoer uit hoofde van criterium 6 moet worden afgewezen.

De lidstaten verlenen geen vergunning indien de toetsing van de staat van dienst van het kopende land aan criterium 6 geen positief resultaat oplevert.

Hoe dan ook kan zelfs een positief uitvallende evaluatie geen wapenoverdrachten rechtvaardigen die op grond van andere criteria van het gemeenschappelijk standpunt geweigerd zouden worden.

INTERNETWEBSITES VAN RELEVANTE INFORMATIEBRONNEN:

Verenigde Naties / conventionele wapens

(<http://disarmament.un.org>)

Sanctiecomités van de Veiligheidsraad

(<http://www.un.org/sc/committees/>)

Verslag van de Veiligheidsraad

(<http://www.securitycouncilreport.org>)

Comité terrorismebestrijding van de Veiligheidsraad

(<http://www.un.org/en/sc/ctc/>)

Comité 1540

(<http://www.un.org/en/sc/1540/>)

"Global Programme against Corruption" (wereldwijd programma voor corruptiebestrijding),
VN-Bureau voor drugs- en misdaadbestrijding

(<http://www.unodc.org/>)

VN-Instituut voor Ontwapeningsonderzoek (UNIDIR)

(<http://www.unidir.org>)

OVSE/wapenbeheersing

(<http://www.osce.org>)

Europese Unie

(<http://europa.eu>)

World Fact Book van de CIA

(<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>)

Jane's Defence en Jane's Foreign Report

(<http://www.janes.com/>)

SIPRI

(<http://www.sipri.org>)

International Action Network on Small Arms (internationaal actienetwerk handvuurwapens)

(<http://www.iansa.org>)

Small Arms Survey (onderzoek naar het gebruik van handvuurwapens)

(<http://www.smallarmssurvey.org/>)

Internationaal Comité van het Rode Kruis

(<http://www.icrc.org>)

TOEPASSELIJKE INTERNATIONALE VERDRAGEN:

Handvest van de Verenigde Naties

Verdrag inzake biologische en toxinewapens

Verdrag inzake chemische wapens

Verdrag inzake de niet-verspreiding van kernwapens (NPV)

Alomvattend Kernstopverdrag (CTBT)

Verdrag inzake het verbod van het gebruik, de aanleg van voorraden, de productie en de overdracht van antipersoneelsmijnen en inzake de vernietiging van deze wapens

Verdrag van Raratonga

Verdrag van Pelindaba

Verdrag van Tlatelolco

Verdrag van Bangkok

Verdrag inzake een kernwapenvrije zone in Centraal-Azië

Verdrag inzake Antarctica

Zeebodemverdrag

Ruimteverdrag

SALT-Besprekingen over de beperking van strategische bewapening

Verdragen van Genève

Verdrag inzake het verbod van militair of enig ander vijandelijk gebruik van milieuveranderings-technieken (ENMOD)

Conventionelewapensverdrag (CWV)

Verdrag van de Verenigde Naties tegen grensoverschrijdende georganiseerde misdaad

Wapenhandelsverdrag

Zie voor de tekst van deze en andere internationale verdragen <http://untreaty.un.org/>

**TOEPASSELIJKE INTERNATIONALE REGELINGEN EN ORGANISATIES IN VERBAND
MET WAPENUITVOERCONTROLE:**

Overeenkomst van Wassenaar

(<http://www.wassenaar.org>)

Groep van Nucleaire Exportlanden

(<http://www.nuclearsuppliersgroup.org>)

Australiëgroep

(<http://www.australiagroup.net>)

Comité-Zangger

(www.zanggercommittee.org)

Controleregime voor de uitvoer van rakettechnologie (MTCR)

(<http://www.mtcrl.info>)

Haagse Gedragscode tegen de verspreiding van ballistische raketten

(<http://www.hcoc.at/>)

Toepassing van criterium 7

- 7.1. Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB geldt voor alle uitvoer door lidstaten van militaire goederen en technologie, en, zoals vermeld in artikel 6 van het gemeenschappelijk standpunt, voor goederen voor tweërlei gebruik. Criterium 7 is derhalve ondubbelzinnig van toepassing op uitvoer naar alle ontvangende landen, zonder onderscheid. Bij deze beste praktijken wordt echter uitgegaan van het beginsel dat gevallen nauwlettender moeten worden onderzocht naarmate er een hoger potentieel risico bestaat. Aanvragen voor een uitvoervergunning dienen op individuele basis te worden beoordeeld en een algemene risico-evaluatie te omvatten die uitgaat van het potentiële risico in de ontvangende staat, de betrouwbaarheid van degenen die bij de transacties betrokken zijn, de aard van de over te dragen goederen, alsmede het beoogde eindgebruik.

Om te voorkomen dat militaire goederen of technologie een andere bestemming krijgen dan wel beter te begrijpen waarom dat in bepaalde gevallen toch kon gebeuren, worden de lidstaten aangespoord om binnen COARM of via andere kanalen per individueel geval informatie uit te wisselen over landen, activiteiten en entiteiten die reden tot zorg geven.

Conform artikel 11 van het Wapenhandelsverdrag en overeenkomstig nationale wetgeving kan het gaan over illegale activiteiten als corruptie, internationale smokkelroutes, illegale tussenhandelaren, bronnen van illegale aanvoer, verbergingsmethoden, gebruikelijke plaatsen van verzending, of door bij omleiding betrokken georganiseerde groepen gebruikte bestemmingen. De staten die partij zijn bij het Wapenhandelsverdrag hebben toegezegd passende maatregelen te zullen treffen ingeval zij constateren dat militaire goederen of technologie een andere bestemming krijgen. Zij kunnen bijvoorbeeld mogelijk getroffen staten die partij zijn waarschuwen, omgeleide zendingen onderzoeken, en vervolgmaatregelen treffen in de vorm van onderzoek en rechtshandhaving. Wanneer een lidstaat bijvoorbeeld vaststelt dat militaire goederen of technologie als gevolg van een bepaalde activiteit of door toedoen van een bepaalde entiteit een andere bestemming krijgen, moet deze overwegen de andere lidstaten (en de betrokken staten die partij zijn bij het Wapenhandelsverdrag) daarvan in kennis te stellen, teneinde het risico op omleiding bij latere transacties waarbij dezelfde activiteit of entiteit betrokken zijn, te beperken. Dat geldt ook wanneer hij kennis krijgt van corruptie bij de uitvoer van militair materieel. De uitvoerende lidstaat kan bij het beoordelen van individuele gevallen van conventionele wapensuitvoer het Verdrag van de OESO inzake bestrijding van omkoping van buitenlandse ambtenaren bij internationale zakelijke transacties hanteren. Bij dit verdrag is het mede in het kader van aanbestedingsprocedures strafrechtelijk verboden buitenlandse ambtenaren opzettelijk, rechtstreeks of via tussenpersonen, geldelijke of andere voordelen aan te bieden, te beloven of te verstrekken.

In artikel 13, lid 2, van het Wapenhandelsverdrag worden de staten die partij zijn ertoe aangemoedigd via het secretariaat de andere staten die partij zijn verslag te doen van maatregelen waarmee omleiding bij de overdracht van conventionele wapens doeltreffend is aangepakt. In artikel 15, lid 4, worden de staten die partij zijn aangemoedigd samen te werken door onder meer informatie over illegale activiteiten en actoren te delen, teneinde omleiding van conventionele wapens te voorkomen en uit te bannen. In elk geval hebben alle staten die partij zijn bij het Wapenhandelsverdrag de vaste wil om samen te werken en informatie uit te wisselen, voor zover dat passend en haalbaar is, teneinde het risico op omleiding te beperken. Bij de uitwisseling van informatie (zie hierboven) wordt rekening gehouden met alle beperkingen ten aanzien van het gebruik van gevoelige gegevens.

Betere documentatie (zoals contracten of overeenkomsten, eindgebruikerscertificaten, diverse waarborgen) over de beoordeling van het risico op omleiding in de vergunningsfase maakt omleiding ook moeilijker. Effectieve systemen voor eindgebruikerscontrole helpen de ongewenste bestemmingswijziging of wederuitvoer van militaire technologie en goederen te voorkomen. Eindgebruikerscertificaten en de authenticatie daarvan in de vergunningsfase zouden centraal moeten staan in het beleid ter voorkoming van bestemmingswijziging (zie ook hoofdstuk 2 - Vergunningspraktijken). Eindgebruikerscertificaten kunnen echter niet in de plaats komen van een volledige risicobeoordeling van de situatie in specifieke gevallen. Conform artikel 11 van het Wapenhandelsverdrag trachten de lidstaten omleiding tevens te voorkomen door te bezien of er beperkende maatregelen kunnen worden genomen, zoals vertrouwenwekkende maatregelen of gezamenlijk door de uitvoerende en invoerende staten uitgewerkte en overeengekomen programma's. Waar passend kunnen nog andere preventieve maatregelen worden genomen, zoals onderzoek naar partijen die betrokken zijn bij de uitvoer, aanvullende documentatie, certificaten of waarborgen verlangen, de uitvoer niet toestaan of andere passende maatregelen.

- 7.2. **Informatiebronnen.** Voor informatie over het risico op omleiding moet uit een breed scala aan bronnen worden geput: nationale, regionale en internationale bronnen, openbare en niet-openbare bronnen, overheids- en niet-gouvernementele bronnen etc.

Een vergunningverlenende instantie moet in de eerste plaats op nationaal niveau contact opnemen met de overheidsdiensten die zich bezighouden met de bestrijding van illegale handel en omleiding, zoals douane, rechtshandavingsinstanties, justitie, inlichtingendiensten, financiële-inlichtingeneenheden en defensie. Deze weten mogelijk of bij een transactie betrokken entiteiten in het verleden in verband met omleiding zijn gebracht. Vergunningverlenende instanties kunnen bij hun risicobeoordeling in het kader van vergunningsaanvragen voor militaire goederen en technologie de strafregisters van entiteiten/personen die veroordeeld zijn voor wapensmokkel raadplegen in het Europees Strafregerinformatie-systeem (Ecris) en het toekomstige Ecris-TCN-systeem (onderdanen van derde landen). Sommige landen, zoals de Verenigde Staten van Amerika, publiceren lijsten van entiteiten die veroordeeld zijn wegens inbreuken op de nationale wapenuitvoerwetgeving. Waar nodig kan aanvullende informatie worden verkregen van de diplomatieke missies van de lidstaten. Op EU-niveau bestaat er een systeem voor kennisgevingen van weigering en wordt nog andere informatie uitgewisseld in het kader van COARM en Verordening 258/2012.

Ook de leden van de Overeenkomst van Wassenaar hebben afgesproken dat zij beste praktijken delen en informatie uitwisselen over eindgebruikers bij wie het risico op omleiding groot wordt geacht. De lidstaten van de OVSE delen beste uitvoercontrole-praktijken, onder meer wat betreft documentatie over eindgebruik. Informatie over omleiding kan ook worden ingewonnen bij regionale organisaties in andere delen van de wereld. Op internationaal niveau kunnen de verslagen van deskundigenpanels die het werk van de sanctiecomités van de VN ondersteunen, een nuttige bron van informatie zijn. Deze verslagen bevatten gedetailleerde informatie over schendingen van wapenembargo's van de VN-Veiligheidsraad. Een andere mogelijke nuttige informatiebron is de informatie-uitwisseling in het kader van Comité 1540 (2004) van de Veiligheidsraad en de publicaties en verslagen op de website van het VN-Bureau voor ontwapeningszaken (UNODA) en die van het VN-Bureau voor drugs- en misdadbestrijding (UNODC). Het Interpol-beheersysteem voor het registreren en traceren van illegale vuurwapens (iARMS), dat door de EU wordt gefinancierd, bevat een afzonderlijke module met statistieken en verslagen over illegale vuurwapens. Met deze module kunnen specifieke, aangepaste verslagen worden gegenereerd en kan informatie uit nationale databanken over vuurwapencriminaliteit en -tracering worden geanalyseerd. De vergunningverlenende instanties van de EU-lidstaten zouden toegang tot deze module kunnen aanvragen, hetzij direct via hun nationaal centraal bureau (contactpunt tussen de nationale politie en Interpol) of indirect via de nationale rechtshandavingsinstanties. Wat de niet-gouvernementele bronnen betreft, bieden diverse onderzoeksorganisaties, bedrijven en publicaties online-informatie, -databanken en -registers aan, zoals de iTrace-databank (door de EU gefinancierd), die relevant zijn voor de beoordeling van het risico op omleiding en de toepassing van criterium 7 in het algemeen.

Bijlage I bij dit deel bevat een niet-uitputtende lijst met relevante internetwebsites.

7.3. **Sleutelbegrippen.** Criterium 7 heeft betrekking op een ruim geheel van overkoepelende aspecten die in elke beoordeling meegenomen dienen te worden. Men mag niet uit het oog verliezen dat een bestemmingswijziging kan worden geïnitieerd op uiteenlopende niveaus, kan plaatsvinden tijdens zowel de overdracht naar een land als binnen een land, of anderszins via een omweg naar of een heroverdracht aan een derde land dat niet voor een vergunning in aanmerking komt. De bestemming van de wapens kan worden gewijzigd doordat ze een andere eigenaar (eindgebruiker) en/of een ander doel (eindgebruik) krijgen. In algemene zin kan men zich de vraag stellen of het risico bestaat dat de eindgebruiker zich inlaat met activiteiten die indruisen tegen het legitieme doel van de uitgevoerde goederen, bijvoorbeeld met criminele activiteiten als stroperij.

Ad a): de legitieme belangen inzake defensie en binnenlandse veiligheid van het ontvangende land, inclusief deelname aan VN- of andere vredeshandhavingsoperaties.

Volgens het VN-Handvest genieten alle naties het recht tot zelfverdediging. Niettemin moet worden nagegaan of de beoogde invoer een geschikt en evenredig middel is om te voldoen aan de behoefte van het ontvangende land om zichzelf te verdedigen, zijn binnenlandse veiligheid te verzekeren of bijstand te verlenen bij VN- of andere vredeshandhavingsactiviteiten. In dit verband kan worden gekeken naar de gewone militaire behoeften en de technische vermogens van het ontvangende land zoals die naar voren komen uit verschillende internationale bronnen als het VN-register van conventionele wapens (UNROCA), het SIPRI-jaarboek, of de Annual Military Balance (jaarlijks militair situatiebeeld) van het Internationaal Instituut voor strategische studies (IISS).

Hierbij zou men zich de volgende vragen kunnen stellen:

- is er een geloofwaardige bedreiging van de veiligheid die met de beoogde invoer van militaire goederen of technologie kan worden afgewend?
- zijn de strijdkrachten toegerust om een dergelijk bedreiging het hoofd te bieden?
- welke bestemming krijgen de ingevoerde goederen nadat de deelname aan VN- of andere vredeshandhavingsoperaties is beëindigd?
- bestaat het risico dat de beoogde aankoop wordt ingegeven door andere beweegredenen dan legitieme defensie- en binnenlandseveiligheidsbelangen?

Ad b): het technisch vermogen van het ontvangende land om de militaire goederen of technologie te gebruiken.

Technische capaciteit is het vermogen van het ontvangende land om zowel in materiële als in personele zin de betrokken uitrusting doeltreffend te gebruiken. Ook worden met deze term het technologisch niveau en de operationele capaciteit van het ontvangende land bedoeld en in het algemeen de prestatienormen van zijn uitrusting.

Dat betekent dat bij het toetsen van een beoogde uitvoer van militaire goederen of technologie aan deze technische capaciteit moet worden nagegaan of het opportuun is om de ontvanger uitrusting te leveren die gevoeliger of geavanceerder is dan de technologische middelen waarover het ontvangende land beschikt en zijn operationele behoeften.

Het "technisch vermogen van het ontvangende land om het materieel te gebruiken" kan een belangrijke aanwijzing zijn voor het "bestaan van een risico op bestemmingswijziging". Een beoogde uitvoer die technisch of kwantitatief geavanceerder lijkt dan het materieel dat de ontvangende staat normaliter geacht zou worden in te zetten, kan een aanwijzing zijn dat de uitvoer in werkelijkheid voor een eindgebruiker in een derde land bestemd is. Deze redenering geldt zowel voor volledige goederen en systemen als voor onderdelen en reserveonderdelen. Uitvoer van onderdelen en reserveonderdelen terwijl niets erop wijst dat het ontvangende land met het betrokken systeem werkt, kan duidelijk op een ander oogmerk wijzen.

Men zou zich onder meer de volgende vragen kunnen stellen:

- is de beoogde uitvoer hoogtechnologisch?
- zo ja, beschikt de ontvanger over of investeert hij in passende technische back-up om de aankoop te ondersteunen?
- past de beoogde uitvoer in het defensieprofiel van de ontvangende staat?
- stemt de beoogde uitvoer kwantitatief en kwalitatief overeen met de operationele structuur en het technisch vermogen van de strijdkrachten of politiedienst van de ontvangende staat? is het bij verzoeken om onderdelen of reserveonderdelen bekend of het systeem waarin deze onderdelen thuishoren bij de ontvangende staat in gebruik is?

Ad c): het vermogen van het ontvangende land om effectieve uitvoercontroles te verrichten.

Het feit dat de ontvangende staat internationale uitvoercontrolenormen naleeft, kan er in gunstige zin op wijzen dat opzettelijke of onopzettelijke bestemmingswijziging weinig waarschijnlijk is. Men zou zich onder meer de volgende vragen kunnen stellen:

- is de ontvangende staat partij bij belangrijke internationale verdragen of deelnemer aan belangrijke internationale stelsels en regelingen op het gebied van wapenuitvoercontrole (zoals de Overeenkomst van Wassenaar of het Wapenhandelsverdrag)?
- doet het ontvangende land meldingen aan het VN-register van Conventionele Wapens? Zo nee, waarom niet?
- schaaft het land zich achter de beginselen van Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB van de Raad of van een soortgelijke regionale overeenkomst?
- hanteert het ontvangende land doeltreffende systemen voor uitvoer- en overdrachtcontrole, voorzien van onder meer specifieke controlewetgeving en vergunningsregelingen die met internationale normen stroken?
- zijn het beheer en de beveiliging van wapenvoorraden van voldoende kwaliteit (cf. STANAG, International Small Arms Control Standards (ISACS) en de International Ammunition Technical Guidelines (IATG))? zijn er gevallen bekend van problemen met "lekkende" voorraden in het land van de eindgebruiker?
- hoe ernstig wordt de corruptie in het ontvangende land ingeschat? beschikt het land over doeltreffende rechtsinstrumenten en bestuurlijke maatregelen om corruptie te voorkomen en te bestrijden?
- en meer in het bijzonder: kleeft er een verleden van corruptie aan de strijdkrachten, de binnenlandse veiligheidsdienst of soortgelijke entiteiten of andere personen of entiteiten die betrokken zijn bij de transactie? Zo ja, is er een risico dat dergelijke corruptie leiden kan tot bestemmingswijziging van militair materieel?
- is het land partij bij het VN-Verdrag tegen corruptie en heeft het een goede staat van dienst wat betreft het nakomen van zijn verplichtingen krachtens het mechanisme ter toetsing van de uitvoering?

- ligt de ontvangende staat in de nabijheid van conflictgebieden, heersen er spanningen of zijn er andere factoren in de ontvangende staat die betrouwbare handhaving van zijn uitvoercontroleregeling in de weg kunnen staan?
- heeft de als eindgebruiker opgegeven staat een reputatie inzake bestemmingswijziging van wapens, waaronder niet toegestane wederuitvoer van overtollig materieel, naar landen van zorg?

Bijlage I bij dit deel bevat een niet-uitputtende lijst met relevante internetwebsites.

Ad d): het risico dat de goederen of technologie opnieuw worden uitgevoerd naar ongewenste bestemmingen en de mate waarin het ontvangende land zich in het verleden heeft gehouden aan wederuitvoerbepalingen of aan wederuitvoer voorafgaande toestemmingen die de uitvoerende lidstaat passend acht op te leggen.

De bevoegde autoriteit dient de betrouwbaarheid van de geadresseerde in kwestie te beoordelen, alsmede, voor zover deze in de vergunningsfase bekend zijn, de aannemelijkheid en de betrouwbaarheid van de route en de commerciële structuur van de transactie. Naast de eindgebruiker kunnen nog andere actoren bij een transactie betrokken zijn, zoals tussenhandelaren, onderaannemers van tussenhandelaren, vrachtexpediteurs (land, zee, spoor, weg, binnenvaart), financiers, verzekeringsmaatschappijen, etc. Bij de risicobeoordeling moet in aanmerking worden genomen of een van deze entiteiten in het verleden bij illegale handel betrokken is geweest.

Bepaalde goederen die op zichzelf geen andere bestemming kunnen krijgen, kunnen toch tot omleiding bijdragen doordat zij een niet-toegestane heroverdracht van wapens uit bestaande voorraden mogelijk maken. Met name wanneer er reden tot zorg is omdat het ontvangende land of de eindgebruiker in het verleden al betrokken is geweest bij gevallen van omleiding, kunnen leveranciers maatregelen overwegen om dit risico te beperken.

Men zou zich onder meer de volgende vragen kunnen stellen:

- is het materieel bedoeld voor de regering of voor een individueel bedrijf?
- geeft de route (voor zover deze in de vergunningsfase bekend is of moet worden meegedeeld) aanleiding tot zorg?
- geeft de commerciële structuur (voor zover deze in de vergunningsfase bekend is of moet worden meegedeeld) aanleiding tot zorg (zijn er eventueel tussenhandelaren of distributeurs bij betrokken)?
- zijn personen die deel uitmaken van de commerciële structuur of betrokken zijn bij de route voor de transactie in het verleden reeds veroordeeld voor illegale wapenhandel of inbreuken op de wapenuitvoerwetgeving?

Indien de importeur de regering is:

- is de regering/de betrokken tak van de regering in dit opzicht betrouwbaar?
- heeft de regering/de betrokken tak van de regering in het verleden al eindgebruikers-certificaten erkend of andere bepalingen betreffende de toelating van wederuitvoer nageleefd?
- is er reden om aan te nemen dat de regering/de betrokken regeringstak niet betrouwbaar is?

Indien de importeur een bedrijf is:

- is het bedrijf bekend?
- heeft het bedrijf een machtiging van de regering van de ontvangende staat?
- is het bedrijf in het verleden betrokken geweest bij ongewenste transacties? is het bedrijf veroordeeld voor illegale wapenhandel?

Ad e): het risico dat de militaire goederen of technologie bij terroristische organisaties of bij individuele terroristen terechtkomen (antiterroristisch materieel verdient in deze context extra aandacht).

Bij de beoordeling van het potentiële risico in de ontvangende staat zou de bevoegde autoriteit zich de volgende vragen kunnen stellen:

- stond of staat de ontvangende staat bekend wegens terroristische activiteiten?
- is bekend of wordt vermoed dat er banden zijn met terroristische organisaties (of individuele terroristen) of is er reden om aan te nemen dat entiteiten in de ontvangende staat betrokken zijn bij terrorismefinanciering?
- zijn er redenen om aan te nemen dat de wapens opnieuw zullen worden uitgevoerd of bij terroristische organisaties terecht zullen komen?

Indien het antwoord op een of meer van deze vragen positief is, is nauwlettender onderzoek vereist. Bij het uitdiepen van de risicobeoordeling dient de bevoegde autoriteit open en andere bronnen te raadplegen.

Ad f): het risico op "reverse engineering" of onbedoelde overdracht van technologie.

De lidstaten moeten bij het beoordelen van aanvragen voor uitvoervergunningen onderzoeken of de ontvanger (staat of particulier) bij machte is de technologie die in de uit te voeren militaire goederen is ingebouwd, te doorgronden en een andere bestemming te geven.

De lidstaten kunnen besluiten relevante informatie waarmee deze vaardigheden van een potentiële koper van Europees militair materieel kunnen worden nagetrokken, uit te wisselen.

In dit verband, en meer bepaald voor materieel waarin gevoelige technologie wordt gebruikt, moeten de volgende factoren in ogenschouw worden genomen:

- de gevoeligheids- en beschermingsgraad van de in het systeem verwerkte technologieën ten opzichte van de ingeschatte expertise van de ontvanger en van diens kennelijke verlangen sommige van die technologieën te verwerven;
- hoe makkelijk die technologieën te doorgronden en naar andere bestemmingen om te leiden zijn voor het ontwikkelen van gelijkaardige apparatuur of het verbeteren van andere systemen;
- de uit te voeren hoeveelheden: de aankoop van een lager (of hoger) aantal subsystemen of uitrustingsstukken dan in de verwachting zou liggen, is een aanwijzing dat men erop uit is technologieën te verwerven;

- hoe de ontvanger zich in het verleden heeft gedragen, ingeval de ontvanger reeds eerder systemen heeft verworven waaraan hij informatie betreffende de daarin gebruikte technologieën heeft kunnen ontleen. De lidstaten kunnen besluiten elkaar te informeren over door hen ondervonden gevallen van gestolen technologie.

Om voorgaande te kunnen nagaan, zouden de lidstaten zich op de volgende vragen kunnen beraden:

- beschikt het ontvangende land over de militaire infrastructuur om de uitrusting doeltreffend te gebruiken?
- staat het technologisch niveau van de gewenste uitrusting in verhouding tot de door het ontvangende land genoemde behoeften en tot de operationele capaciteit van het land?
- wordt vergelijkbare uitrusting die al in gebruik is, goed onderhouden?
- is er voldoende gekwalificeerd personeel beschikbaar om de uitrusting te gebruiken en te onderhouden?⁶

7.4. **Resultaat van de beoordeling.** De lidstaten bepalen of de beoogde uitvoer uit hoofde van criterium 7 moet worden afgewezen op basis van inlichtingen en de in voorgaande punten geschetste algemene risicobeoordeling en pas nadat beperkende maatregelen zijn ingesteld.

⁶ Is bijvoorbeeld een groot deel van de ingenieurs en technici van het land reeds werkzaam in de militaire sector? Bestaat er een tekort aan ingenieurs en technici in de civiele sector dat nog nijpender kan worden door aanwerving van extra personeel in de militaire sector?

INTERNETWEBSITES VAN RELEVANTE INFORMATIEBRONNEN:

Mondiale wapenhandel

- VN-register van Conventionele Wapens (UNROCA) - <http://www.un-register.org/HeavyWeapons/Index.aspx>
- VN-databank Comtrade - <http://comtrade.un.org/data/>

Niet-gouvernementele bronnen:

- SIPRI-databank wapenoverdrachten - <http://www.sipri.org/databases/armstransfers>

Wapenembargo's

- European Union - Restrictive measures (sanctions) in force - <https://www.sanctionsmap.eu/#/main>
- Sanctiecomités van de VN-Veiligheidsraad – Verslagen van deskundigengroepen <http://www.un.org/sc/committees/>

Niet-gouvernementele bronnen:

- SIPRI-databank wapenembargo's - <http://www.sipri.org/databases/embargoes>

Terrorisme

- Terrorismebestrijding in de EU - <http://www.consilium.europa.eu/policies/fight-against-terrorism?lang=nl>
- Comité terrorismebestrijding van de VN-Veiligheidsraad - <http://www.un.org/en/sc/ctc>

Beste praktijken en normen

- Internationale technische richtsnoeren inzake munitie - <http://www.un.org/disarmament/convarms/ammunition/IATG/>
- Studie inzake de ontwikkeling van een kader ter verbetering van het eindgebruik en van systemen voor de controle daarop -

<http://www.un.org/disarmament/HomePage/ODAPublications/OccasionalPapers/PDF/OP21.pdf>

- Internationale normen voor controle op handvuurwapens - <http://www.smallarmsstandards.org/isacs/>
- Handboek van beste praktijken inzake handvuurwapens en lichte wapens - <http://www.osce.org/fsc/13616>
- Overeenkomst van Wassenaar - <http://www.wassenaar.org/>

Bestemmingswijziging en illegale handel

- Europese Commissie, DG Migratie en Binnenlandse Zaken (Home) – initiatief vuurwapenhandel - http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/trafficking-in-firearms/index_en.htm
- Sanctiecomités van de VN-Veiligheidsraad – Verslagen van deskundigengroepen <http://www.un.org/sc/committees/>
- Interpol-databank iArms – de toegang tot de module met statistieken en verslagen moet via het Nationaal Centraal Bureau worden aangevraagd - <http://www.interpol.int/Crime-areas/Firearms/INTERPOL-Illicit-Arms-Records-and-tracing-Management-System-iARMS>
- VS - Lijst van entiteiten die veroordeeld zijn wegens inbreuken op de wapenuitvoerwetgeving - <http://pmddtc.state.gov/compliance/debar.html>
- VN-Bureau voor drugs- en misdaadbesteding - studie over de illegale handel in vuurwapens
- <http://www.unodc.org/unodc/en/firearms-protocol/global-firearms-trafficking-study.html>

Niet-gouvernementele bronnen:

- Conflict Armament Research - <http://www.conflictarm.com/>
- iTrace - Databank over omgeleide wapens en munitie - <https://itrace.conflictarm.com/>
- Instituut voor vredesonderzoek, Oslo (PRIO) – NISAT - <http://nisat.prio.org/Document-Library/Region/>
- Insight Crime <http://www.insightcrime.org/investigations/gunrunners>

Corruptie

- VN-Bureau voor drugs- en misdaadbestrijding - <http://www.unodc.org/unodc/corruption>
- OESO-Verdrag tegen omkoping - <http://www.oecd.org/corruption/>,
<https://www.oecd.org/g20/topics/anti-corruption/>

Niet-gouvernementele bronnen:

- Corruption Watch - <http://www.cw-uk.org/>
- Wereldwijd integriteitsrapport - www.globalintegrity.org
- Transparency International - <http://www.transparency.org/research/cpi/overview>
- Transparency International – anti-corruptie-index overheden en defensie -
<http://government.defenceindex.org/>
- Transparency International - <http://www.ti-defence.org/>
- U4 Kenniscentrum anti-corruptie - <http://www.u4.no/>

Algemeen

- Wapenhandelsverdrag - <http://www.un.org/disarmament/ATT>
- Australiëgroep - <http://www.australiagroup.net/en/index.html>
- EU-wapenuitvoercontrole - http://eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm
- Haagse Gedragscode tegen de verspreiding van ballistische raketten - <http://www.hcoc.at/>
- Controleregime voor de uitvoer van rakettechnologie en -onderdelen (MTCR) - <http://www.mtc.info>
- OVSE/wapenbeheersing - <http://www.osce.org/what/arms-control>
- Groep van Nucleaire Exportlanden - <http://www.nuclearsuppliersgroup.org/>
- VN-Bureau voor ontwapening - <http://www.un.org/disarmament/>
- VN-actieprogramma inzake de illegale handel in handvuurwapens en lichte wapens – www.poa-iss.org
- VN-Instituut voor Ontwapeningsonderzoek (UNIDIR) - www.unidir.org
- Overeenkomst van Wassenaar - <http://www.wassenaar.org/>

Niet-gouvernementele bronnen:

- Monitor gewapend geweld: www.avrmonitor.org
- Europese vereniging voor de luchtvaart- en defensie-industrie - <http://www.asd-europe.org/>
- Bonn International Center for Conversion (BICC) – Databank evaluatie wapenuitvoer - <http://www.ruestungsexport.info/>
- Defense Industry Daily - <http://www.defenseindustrydaily.com/>
- EU-consortium non-proliferatie - <http://www.nonproliferation.eu/>
- Federatie van Europese verenigingen voor defensietechnologie - <http://www.fedta.eu/home>
- Vereniging voor strategisch onderzoek - <http://www.frstrategie.org/>
- Onderzoeks- en informatiegroep voor vrede en veiligheid (GRIP) - <http://www.grip.org>
- GunPolicy - <http://www.gunpolicy.org/>
- Hessische stichting voor vredes- en conflictonderzoek- <http://www.hsfk.de/>
- Internationaal actienetwerk vuurwapens (IANSA) - <http://www.iansa.org>
- Internationaal Instituut voor strategische studies (IISS) - <http://www.iiss.org/>
- Internationale vredesinformatiedienst (IPIS) - <http://www.ipisresearch.be/?&lang=en>
- Jane's Defence - <http://www.janes.com>
- Small Arms Survey (onderzoek naar het gebruik van handvuurwapens) - www.smallarmssurvey.org
- Saferworld - www.saferworld.org.uk
- Internationaal Instituut voor Vredesonderzoek, Stockholm (SIPRI) - www.sipri.org
- Uitwisselingscentrum voor Zuidoost- en Oost-Europa inzake de beheersing van het aantal handvuurwapens en lichte wapens (SEESAC) - <http://www.seesac.org/>

Toepassing van criterium 8

- 8.1. Gemeenschappelijk Standpunt 2008/944/GBVB geldt voor alle uitvoer door lidstaten van militaire technologie en goederen die op de gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen voorkomen, en, zoals vermeld in artikel 6 van het gemeenschappelijk standpunt, voor goederen voor tweërlei gebruik. Criterium 8 is derhalve ondubbelzinnig van toepassing op de uitvoer naar alle ontvangende landen, zonder onderscheid. Omdat er in criterium 8 evenwel een verband wordt gelegd met de duurzame ontwikkeling⁷ van het ontvangende land, moet bijzondere aandacht uitgaan naar de wapenuitvoer naar ontwikkelingslanden. Toetsing aan dit criterium zou enkel hoeven plaats te vinden wanneer de opgegeven eindgebruiker een regering of een andere publiekrechtelijke entiteit is, omdat alleen bij deze eindgebruikers het risico bestaat dat schaarse middelen onttrokken worden aan sociale of andere uitgaven.
- Bijlage A** bevat een tweetraps-"filtersysteem" waarmee de lidstaten kunnen nagaan welke uitvoervergunningsaanvragen aan criterium 8 moeten worden getoetst. In stap 1 worden de ontwikkelingsbehoeften van het land vastgesteld en in stap 2 wordt nagegaan of de financiële waarde van de vergunningsaanvraag voor het ontvangende land aanzienlijk is.

⁷ De duurzame-ontwikkelingsdoelstellingen gaan onder meer over duurzame ontwikkeling en beogen vooruitgang ten aanzien van doelen op het gebied van armoede, honger, volksgezondheid, onderwijs, gendergelijkheid, water, energie, klimaat, milieu, e.a..

8.2. **Informatiebronnen.** Ingeval uit het filtersysteem van punt 8.1 naar voren komt dat nadere analyse vereist is, bevat **bijlage B** een lijst van sociale en economische indicatoren waarop de lidstaten letten moeten. Voor iedere indicator wordt een informatiebron vermeld. De resultaten van het ontvangende land voor een of meer indicatoren hoeven op zichzelf niet doorslaggevend te zijn voor het besluit van een lidstaat om al dan niet een vergunning te verlenen⁸. Deze gegevens moeten veeleer worden gehanteerd als feitenbasis ten behoeve van de besluitvorming. De punten 8.3 tot en met 8.10 betreffen elementen van criterium 8 die nadere beoordeling behoeven.

Elementen die in de beoordeling meegenomen dienen te worden

8.3. Criterium 8 heeft betrekking op een aantal ruime, overkoepelende aspecten die in elke beoordeling meegenomen dienen te worden. Ze worden in onderstaande tekst benadrukt.

*Compatibiliteit van uitvoer van militaire technologie of goederen met de **technische en economische capaciteit** van het ontvangende land, rekening houdend met de wenselijkheid dat de staten aan hun **legitieme behoeften inzake veiligheid en defensie** voldoen met een **zo gering mogelijke aanwending van menselijk en economisch potentieel voor bewapening**.*

⁸ De Groep Coarm zal zich ten minste één keer per jaar buigen over de besluiten inzake uitvoervergunningen die relevant zijn voor de toepassing van criterium 8, met het oog op een beter collectief inzicht in de toepassing van het criterium.

*In het licht van informatie uit goede bron, bijvoorbeeld rapporten van het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties, de Wereldbank, het Internationaal Monetair Fonds en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, stellen de lidstaten zich de vraag of de beoogde uitvoer ernstig afbreuk zou doen aan de duurzame ontwikkeling van het ontvangende land. In dit verband beoordelen zij de hoogte van de **militaire uitgaven** van het ontvangende land ten opzichte van de **sociale uitgaven**, waarbij ook rekening wordt gehouden met **steun van de Europese Unie en bilaterale steun**.*

Technische en economische capaciteit

8.4a **Economische capaciteit** verwijst naar de gevolgen van de invoer van militaire technologie en goederen voor de beschikbaarheid, op korte, middellange en lange termijn, van de financiële en economische middelen van het ontvangende land voor ander doeleinden. De lidstaten kunnen in dit verband rekening houden met:

- de kapitaalkosten van de aankoop van de militaire technologie en goederen en de te verwachten verdere kosten voor de inzet ervan (bv. hulpsystemen en -uitrusting) alsmede voor de opleiding en het onderhoud die ermee samenhangen;

- de vraag of de betrokken wapens bovenop de bestaande capaciteit komen dan wel deze vervangen en, in voorkomend geval, de mogelijke besparing op de bedrijfskosten van oudere systemen;
- de wijze waarop het ontvangende land⁹ de invoer financiert en de mogelijke gevolgen daarvan voor zijn buitenlandse schuld en betalingsbalanssituatie.

8.4b **Technische capaciteit** is het vermogen van het ontvangende land om zowel in materiële zin als qua personeel de betrokken goederen effectief te gebruiken. In dit verband dienen de lidstaten zich de volgende vragen te stellen:

- beschikt het ontvangende land over de militaire infrastructuur om de uitrusting doeltreffend te gebruiken?
- wordt vergelijkbare uitrusting die al in gebruik is, goed onderhouden?
- is er voldoende gekwalificeerd personeel beschikbaar om de uitrusting te gebruiken en te onderhouden?¹⁰

⁹ Hierop moet worden gelet omdat de betaalwijze uit het oogpunt van macro-economie en duurzame ontwikkeling nadelige gevolgen kan hebben. Contante betaling kan bijvoorbeeld de deviezenreserves van een land zo sterk aantasten dat het niet meer in staat is om via wisselkoersbeheer een vangnet op te bouwen, en kan ook negatieve kortetermijneffecten hebben voor de betalingsbalans. Wordt krediet (in welke vorm ook) verleend, dan komt deze schuld bovenop de totale schuldenlast van het land, die wellicht reeds onhoudbaar is.

¹⁰ Is bijvoorbeeld een groot deel van de ingenieurs en technici van het land reeds werkzaam in de militaire sector? Bestaat er een tekort aan ingenieurs en technici in de civiele sector dat nog nijpender kan worden door aanwerving van extra personeel in de militaire sector?

Legitieme behoeften inzake veiligheid en defensie

8.5. Volgens het VN-Handvest genieten alle naties het recht tot zelfverdediging. Niettemin moet worden nagegaan of de beoogde invoer een geschikt en evenredig middel is om te voldoen aan de behoefte van het ontvangende land om zichzelf te verdedigen, de binnenlandse veiligheid te verzekeren of bijstand te verlenen bij internationale vredeshandhavings- en humanitaire operaties. Hierbij zou men zich de volgende vragen moeten stellen:

- is er een geloofwaardige bedreiging van de veiligheid die door de beoogde invoer van militaire technologie of goederen kan worden afgewend?
- zijn de strijdkrachten toegerust om een dergelijke bedreiging het hoofd te bieden?
- is de voorgenomen invoer, in het licht van de algemene dreiging, een geloofwaardige prioriteit?

Zo gering mogelijke aanwending van menselijk en economisch potentieel voor bewapening

8.6. Wat "een zo gering mogelijke aanwending" is, moet per geval worden beoordeeld op basis van alle relevante elementen. De lidstaten zouden zich onder meer de volgende vragen moeten stellen:

- stoken de uitgaven met de armoedebestrijdingsstrategie van het ontvangende land of de door internationale financiële instellingen (IFI's) gesteunde programma's?

- hoe hoog zijn de militaire uitgaven in het ontvangende land? zijn ze in de afgelopen vijf jaar gestegen?
- hoe transparant zijn de militaire uitgaven en de wapenaankopen van de staat? hoe staat het met de democratische en publieke inspraak in het begrotingsproces van het land? zijn er andere, belangrijke bestuurskwesties?
- bestaat er een duidelijke en samenhangende aanpak voor militaire budgetten? bestaat er een goed omschreven defensiebeleid en zijn de legitieme veiligheidsbehoeften van het land duidelijk omschreven?
- zijn er militaire systemen beschikbaar die kostenefficiënter zijn?
- zijn de beste praktijken en/of programma's van de overheid op het gebied van corruptiebestrijding ook van toepassing op overheidsopdrachten op defensiegebied? zijn er aanwijzingen van corruptie in verband met de beoogde uitvoer?

Hoogte van de militaire uitgaven ten opzichte van de sociale uitgaven

8.7. Bij de beoordeling of de aankoop de verhouding tussen de militaire uitgaven en de sociale uitgaven in ernstige mate zou verstoren, zouden de lidstaten zich de volgende vragen moeten stellen:

- hoe hoog zijn de militaire uitgaven van het ontvangende land in verhouding tot de uitgaven voor volksgezondheid en onderwijs?
- wat is het procentuele aandeel van de militaire uitgaven van het ontvangende land in het bruto binnenlands product (BBP)?

- vertonen de militaire uitgaven van de afgelopen vijf jaar een stijgende lijn ten opzichte van de uitgaven voor volksgezondheid en onderwijs en ten opzichte van het BBP?
- als de militaire uitgaven van het land hoog zijn, gaan hierachter dan gedeeltelijk sociale uitgaven schuil? (in sterk gemilitariseerde samenlevingen komt het voor dat het leger bv. ziekenhuizen en sociale voorzieningen ter beschikking stelt.)
- valt een groot deel van de militaire uitgaven buiten de begroting (d.w.z. zijn veel militaire uitgaven onttrokken aan het gebruikelijke proces van budgettaire verantwoordingsplicht en begrotingscontrole)?

Hulpstromen

8.8. De lidstaten moeten rekening houden met de omvang van de hulpstromen naar het invoerende land en hun potentiële fungibiliteit¹¹:

- is het land sterk afhankelijk van zowel multilaterale hulp als EU-hulp en bilaterale hulp?
- hoe sterk is de hulpafhankelijkheid, gemeten als aandeel in het bruto binnenlands product?

¹¹ Met fungibiliteit wordt bedoeld de mate waarin hulpstromen kunnen worden aangewend voor ongepaste militaire uitgaven.

Cumulatief effect

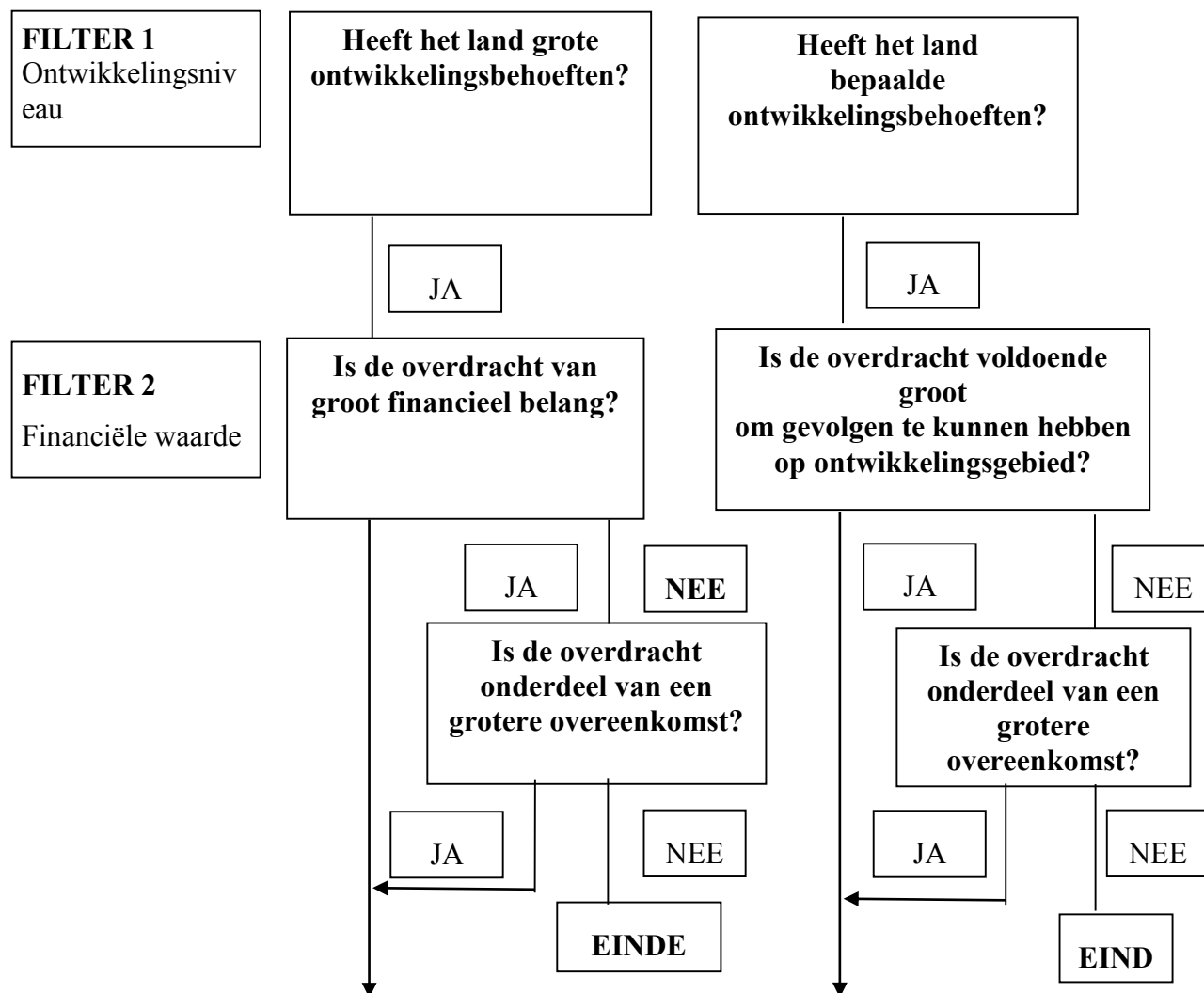
8.9. Om het cumulatieve effect van wapenimport op de economie van het ontvangende land te beoordelen, moet gekeken worden naar de uitvoer uit alle bronnen, hoewel nauwkeurige cijfers daarover meestal niet beschikbaar zijn. Elke lidstaat zou het cumulatieve effect van zijn eigen wapenexport naar een ontvangend land, inclusief recente en geplande vergunningsaanvragen, kunnen bekijken. Daarbij wil het wellicht ook de beschikbare informatie over de huidige en de voorgenomen uitvoer uit andere EU-lidstaten en andere leverende staten in aanmerking nemen. Mogelijke informatiebronnen zijn onder meer het jaarverslag van de EU, de nationale jaarverslagen van de lidstaten, de Overeenkomst van Wassenaar, het VN-wapenregister en de jaarverslagen van het Internationaal Instituut voor Vredesonderzoek in Stockholm (SIPRI).

8.10. Gegevens over de cumulatieve wapenexport kunnen gebruikt worden om tot een nauwkeuriger beoordeling te komen van:

- historische, actuele en geraamde trends in de militaire uitgaven van het ontvangende land en het effect van de beoogde uitvoer daarop;
- trends in de militaire uitgaven, uitgedrukt als percentage van het inkomen en de sociale uitgaven van het ontvangende land.

8.11. **Resultaat van de beoordeling:** op basis van gegevens en van de toetsing aan de in de punten 8.3 tot en met 8.10 genoemde essentiële elementen vormen de lidstaten zich een oordeel over de vraag of de beoogde uitvoer de duurzame ontwikkeling van het ontvangende land ernstig in het gedrang brengt.

Om in eerste instantie na te gaan of een aanvraag voor een uitvoervergunning aan criterium 8 moet worden getoetst, zullen de lidstaten het ontwikkelingspeil van het ontvangende land en de financiële waarde van de beoogde uitvoer moeten bezien. Onderstaand stroomschema is bedoeld om hen bij de besluitvorming te helpen:

VERDERE ANALYSE IS NODIG OP BASIS VAN DE VRAGEN EN ONDERWERPEN IN DE PUNTEN 8.3 TOT EN MET 8.10 EN AFHANKELIJK VAN DE BESCHIKBAARHEID VAN DE INFORMATIE

Bij de algemene evaluatie zal bijzondere aandacht uitgaan naar de veiligheidssituatie in het ontvangende land en naar het belang van de specifieke kenmerken van de beoordeelde transactie (bv. soort materieel (aanval/verdediging/gebruik voor bewaking grondgebied en grenscontrole), soort eindgebruiker (politie, leger), onderhoud en de operationele kosten tijdens de levensduur, etc.)

Bijlage B (bij Hoofdstuk 2, Deel 8)

De lidstaten wordt aangeraden om met betrekking tot de ontvangende landen te kijken naar een aantal sociale en economische indicatoren, en naar de trends dienaangaande van de afgelopen jaren; naast de indicatoren zijn de te raadplegen bronnen vermeld.

Indicator	Bron
Hoogte van de militaire uitgaven in verhouding tot de overheidsuitgaven voor volksgezondheid en onderwijs	IISS strijdkrachtenverslag, SIPRI, WB/IMF landenverslagen, WDI
Militaire uitgaven als percentage van het bruto binnenlands product (BBP)	IISS strijdkrachtenverslag, SIPRI, WB/IMF landenverslagen, WDI
Hulpafhankelijkheid als BNI-aandeel	WDI
Houdbaarheid van de begrotingssituatie	WDI, WDR, IFI landenverslagen

LIJST VAN AFKORTINGEN

IFIWATCHNET:	Wachtpost internationale financiële instellingen
IISS:	Internationaal Instituut voor strategische studies
IMF:	Internationaal Monetair Fonds
SIPRI:	Internationaal Instituut voor Vredesonderzoek van Stockholm

Indicator	Bron
Houdbaarheid van de schuldpositie	WB/IMF, inclusief landenverslagen
Prestaties ten opzichte van de millennium-doelstellingen (na 2005)	UNDP, Verslag over de menselijke ontwikkeling
Bestuurskwesties	WB (met name Worldwide Governance Indicators, Country Policy and Institutional Assessment (CPIA) en Revenue Data)

UNDP: Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties

WB: Wereldbank

WDI: Wereldontwikkelingsindicatoren

WDR: Wereldontwikkelingsrapporten

BRONNENLIJST (WEBSITES)

IFIWATCHNET:	http://www.ifitransparency.org
IISS:	http://www.iiss.org
IMF:	http://www.imf.org
SIPRI:	http://www.sipri.org
UNDP:	http://www.undp.org.in
WB:	http://www.worldbank.org
WDI:	http://data.worldbank.org/products/wdi
WDR:	http://econ.worldbank.org/wdr

HOOFDSTUK 3 - TRANSPARANTIE

Deel 1: Voorschriften inzake de voorlegging van informatie voor het jaarverslag van de EU

1.1. Ingeval de lidstaten via het Coarm-onlinesysteem artikel 8 ten uitvoer leggen, verstrekken zij de EDEO jaarlijks gegevens over hun uitvoer, ongeacht de bestemming daarvan, het soort eindgebruiker, en het soort vergunning dat de uitvoer mogelijk maakte.

Voor doeleinden van artikel 8 betekent "uitvoer":

- permanente feitelijke uitvoer, ook wanneer deze bestemd is voor de productie onder licentie van militaire goederen in derde landen; en
- immateriële overdracht van software en technologie via middelen als elektronische media, fax of telefoon.

1.2. Iedere lidstaat verstrekt de EDEO via het Coarm-onlinesysteem van onderstaande gegevens over zijn uitvoer:

- a) aantal verleende uitvoervergunningen per bestemming, uitgesplitst naar categorie van de lijst van militaire goederen (indien beschikbaar);
- b) waarde van de verleende uitvoervergunningen per bestemming, uitgesplitst naar categorie van de lijst van militaire goederen (indien beschikbaar); en
- c) waarde van de feitelijke uitvoer per bestemming, uitgesplitst naar categorie van de lijst van militaire goederen (indien beschikbaar).

Voor doeleinden van artikel 8 betekent "uitvoervergunning" de officiële toestemming voor het feitelijk verkopen of uitvoeren van de betrokken militaire technologie of goederen, of voor het sluiten van de betrokken overeenkomst. "Feitelijke uitvoer" betreft daadwerkelijk uitgevoerde producten.

1.3. Het Coarm-onlinesysteem genereert automatisch navolgende aanvullende informatie:

- a) aantal afgewezen vergunningen per bestemming, uitgesplitst naar categorie van de lijst van militaire goederen;
- b) aantal malen dat ieder criterium van het gemeenschappelijk standpunt is gebruikt, per bestemming, uitgesplitst naar categorie van de lijst van militaire goederen;
- c) aantal malen dat is overgegaan tot raadpleging;
- d) aantal ontvangen raadplegingen.

De informatie onder a) en b) wordt in gebundelde vorm, dus niet voor elke lidstaat afzonderlijk, in het jaarverslag van de EU gepubliceerd.

1.4. Ingeval een lidstaat bepaalde in punt 1.2 genoemde informatie niet verstrekken kan, geeft deze een gedetailleerde onderbouwing. Alle wel door een lidstaat verstrekte informatie gaat vergezeld van door hem waardevol geachte toelichtingen. De onderbouwingen en toelichtingen worden opgenomen in het jaarverslag van de EU.

1.5. De lidstaten verstrekken de EDEO naast voornoemde informatie tevens aparte informatie over in het voorgaande jaar verleende en geweigerde vergunningen voor tussenhandel en voor uitvoer naar al dan niet onder VN-mandaat uitgevoerde internationale missies.

1.6. De lidstaten verstrekken voornoemde informatie elk jaar uiterlijk op 30 juni. De lidstaten en de EDEO zetten er zich vervolgens voor in dat het jaarverslag uiterlijk 31 oktober wordt goedgekeurd door de Raad en op de website van de EDEO wordt geplaatst.

1.7. Nadere instructies over de verslaglegging en het gebruik van het Coarm-onlinesysteem voor genoemde doeleinden, zullen via dit systeem kunnen worden geraadpleegd.

Deel 2: Doorzoekbare onlinedatabank

2. De informatie onder punt 1.2., letters a) tot en met c), en onder punt 1.3., letters a) en b), wordt via de website van de EDEO openbaar toegankelijk gemaakt in een doorzoekbare onlinedatabank.

Deel 3: Nationale verslagen over de uitvoer van militaire technologie en goederen

3. De nationale verslagen van de lidstaten kunnen worden geraadpleegd via de website van de EDEO, via een link naar het verslag op de nationale website. De lidstaten verstrekken de EDEO hiertoe het adres van hun desbetreffende website.

HOOFDSTUK 4 - GEMEENSCHAPPELIJKE EU-LIJST VAN MILITAIRE GOEDEREN

- 1.1. De gemeenschappelijke EU-lijst van militaire goederen heeft de status van politieke toezegging in het kader van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid. De meest recente versie van de gemeenschappelijke militaire lijst van de EU kan worden geraadpleegd op de website van de EDEO:

http://www.eeas.europa.eu/non-proliferation-and-disarmament/arms-export-control/index_en.htm

- 1.2. De lijst zal worden bijgewerkt met wijzigingen in de relevante internationale lijsten en met andere, door de lidstaten overeengekomen wijzigingen.

Deel 1: Kennisgevingen van weigering en raadplegingen

Voorschriften en termijnen

1.1. Krachtens artikel 4 van het gemeenschappelijk standpunt leggen lidstaten die een wapen-uitvoer- of tussenhandelvergunning weigeren dit onverwijld vast in het Coarm-onlinesysteem.

Ook raadplegingen over in wezen identieke en afgewezen transacties worden in het Coarm-onlinesysteem ingevoerd en uiterlijk drie weken na kennisgeving ervan van een reactie voorzien. Zijn er meer dan drie weken nodig, dan stelt de geraadpleegde lidstaat de raadplegende lidstaat daarvan in kennis. Indien de raadplegende lidstaat na drie weken nog geen reactie of kennisgeving heeft ontvangen, mag deze dat opvatten als instemming met de vergunning. Uiterlijk een maand nadat de raadplegende lidstaat zijn definitieve besluit heeft genomen, stelt deze de overige lidstaten daarvan in kennis.

Definities van "weigering" en "in wezen identieke transactie"

1.2. Bij artikel 4, lid 2, van het gemeenschappelijk standpunt wordt bepaald dat *"er sprake is van weigering van een vergunning wanneer een lidstaat de toestemming voor de feitelijke verkoop of uitvoer van de betrokken militaire technologie of goederen weigert, terwijl die verkoop of de totstandkoming van de betrokken overeenkomst normaal gesproken zou zijn doorgegaan. Daartoe kan een mede te delen weigering in overeenstemming met de nationale procedures de weigering van toestemming voor het beginnen van onderhandelingen of een afwijzende beschikking op een formeel eerste verzoek om inlichtingen inzake een specifieke order omvatten."*

De lidstaten geven overeenkomstig deze bepaling een kennisgeving van weigering af indien een schriftelijke aanvraag (e-mail, fax of brief) voor een uitvoervergunning dusdanig nauwkeurig door de behandelende instantie met redenen omkleed is afgewezen dat de bevoegde autoriteit over voldoende informatie beschikt om tot een besluit te komen. Dergelijke schriftelijke verzoeken betreffen niet alleen vergunningsaanvragen, maar bijvoorbeeld ook verzoeken voor toestemming om onderhandelingen aan te vangen of formele onderzoeken. Schriftelijke verzoeken dienen ten minste navolgende elementen te omvatten:

- a) het land van bestemming;
- b) een volledige beschrijving van de goederen in kwestie, waaronder de hoeveelheid en zo nodig technische specificaties;
- c) de koper (met vermelding van de hoedanigheid: overheidsinstantie, onderdeel van de strijdkrachten, paramilitaire troepen, privaatrechtelijke natuurlijke of rechtspersoon);
- d) de beoogde eindgebruiker.

Ook dient er een kennisgeving van weigering te worden gedaan indien:

- a) een lidstaat een bestaande uitvoervergunning intrekt;
- b) een lidstaat een uitvoervergunning weigert die binnen de werkingssfeer van het gemeenschappelijk standpunt valt, nadat hij in andere internationale uitvoercontroleregimes reeds een kennisgeving van weigering met betrekking tot deze weigering in omloop heeft gebracht;
- c) een lidstaat een uitvoertransactie heeft geweigerd die in wezen identiek wordt geacht aan een transactie die al door een andere lidstaat was geweigerd onder verstrekking van een kennisgeving van weigering.

1.4. Bij weigering van een vergunning louter op grond van nationaal beleid dat strenger is dan bij het gemeenschappelijk standpunt is voorgeschreven, wordt er een kennisgeving van weigering afgegeven met de vermelding dat nationale beleidsoverwegingen de weigeringsgrond vormden.

De weigering wordt ingevoerd in het Coarm-onlinesysteem, evenwel zonder aan de gebruikelijke raadplegingsprocedure te zijn onderworpen ingeval een andere lidstaat voornemens is een in wezen identieke transactie goed te keuren. Ook hoeft in het geval van een undercut geen gedetailleerde toelichting te worden gegeven.

1.5. De punten die meer in het bijzonder moeten worden gezien om te kunnen beoordelen of een transactie "in wezen identiek" is, zijn de technische specificaties, de hoeveelheden en volumes, alsmede de kopers en eindgebruikers van de goederen in kwestie.

In een kennisgeving van afwijzing te verstrekken informatie

1.7. De kennisgevingen van weigering van de lidstaten bevatten ten minste navolgende inhoudelijke informatie:

- a) het land van eindbestemming;
- b) de geadresseerde en de eindgebruiker;
- c) een omschrijving van de goederen;
- d) een referentie op de controlelijst;
- e) het opgegeven eindgebruik;
- f) de weigeringsgrond (toepasselijke criteria van het gemeenschappelijk standpunt);
- g) informatie ter onderbouwing van het weigeringsbesluit, indien mogelijk.

1.8. Nadere instructies over kennisgevingen van weigering en raadplegingen, en over het gebruik van het Coarm-onlinesysteem voor genoemde doeleinden, zullen via het systeem zelf kunnen worden geraadpleegd.

Deel 2: Aanvullende informatie-uitwisseling

2.1. De lidstaten worden in uitvoering van de artikelen 7 en 9 van het gemeenschappelijk standpunt aangemoedigd aanvullende informatie over hun wapenuitvoerbeleid met elkaar te delen. Lidstaten die dergelijke informatie delen willen, dienen dit te doen via vergaderingen van de Groep Coarm, het Coarm-onlinesysteem, of ingeval de informatie als "restricted" (vertrouwelijk) wordt aangemerkt, via Coreu-berichten.

2.2. Het Coarm-onlinesysteem biedt ten minste de volgende aanvullende informatiedelings- en uitwisselingsfuncties:

- a) deling van uitvoergerelateerde informatie over problematische eindgebruikers of tussenpersonen, veroordeelde uitvoerders, risico-analyses die wellicht nuttig voor andere lidstaten kunnen zijn, onthulde omleidingsroutes, enz.;
- b) deling van wellicht voor andere lidstaten nuttige algemene nationale informatie en informatie over nationaal beleid, zoals wijzigingen in het uitvoerbeleid of het nationale controlesysteem, nationale beleidsstukken, enz.;
- c) uitwisseling van informatie en beleid ten aanzien van specifieke bestemmingen of ontvangers, of over punten van zorg ("tour-de-table"). Hierbij kan het onder meer gaan om i) vrijwillige en tijdelijke real-time uitwisseling van informatie over vergunningen voor uitvoer naar landen die de lidstaten voor dit specifieke doel gezamenlijk als problematische bestemming hebben aangemerkt; ii) urgente verzoeken om informatie over verleende vergunningen en eventuele opschorting van vergunningen voor uitvoer naar landen waarvoor de situatie als prangend wordt aangemerkt (voorzien van een korte termijn voor opmerkingen) en iii) vrijwillige uitwisselingen over concrete geanonimiseerde gevallen.

Nadere instructies over het gebruik van het Coarm-onlinesysteem voor genoemde doeleinden, kunnen via het systeem zelf worden geraadpleegd.

2.3. De lidstaten dienen de overige lidstaten relevante wijzigingen aan hun nationaal uitvoerbeleid of een nationaal controlesysteem mede te delen via vergaderingen van de Groep Coarm, het Coarm-onlinesysteem, of ingeval de informatie als "restricted" (vertrouwelijk) wordt aangemerkt, via Coreu-berichten.